

P. KARLA SLAVÍČKA
LISTY Z ČÍNY

1716-1727

嚴嘉樂憲侯

EDICE DELFÍN

P. KARLA SLAVÍČKA
LISTY Z ČÍNY
(1716—1727).

V našich dějepisných a literárních příručkách marně bychom hledali zmínky o tom, že z našich zemí v XVII. a XVIII. století vyšla řada misionářů do dalekých zámořských krajů, nedávno před tím objevených, aby tam hlásali Evangelium. Třebaže to byli kněží řádu Tovaryšstva Ježíšova a děti doby u nás tak proskribované, přece jsou opomíjeni neprávem, zvláště, když cizina o nich ví a váží si jich, a když u nás tolik falešných hodnot jiných dob jest vyzdvihováno a zdůrazňováno.

Abychom alespoň částečně odčinili křivdu páchanou na jejich památce, vydáváme listy jedno-

ho z nich, P. Karla Slavička, radáka z Jimramova na Moravě, který po studiích a vědecké přípravě odejel r. 1715 do Číny, kam po dobrodružné plavbě z Lisabonu kolem Afriky r. 1716 přibyl. Byl přijat čínským císařem a stal se dvorním matematikem a hudebníkem. Žil v Pekingu až do r. 1735, kdy zemřel.

P. Dr. Josef Vraštil T. J. našel nyní v bývalém vídeňském dvorním archivu (nyní Hradním archivu v Praze) latinské originály těchto listů, v nichž je mnoho zajímavých podrobností, které Stöcklein vypustil; přeložil je, opatřil úvodem a poznámkami. Takto opatřené a dobovými obrázky vyzdobené předkládáme je čtenářstvu v naději, že vzbudí zaslouženou pozornost a dojdou vřelého přijetí. Vydavatelé.

P. KARLA SLAVÍČKA

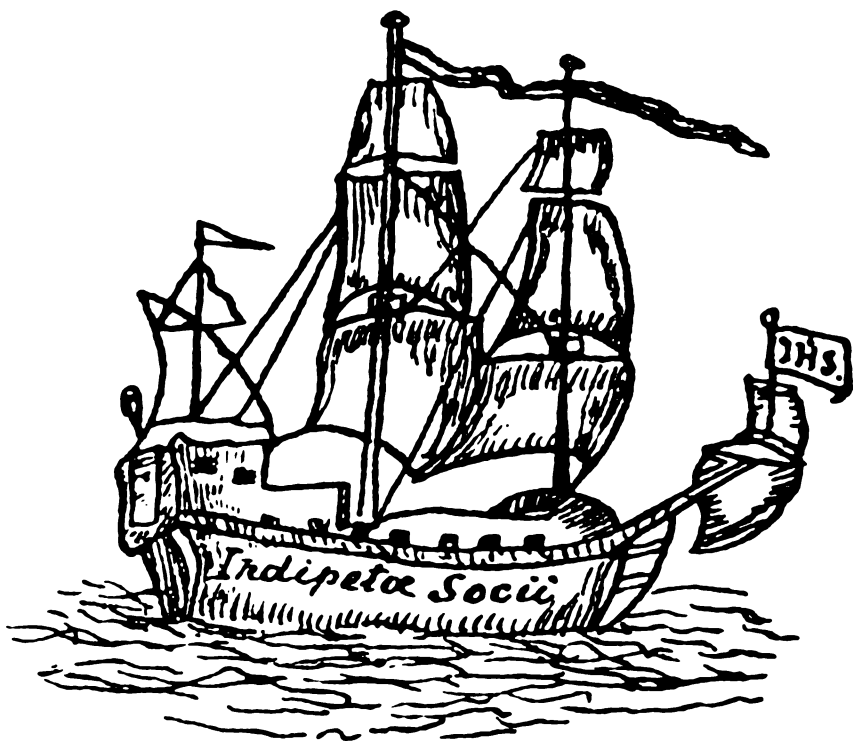
MISIONÁŘE T. J.

LISTY Z ČÍNY DO VLASTI

[1716—1727]

Z latiny přeložil

P. JOSEF VRAŠTIL T. J.

EDICE DELFÍN 1935

PŘEDMLUVA

Svatý František Xaverský, hlásaje křesťanství Japoncům, potkal se u nich s velkou úctou ke kultuře čínské. Proto pojal do své činnosti i dalekosáhlý plán získati napřed pro křesťanství Čínu a jejím vlivem pak ostatní národy východoasijské. Ale právě, když se chystal do Číny proniknouti, zemřel r. 1552 opodál jejího pobřeží na ostrově Sancianu poblíž Makaa. Jeho řádoví druhové se o to dále houževnatě pokoušeli, až r. 1583 dostal P. Matouš Ricci po prvé povolení k stálému pobytu v Číně. Je známo z dějin, jaké zásluhy si získal v Číně on i velcí jeho nástupci P. Adam Schall a P. Ferdi-

nand Verbiest a jiní — celkem 462 jesuitů starého Tovaryšstva — vědeckou zdatností v oboru matematiky, hvězdářství, kartografie i některých praktických odvětví technických. Tak pronikli k čínským vzdělancům a zjednali si i přízeň čínských císařů. Vlivem této činnosti vědecké začalo pak křesťanství zapouštět v Číně hlubší kořeny.

*Asi do r. 1630 hlásali víru křesťanskou v Číně jesuité sami. Kolem té doby začali tam pronikat i jiní misionáři z kleru řeholního i světského. Kdežto jesuité hned působením P. Ricciho se přizpůsobovali do značné míry kulturním poměrům starobylé říše (na př. co do občanské úcty ke Konfuciovi a k předkům), jiní novější misionáři se k těmto akomodačním metodám stavěli více méně nepřívětivě. To vedlo k stoletým diskusím a sporům o »čínské obřady«, jež byly definitivně rozhodnuty papežem Benediktem XIV. v bule »Ex quo«, (viz *Ius pontificium* III, 73-82) zákazem ritů čínských 11. července 1742. Ohromnou literaturu o pohnutých oněch dobách nedávno ob-*

širně zpracoval Ludvík Pastor v XV. a XVI. díle (1. části) svého díla »Geschichte der Päpste«, které byly v částech týkajících se misii vydány za pomoci P. Aloise Knellerera S. J.

Střízlivý konečný úsudek o tehdejších sporech zní: »Šíření křesťanství nebylo tou konstitucí znemožněno; dnes má Čína desetkrát více křesťanů, nežli za doby Benedikta XIV. Ovšem původního plánu, získati napřed vrstvy vyšší a skrze ně Čínu celou, bylo se třeba vzdáti. Ve vzácných případech, že se obrátí ke křesťanství vzdělanec, bývá dnes pokřtěn teprve až na smrtelném loži. Ztroskotání onoho plánu za Benedikta XIV. lze však oželeť; zrušení Tovaryšstva Ježíšova a znemožnění činnosti řádů za zmatků revoluce bylo by padesát let později přece přivodilo jeho zničení. Papežské zákazy ritů daly tedy misijní práci jiný směr bez jejího konečného poškození.« (Viz dílo Pastorovo, sv. XVI., díl 1., str. 324; k tomu ještě Dr. J. Schmidlin, Katholische Missionsgeschichte, Steyl 1925, str. 384. J. M. Planchet, Les missions de Chine et

du Japon, Peking 1929. Stručnější vyličení podává dílko vydané k misijní výstavě římské r. 1925: J. de la Servière, Les anciennes Missions de la Compagnie de Jésus en Chine (1552—1814), Chang-Hai 1924; nejnověji P. Ludwig Koch S. J., »Jesuiten - Lexikon«, Paderborn 1934, články Akkomodation, China atd.)

Do vzrušené doby oněch sporů o obřady, jež se přenesly i do Evropy a jejichž ostrý reflex lze stopovati i v českých klášterních archivech té doby, spadá také misionářská činnost P. Karla Slavička T. J., jednoho z osmi jesuitů staré české řádové provincie, kteří se dostali do Číny. Byli to mimo něho P. Florian Bahr z Falkenberku ve Slezsku (v misiích 1738-1771, mandarin), P. Václav Pantaleon Kirwitzer z Kadaně (1620-1642), P. Leopold Liebstein z Mimoně (1707-1711), P. Ignác Sichelbart z Nýdku u Karlových Varů (1745-1780, malíř, mandarin), bratr laik Frant. Stadelin z Zugu ve Švýcarsku, ale člen české provincie, hodinář (1709-1740), P. Frant. Tillisch z Vratislavě (1710-1716) a P. Jan Walter z Bí-

liny (1741-1759), nástupce Slavičkův jako dvorní hudebník. Z nich aspoň Bahr, Tillisch a Walter zasluhují zvláštní studie. Až na Slavička byli to vesměs Němci.

Karel Slaviček se narodil 24. prosince 1678 v Jimramově na Moravě nedaleko českých hranic u Poličky. Tehdáž (1678-1680) zastávali duchovní správu v Jimramově dva jesuité. Do Tovaryšstva Ježíšova vstoupil po šestiletých gymnasijských studiích v Brně dne 9. října r. 1694. Vykonav dvouletý noviciát studoval tři léta filosofii v Olomouci, načež tam byl čtyři léta gymnasijským profesorem postupně v prvních čtyřech třídách. Potom poslouchal čtyři léta bohosloví na pražské universitě; na kněze byl vysvěcen r. 1706. Vykonav si r. 1708-9 t. zv. třetí probaci v Jičíně v Čechách, byl na podzim r. 1709 poslán do Vratislavě za profesora poetiky (páté třídy gymn.) a rok na to (1710) za profesora hebrejštiny na universitu olomuckou. Mimo to tam byl současně českým kazatelem o zasvěcených svátcích a ředitelem kvetoucí družiny rolnické sr. Isidora, jejíž členové by-

li ze širého okolí olomuckého. R. 1711 a 1712 tam učil na universitě matematice, byl akademickým kazatelem a regentem konviktu. R. 1712 byl promovován na doktora filosofie a složil téhož roku čtyři slavné řeholní sliby. R. 1713 byl dále akademickým kazatelem a profesorem matematiky. R. 1714 a 1715 byl v Brně svátečním českým kazatelem a pomocníkem bývalého profesora matematiky v Praze a v Madridě P. Jakuba Kresy, někdejšího svého učitele, při úpravě jeho matematických spisů do tisku. To přeložení bylo zároveň úlevou po čtyřleté chorobě.

Ale jeho touha se nesla, jako u mnohých jiných mladých jesuitů, do misí. Někteří žádali o to řádového generála třebaš desetkrát a víc než po deset let, ale marně. Slaviček se nabídl na podzim r. 1714, a hned v říjnu byl pro Čínu vybrán zároveň s Bavorem P. Janem Köglerem a Portugalcem P. Ondřejem Pereyrou. Mimo obecné požadavky vědecké a mravní, jež se žádaly od každého nastávajícího misionáře, měl navíc to, že roz-

uměl výborně matematice a byl dobrý výkonný hudebník; to rozhodlo o jeho rychlém určení pro Čínu, kde se žádala od misionářů T. J. znalost aspoň jednoho oboru právě uvedeného. Proto byl hned vybrán jako velmi schopný.

Z Brna odešel v létě r. 1715 do Prahy, odkudž napsal řádovému generálu Tamburinu děkovný list (zde číslo I). Z Bavor, kde se sešel s Köglerem, se odebral (neznámo, zda přes Ostende, či přes Janov) do Lisabonu, kde našli uvedeného třetího společníka. Z Lisabonu odjel do Číny okolo Afriky dne 13. března r. 1716. Dojel tam bez zastávky za půl šestého měsíce. Sotva přijel na místo svých tužeb, napsal dne 26. října 1716 do vlasti první zajímavý dopis svému otcovskému příteli, tehdy novicmistru brněnskému P. Juliu Zwickerovi T. J. Do Brna došel onen list (zde č. II.) až v březnu r. 1718. Že jej poslal do noviciátu, mělo vedle přátelských styků ještě jinou příčinu. Novicové měli nejsnáze čas k několika opisům takových zajímavých listů. Slaviček si přeje v listu samém aspoň tři. Mají být

poslány řádovým spolubratřím v Praze, Olomouci a Římě. Tak si pro začátek uspořil mnoho psaní. Opisovati podobné dopisy byl tehdá zvyk obecný a pro nás výhodný; většina misijních listů je totiž zachována jen v opisech, kdežto originálů se mnoho poztrácelo.

Po krátké zprávě o šťastném a na tu dobu neobyčejně rychlém příjezdu do Číny vykládá, jak se ihned vlomil do začátků čínštiny, jak je čínská výslovnost pro Čecha snadná a jaké dostal čínské jméno. Podává dále stručný přehled plavby, odkazuje na podrobný deník cestovní, jež pošle později. Velmi jej zarmoutila v Číně zpráva o nedávném úmrtí P. Tillische; na setkání s tímto svým bývalým učitelem se zvláště těšil. Vypravuje dále několik zajímavostí ze současného života misijního v Číně, posílá do vlasti známým mnoho srdečných vzkazů a prosí celý brněnský noviciát o modlitby, aby svému misijnářskému úkolu dobře dostál.

Adresát tohoto a všech ostatních listů Slavičkových do vlasti (až na jeden) je P. Julius Zwicker T. J., dlouholetý jeho

starší přítel. Narodil se r. 1667 v Mostě, vstoupil do řádu r. 1685, po řádovém výcviku byl postupně profesorem gymnasia, filosofie, matematiky, hebrejštiny a theologie (napsal i knihu »Theses ex universa theologia«, Vratislav 1709); později. v dobu odchodu Slavičkova z Brna do misií, byl tam novicmistrem, stal se pak rektorem kolejí v Nise (1718-1721), Vratislavi (1721-1724), v Praze v Klementinu (1724-1725) a provinciálem (1725-1729). Zemřel v Praze r. 1738.

Asi ještě v Kantonu sestavil Slaviček a poslal do Evropy uvedený už cestovní deník (zde č. III.). Jeví se v něm zvláště bystrým pozorovatelem zjevů přírodních.

Po Novém roce r. 1717 dorazil do potomního definitivního působiště Pekingu, odkud se jenom nakrátko vzdálil za účely vědeckými a zdravotními.

Cestu z Kantonu do Pekingu (z části v nosítkách) a první zážitky v čínském hlavním městě, zvláště audienci u císaře Kamhiho (1662-1722) se všemi složitými obřadnostmi, vypsál v Pekingu v listě ze dne 19. března 1717 (zde č. IV.). Přidal

i plán Pekingu v hlavních obrysech, jež provedl podle všech měřičských pravidel, jako kdysi v letech bohosloveckých podobný plán Prahy.

Z následujícího r. 1718 je dopis P. Tomáši Matoušovi, blíže neznámému, do Čech (zde č. V.). Obsah je zachován pouze v těžce dostupné tištěné (v Lipsku 1742) korespondenci francouzského dějepytce Lacroze. (Nalezl mi jej a opsal P. Petr Descogs S. J. v Jersey v Anglii.) Je v něm řeč o tom, že čínský císař Kamhi ještě žije jako letitý osmdesátník, jenž věří v Boha Stvořitele a ponechává poddaným volnost státi se křesťany. Pokřesťanění Číny však postupuje pomalu pro racionalismus vzdělaných tříd čínských. Konfuciovi prý vzdávají Čiňané jen úctu občanskou jako bystrému filosofu, nikoli však úctu náboženskou. Čínská řeč je Evropanům nadmíru těžká; ale od té doby, co jesuité napsali mluvnici čínštiny, je to učení novým příchozím značně usnadněno.

Další dopis (zde VI.) napsal Slaviček, dlíci tehdy nějaký rok mimo Peking, dne

*14. října r. 1723 z města Nančangu zase-
dávnému příteli P. Jul. Zwickerovi, tehdá
už rektoru koleje klementinské v Praze.
Oznamuje smrt císaře Kamhiho, za jehož
vlády se křesťanství v Číně vedlo značně
lépe než za předchůdců, zvláště když r.
1692 prohlásil plnou svobodu křesťanství.
Nástupce jeho Jumkin (Yung-čing, 1723-
1736) je však směru opačného, křesťan-
ství nepříznivého; proto nastalo křesťan-
ům kruté pronásledování.*

*Šestý dopis do vlasti (v tomto spisku č.
VII.) poslal Slavíček dne 20. listopadu r.
1725 zase P. Zwickerovi. Jsou to obsaho-
vě jakési »litterae annuae«, letopisy por-
tugalské koleje pekinské a vlastně i celé
řádové viceprovincie čínské za r. 1724.
Když totiž v r. 1722 zemřel císař Kamhi,
křesťanství dosti nakloněný, jenž se ne-
mohl státi křesťanem asi jen pro mnoho-
ženství, nastoupil na trůn čtvrtý jeho syn
Jumkin, za něhož nastalo veliké proná-
sledování křesťanů a vypovědění do Kan-
tonu všech evropských misionářů, až na
ty, kteří směli zůstatí v Pekingu, protože
byli svými odbornými vědomostmi císař-*

skému dvoru užiteční a vítáni.

Poslední dopis do vlasti zde otištěný (č. VIII.) poslal Slaviček dne 27. listopadu 1727 P. Zwickerovi, tehdá už provinciálu v Praze. V podstatě jsou to zase letopisy čínských misí až do r. 1727. Nejobšírněji se tam líčí rostoucí pronásledování vznešené křesťanské rodiny princů Sunských a jejich stálost ve všech útrapách. Přimluva portugalského vyslance za misionáře nic nepomohla. Zato pohraniční spory ruskočínské se za přítomnosti vyslance ruského a za účinné pomoci P. Parrenina T. J. jako tlumočníka po dohodě urovnaly.

Těchto sedm listů je asi všecko, co posud víme o Slavičkových písemných stycích s vlastí. Možná se ještě poštěstí najíti v archivech více.

Alois Jirásek v »Temnu« vkládá kteréisi osobě románu do úst výtku pražským jesuitům, že se Slavičkem chlubí. Jistě to neučinili tiskem. Po »Listech indických« P. Baltazara Hostounského z konce 16. věku, po »Mapě katolické neboli kronice starožitné a hodnověrné

všech národův na víru křesťanskou katolickou převrácených» P. Jiřího Plachého staršího z r. 1630, kde, vedle přehledného vypsání začátků misie čínské, je po prvé v češtině popis Japonska a přehled o tamních misiích, po dvou latinských životopisech mučedníků T. J. z české řádové provincie od P. Emanuele de Boye (Vita et obitus Venerabilis P. Antonii Strobach S. J. ex Provincia Bohemiae pro Insulis Marianis electi Misionarii et ibi trucidati, Olomucii 1691, 1703; Vita et obitus Ven. P. Henrici Venceslai Richter S. J., ex provincia Bohemiae in Americam missi et ibi trucidati, Prague 1702, s krátkým seznamem dotavadních českých zámořských misionářů) nebylo u nás v 18. věku o našich misionářích vydáno tiskem nic, ani česky, ani latinsky, ani německy.

Tepřve ze známého německého misijního časopisu »Weltbote«, jehož vydal od roku 1726—1761 ve Štyrském Hradci. Augsburku a Vídni P. Josef Stöcklein T. J. (s třemi pokračovateli), deset svazků v 38 částech, a jehož část 33.—38. je zachována, pokud dosud známo, jen v uni-

kátě vídeňské knihovny dominikánské, mohlo se i naše vzdělané obecenstvo něco dověděti i o našich průkopnících víry a kultury v cizině.

Stöcklein si vzal pro svůj časopis, jenž je podnes předním pramenem pro misijní dějiny té doby, za vzor o něco starší podobný podnik francouzský, známé »Lettres édifiantes et curieuses, écrites par quelques missionnaires de la Compagnie de Jésus«, jež vydávali jesuité Charles de Gobien, Jean du Halde, L. Patouillet a P. Maréchal v Paříži (od r. 1703—1776 celkem 36 svazků, později ještě čtvero vydání). Vybrané odtud dopisy překládal z francouzštiny a mimo to dostával pro svůj časopis sbírky latinských listů misijnářských v latinských originálech neb aspoň v opisech od jednotlivých provinciálů středoevropských. Tak je na př. v Hradním archivě pražském (Jesuitica sv. 416 a 419) zachována taková sbírka s průvodním listem pražského provinciála Fr. Retze, později jemu navracená, s redakčními poznámkami Stöckleinovými.

Na našem dopise II. a III. je pěkně vi-

děti ediční metody Stöckleinovy. (Viz k tomu článek P. Ant. Huondera T. J. o J. Stöckleinovi a jeho časopise v »Katholische Missionen 1904—05, r. 33., str. 1-4.) Stahoval v jedno dva, tři, deset i více dopisů, vynechával to, co se mu zdálo pro veřejnost méně zajímavé, na př. různé pozdravy a vzkazy jednotlivcům a pod. Tím ovšem setřel s listů mnoho bezprostřednosti, intimnosti a lokální zajímavosti. V našem listu č. II. na př. po úvodních slovech o šťastném příjezdu do Číny zcela vynechal velezajímavý výklad o čínštině - asi první, psaný od Čecha - a větu Slavičkovu, že obšírný cestovní deník pošle později, si upravil v ten smysl, že »nyní podá podrobný cestovní deník o plavbě z Lisabonu do Číny«. Slaviček však v našem listu II., přeloženém doslova z originálu, zachovaného v Zemském archivě brněnském (Jesuitica, č. 557 I. b) popisuje onu plavbu jen zcela stručně. Z toho viděti, že Stöcklein vpravil na tomto místě do onoho listu č. II. celý dopis č. III., zevrubné to vyličení plavby. Na konci pak, jak možno poznati srovná-

ním č. II. s III., vynechal — pochopitelně, jako to činíval i při jiných dopisech — některé drobné vzkazy osobní, zvláště rodinné.

Listů Slavičkových si Stöcklein nadmíru vážil pro jejich obsažnost, stručnost a hutnost a pro jadrnou jejich latinu. Ostatní listy zde přeložené otiskl proto, jak možno zjistit srovnáním s latinskými originály, téměř beze změny, úplně, jen s drobnými škrty věci nepodstatných nebo jakkoli ožehavých.

V předmluvě k II. svazku časopisu »Weltbote« upozorňuje Stöcklein předem úslovně na to, že Slaviček v cestovním deníku vyličil neobyčejné zjevy na moři a v ovzduší. Jiné podobné deníky spíše líčí obšírně drobné příběhy, sběhlé za plavby na lodi. O tom Slaviček ani slova. Zato zaznamenává jako odborník hvězdář mimo ony neobyčejné zjevy přesně, na př. kdy a kde minuli rovník, obratníky atd.

V předmluvě k 19. dílu (v V. svazku) před Slavičkovým listem z r. 1727 (Weltbote č. 413) charakterisuje dopisy jeho, což jindy, pokud vím, nečiní při kores-

pondenci žádného jiného misionáře, těmito výstižnými slovy:

»P. Karel Slavíček vyličuje zkrátka a dobře, co vypravovali jiní obšírně. Škoda, že se zříká skoro úplně všeho dalšího dopisování. Ale ještě více jest litovati, že se jeho dopisy nemohou uveřejniti v latinském originále. Vynikají po mém mínění nad listy všech ostatních misionářů. Znamenává v nich po způsobu deníku písemně všechno, co se přihodí pamětihodného na čínském dvoře, a podle zpráv tam přicházejících i to, co se stane v celé čínské říši. Ale co nám pomůže jeho vybroušená latina, co jeho výtečný, zevrubný a při tom stručný deník, když se zařekl, že bez naléhavé příčiny (to jsou jeho vlastní slova), nadále nebude už do Evropy posílati zpráv, nýbrž ponechá prý tu čest jiným? Kdyby měli moli a podobná havěť rozum, nezáviděl bych jim tohoto vzácného pokladu, jehož se jim dostane až příliš brzy, protože do papíru čínského, vyrobeného z dřeva, se za nemnoho let dávají červi. Žádné jiné listy také do Evropy nedocházejí tak rychle,

jako jeho; asi proto, že je posílá do své české vlasti nejkratší cestou přes Rusko.« Listy Slavičkovy mají ve »Weltbote« čísla 155, 156, 203, 295 a 413.

Stöckleinova časopisu použil na počátku 19. věku první český dějepisec misií, proslulý strahovský premonstrát Jan Bohumír Dlabáč, ve spise »Pamětní listové učených Čechů, Moravanů a Slezáků z obojí Indie a jiných zámořských krajín do Evropy zaslání.« Věnoval mu půl druhého roku práce a dokončil jej r. 1813, kdy se stal předsedou Královské české společnosti nauk, již ten spis hned předložil k vydání. Ale za tehdejších okolností českým spisům nepříznivých zůstala kniha Dlabáčova dlouho v rukopise. Teprve po jeho smrti poslala ji Společnost 15. dubna 1821 z podnětu svého člena, profesora bohosloví Dra Maxmiliána Millauera, k otisknutí v časopise »Dobroslavu« do Králové Hradce Josefu Liboslavě Zieglerovi. Ten ji začal v »Dobroslavu« r. 1821 a 1822 postupně uveřejňovati. Vydal tam v několika pokračováních nejceněnější její část úvodní, totiž abeced-

ně sestavené životopisy misionářů jesuitských, k nimž mu »ve svém literárním přínosku« poslal data moravský literární historik Jan Petr Cerroni, guberniální sekretář v Brně, z úředních pramenů řádových, dnes už z velké části nezvěstných. Odtud také jejich cena, aspoň pro data z doby trvání starého Tovaryšstva Ježíšova. Údaje Dlabačovy z doby pozdější jsou už méně přesné a spolehlivé, protože jsou většinou sestaveny podle nahodilých soukromých zpráv.

Dlabač přeložil z několika latinských originálů, chovaných v knihovně strahovské, ale hlavně z německých překladů Stöckleina »Weltbote« celkem asi padesát vybraných dopisů českých misionářů, mezi nimi i listy Slavíčkovy. Tento výbor, (jádro knihy Dlabačovy,) byl jím upraven chronologicky a tak také Zieglerem uveřejňován v »Dobroslavu« r. 1822, v »Čechoslavu« a »Milozoru« r. 1824 a konečně v »Příteli mládeže« r. 1831 a 1832, celkem 14 dopisů z let 1682-1686. Vyšla tedy tiskem sotva třetina díla Dlabačova. Ziegler, stav se děkanem

v Chrudimi, obrátil se k praktickým oborům výchovným a zemřel r. 1836. Zbylá část výboru Dlabáčova i s překladem listů Slavičkových zapadla. Ale i tak jsme Dlabáčovi vděčni aspoň za podrobná životní data Slavičkova, jichž bylo hojně použito i v této publikaci, jež podává jeho listy v českém rouše tiskem po prvé.

Rodinné listy Slavičkovy se sotva zachovaly; aspoň nejsou známy, jako je tomu u některých jiných našich misionářů. Rovněž nevíme, zdali pěstoval korespondenci vědeckou s domácími hvězdáři na universitách, na př. pražskými, olomuckými nebo vratislavskými. Zato se nám šťastně dochovalo několik latinských Slavičkových vědeckých dopisů francouzskému hvězdáři P. Štěpánu Soucietovi T. J., jednak v knihovně pařížské hvězdárny (Portef. 150), jednak v rukopisných sbírkách tamní Národní knihovny (č. rkp. 17.239), jejichž fotografie vydavateli ochotně obstaral P. J. M. Rouet de Journal T. J.

Prohlásil-li tedy Slaviček v našem listu VIII. z r. 1727, že od nynějška ponechá-

vá zpravodajství z Číny jiným, má to asi pouze ten význam, že upustí od podrobného deníku, jež do té psal po nějakou dobu asi hlavně z úřední povinnosti jako ministr (pravá ruka místního představeného neboli rektora) pekínské koleje. Z několika míst v jeho korespondenci je viděti, že neměl valného zdraví a nesliboval si dlouhého věku. Proto chtěl zavčas dokončiti své vědecké práce ještě nehotové a soustředit se na ně. To je možno vyčísti z listů do Paříže, psaných až do posledních let života Slavičkova. Je v nich mnoho vědeckých námětů, výpočtů, tabulek, přehledů značného rozsahu. To vše se ovšem vymyká účelu a rozměrům této publikace. Proto je zde z nich vybráno jenom několik drobtů k dokreslení životní dráhy, práce a charakteristiky Slavičkovy.

Dovídáme se z nich, že už r. 1717 nakreslil plán města Pekingu, vykonav příslušná měření jednak s věže katolického chrámu při koleji pekínské, jednak na císařské observatoři, odtud dosti vzdálené. Totéž dílo s podrobnějším vyměřením vnitřních i vnějších hradeb městských

provedl ve větším měřítku r. 1727. Dobrou průpravu k tomu měl už z Prahy, kdy za theologických studií r. 1704 nakreslil podobný veliký plán Prahy (dnes ovšem nezvěstný).

Ze zdravotních důvodů byl mimo Peking od r. 1720—1723, kdy se tam za nastalého pronásledování křesťanství za nového císaře zase vrátil, protože od té doby byli jesuité trpěni jen v Pekingu v císařských službách. Roku 1723 poslal ještě z Nančangu do Evropy obšírnou temperamentní filipiku proti abbému Renaudotovi, jenž r. 1718 vydal překlad dvou zpráv mohamedánských Arabů z 9. věku o Číně (Anciennes Relations de la Chine), v jehož poznámkách popíral správnost a starobylost čínské chronologie a astronomie, dotýkaje se při tom pohrdavě výzkumů čínských jesuitů, jimiž starou čínskou vědu doplnili. Zdá se z různých narážek, že Slaviček napsal o té věci více dopisů francouzským jesuitům P. Prémarovi a P. Fouquetovi; shrnutím studií o tom předmětu je asi obšírný dopis z roku 1723, zaslaný P. Soucietovi. Několik vět z něho ukázkou:

»Arabum certe relationes, a nostro infelici traductore pro Sibyllarum foliis habitae, tot pueriles gerras, tot aniles affanias (tolik dětinských nápadů a babských povídaček), tot plane Arabicas de Sinis fabulas narrant, ut pudor sit ab homine Europaeo, et christiano, et Gallo, atque ex quadraginta eruditis Academiae Galliae uno, plus fidei caeco duorum nullius nominis Mahumetanorum testimonio tribui, quam oculatissimae tot Religiosorum, apostolicorum ac insuper doctissimorum virorum experientiae notitiaeque per centum amplius annos inter Sinas comparatae!«

»Quod praeterea (Dominus Renaudot) carpat Patres Riccium, Schall ceterosque eorum in tribunali mathematico successores, monens non fuisse mathematicos professione neque cognitos in Europa ut tales, item quod missionarios nostros vocet »praeventos, traductores, reformatores«, est eidem tamquam spiritu invidiae ebrio ignoscendum. Hoc enim spiritu arrepti nihil pensi habent florentissimi et vetustissimi aequae ac vastissimi imperii

faman; nihil salutem tot animarum, nihil profectum et propagationem sanctae fidei, dummodo scriptis suis Jesuitarum nomen apud vulgus obscurant, quorum merita et gloriam factis propriis nequeunt adaequare.«

»Ergo, qui ad tantam perfectionem reducere tabulas astronomicas Sinarum potuerunt, praeclaros sane astronomos oportet fuisse, licet Jesuitas, licet missionarios, aliquibus Europae Academiis ignotos, utpote qui Dei et animarum amore praeoccupati patrias suas cathedrasque splendoras ante in Europa reliquerint, quam cogniti per Europam esse potuissent.«

R. 1730 píše, že je velmi zaměstnán duchovní správou a že mu mnoho času vzaly správký anglických hracích hodin, jež skoro každý rok v Kantonu kupují od Evropanů mandariní a dávají je darem císaři. Téhož roku píše, že má v úmyslu doplniti a na čisto napsati své studie mathematické a z oboru hudby, které dřívější léta konal ve službách zemřelého císaře Kamhiho. Bude-li živ a zdráv a zbude-li

mu na to volná chvíle, dokončí to a pošle P. Soucietovi, aby to dal prozkoumati a po případě opravit některému členu francouzské akademie. Souciet jej ovšem ujišťuje ve své odpovědi, zachované při dopisech Slavičkových v konceptu, že ty studie nebudou potřebovati opravy a že se budou členům akademie jistě líbiti.

Jako byl začátkem r. 1719 v pekinské koleji stanovil přesně výšku pólu ($39^{\circ} 54' 18'' 27'''$) gnomonem vysokým 19 čínských stop, tak to chce provést začátkem ledna r. 1731 na jiném místě města Pekingu (v residenci u sv. Josefa) gnomonem asi třicetistopovým. Kdysi v Olomouci k tomu užil kyvadla devadesátistopového; ale v Pekingu není tak vysokých domů ani zdí chrámových.

R. 1731 děkuje P. Soucietovi za věnování prvního svazku jeho díla (Observations astronomiques, Paris 1729) a odmítá přílišnou chválu, kterou jej v předmluvě zasypal. V té knize byl od kohosi jiného uveřejněn nedokonalý plán Pekingu. Slaviček ukazuje na jeho mnohé chyby a posílá svůj přesnější. Omlouvá se, že ru-

ka se mu ještě úplně nezahojila a oči že mu slábnou; proto prý není kresba, jako by si byl přál. Ale stačí nahlédnouti do zachovaného půdorysu, abychom poznali, že práce Slavičkova je opravdu velmi pečlivá. Reprodukce původního náčrtu z r. 1717 v této knížce je ovšem jen z opisu tehdejšího listu, P. Zwickerovi poslaného, a nepodává výstižného obrazu pozdější práce dokonalejší, provedené ve velkém měřítku. K zhotovení jejímu užil Slaviček tentokrát tři bodů: věže chrámu kolejního, věže císařské observatoře a jakési pohan-ské svatyně o sedmi poschodích. V originále už provedl některé podrobné nákresy náměstí, tříd a ulic značné části města. Práce by pokračovala rychleji, kdyby bylo Evropanům dovoleno po libosti vystoupiti na městské hradby a na všechna místa města.

R. 1732 se dotazuje, zdali skutečně došly jeho dopisy z obou let předešlých s jeho přehlednými tabulkami výpočtů čínských o dávných zatměních měsíce a s dvěma plány Pekingů. Poznává, že podobný přesný plán Pekingů dostal

od něho i petrohradský hvězdář De l'Isle, jenž si začal o své ujmě dopisovati o vědeckých předmětech s čínskými misionáři. Pak mluví o přesnosti i některých nepřesnostech oněch tabulek, poslaných r. 1730, o dávných zatměních měsíce podle čínských zápisů. Ale více se nyní od tří let zabývá podrobně stálým pozorováním a stanovením pohybů librace měsíce, což před ním Hevelius provedl málo přesně. Toto studium je prý užitečnější než další pozorování zatmění měsíce, jež už nepřináší pro evropské hvězdáře nových poznatků. Mimo to rozepsal několik jiných vědeckých článků, které chce postupně dokončiti.

Tento dopis se zkřížil s odpovědí Soucietovou na Slavičkovy dva listy předešlé z r. 1730 a 1731, jež dostal adresát najednou až 26. srpna 1732. Narážejí na slovní hříčku Slavičkovu, jenž se mu v prvním listě představil, že není sice Francouz (Gallus = Francouz i kohout), ale že jeho jméno znamená jiného ptáka, slavička (philomela), odpovídá mu, že se mu posud žádný zpěv slavičí nelíbil tak,

jako jeho obsažné listy. (*»Tu mentem praeclaris cognitioribus erudis et ornas.«*) Kéž by mu ten slaviček zazpíval ještě hodně často! Mají-li všichni čeští slavičci hlas tak krásný, pak by prý dal Čechám přednost přede všemi zeměmi světa. Po několika pochybnostech stran tabulek čínských výpočtů o zatmění slibuje, že v dalších svazcích svých *»Pozorování hvězdářských«* onen přesnější pekinský plán Slavičkův rád uveřejní a že opraví, co nedopatřením ze Slavičkových pozorování uveřejnil pod jiným jménem. (Soucietovy *Observations* však r. 1732 zanikly a Slavičkův přesný plán v nich už nevyšel.)

Z této odpovědi Soucietovy měl Slaviček velikou radost. V dalším posledním listě Soucietovi poslaném lituje, že velké zemětřesení, jímž byl Peking nedávno postižen, zdržuje dokončení podrobností na plánu toho města. Stěžuje si na nevalné zdraví a proto i na nemožnost častějších vycházek i na to, že při tak velké rozloze města je práce ta nad síly jednotlivcovy, takže ani už nedoufá v úplné dokončení svého díla. Za užitečnější a vznešenější

pokládá nakresliti obraz měsíce, jenž je vzácnou stopu Boží moudrosti, důstojným podnožím Panny Marie a nejkrásnějším divadlem pro milovníky těles nebeských. Náčrtek tohoto obrazu už ukázal P. Gaubilovi. Vrací se k některým pochybnostem a potíží výpočtů čínských o zatměních slunce a měsíce. Proto at Souciet zatím ještě oněch tabulek neuveřejňuje. Slaviček resolutně poznamenává: »Malo tardius parere quam abortive« a dodává: »Možná dá Bůh, že Vám budu ukázky své práce moci předložiti sám osobně a požádati Vás o poučení a opravy«. Z toho možno souditi, že pomýšlel na návrat do vlasti. Nakonec poučuje Soucieta, jak se správně píše jeho jméno a co v něm znamená háček nad č. Souciet si poznačil, že ho ten list došel 7. srpna r. 1735 a že naň odpověděl 27. září. Ale tehdy už Slaviček nebyl mezi živými, dokonav svůj plodný život po mnohém utrpení s odevzdaností do vůle Boží v Pekingu dne 24. srpna r. 1735.

R. 1735 ještě jednou psal Slaviček do Petrohradu De l'Islovi. Jiné učené listy

posílal do r. 1733 rovněž petrohradskému hvězdáři T. S. Bayerovi, jehož spis »De horis Sinicis« se Slavičkovými výzkumy zůstal vydavateli této korespondence dosud nepřístupný.

Slavičkovu dílo o čínské hudbě, jistě nadmíru zajímavé pro kulturní dějiny naše i obecné, bude třeba ještě hledati v rukopisných sbírkách petrohradských nebo pařížských. Je nejspíš anonymní.

Co kdysi řekl Dlabáč v úvodě k »Pamětním listům« českých misionářů vůbec, platí tuším zvýšenou měrou o Slavičkově, že totiž »pilného čtenáře obveselí, když o svém vlastenci chvalitebných zpráv nabude a co takový apoštolský muž v dalekých zámořských krajinách dobrého vyvodil, z této knihy se doví a jím se potom spravedlivě honositi bude moci.«

Nakonec vzdávám povinné díky ředitelství Hradního archivu pražského a Zemského archivu moravského za to, že mi originály neb opisy listů Slavičkových velmi laskavě učinili přístupnými, P. J. Metzlerovi S. J. v Mnichově za obstarání fotografií listů Slavičkových, chovaných

*v tamním Státním archivu, P. Rouetovi
de Journal S. J. v Paříži za fotografie ji-
ných z tamní Národní knihovny, P. Petru
Tacchi-Venturi S. J., archiváři při »Fon-
do gesuitico al Gesù di Roma« za opis ná-
sledujícího listu.*

V Praze 1. října 1935.

P. Josef Vraštil T. J.

Pekini festa Angelorum Luce
a. 1733.
(u 2 octobri)

Infimus et inutilij in Christo servus
Carolus Slaviček. m.p.

N.B. scribor Slaviček,
non Slaviceck

c ante k est superfluum, at c cum notula
suprà, seu ċ, sonat ut Italicum ce,
hispanicum che, germanicum tsche.

I

*P. Karel Slaviček děkuje 10. července 1715 z Prahy
řádovému generálu P. Michelangelu Tamburini
za posláni do čínských misií.*

Veledůstojný v Kristu Otče generále!

Když často uvažuji o tom, že se Vaše veledůstojná Paternita ochotně naklonila k vyplnění mého přání, tu se mi zdá, ačkoliv jsem ani ještě nevstoupil na loď, že už všecek plovu v oceánu Boží Prozřetelnosti, a jsem naplněn duchem tak pevné důvěry v Boha, že mne z ničeho jiného nepojímá strach, než z mé nevděčnosti a omezenosti. Dívám se totiž na sebe jako na nástroj, na němž si Bůh zakládává, jenž je totiž k jeho větší slávě tím vhodnější, čím je sám ze sebe neschopnější. Chystám se dále na cestu s myslí klidnou. Jednak jsem nikdy nežádal o takovou činnost, jež vyžaduje ctnosti velmi

osvědčené, moha si přikládati za vinu le-
da snad to, že jsem se k ní s duševní rov-
nováhou ochotně nabídl; jednak jsem na
Boží Prozřetelnost naléhal a naléhám
s nestálým, a to vždy upřímným přáním,
aby jakýmkoli způsobem překazila výpra-
vu tak odpovědnou, kdyby se jí nelíbila.

Ale čím se mám Vaší veledůstojné Pa-
ternitě odvděčiti za tak vzácnou přízeň
mně prokázanou? Padám před Vámi, Ot-
če, jako poslední z Vašich synů a líbaje
Vám s hlubokou pokorou nohy a s vrou-
cí láskou ruce, obětuji Vám devět mší sva-
tých, jež odsloužím co nejdříve, zároveň
s jinými zbožnými skutky, které mi s po-
mocí milosti Boží bude lze vykonati.

Zatím kleče na kolenou, co tyto řádky
píši, prosím Vás, veledůstojný Otče, po-
korně o otcovské požehnání a zůstávám

Vaší veledůstojné Paternity
poslední syn a pokorný sluha v Kristu
Karel Slaviček.

V Praze dne 10. července r. 1715.

II

*P. Karel Slavíček píše 26. října 1716 z Kantonu po
prvé do Evropy P. Juliu Zwickerovi T. J., tehdy
novicmistru v Brně.*

Důstojný v Kristu Otče novicmistře!

Se stejnou tuším dychtivostí očekáváte u Vás doma můj dopis, s jakou já jej spěchám napsati. Budiž pochválen milý Pán Bůh, jenž mne přivedl rychle do Číny a nadto mi ještě poskytl brzkou příležitost podati Vám o tom zprávu. Chystají se totiž francouzské lodi na zpáteční cestu z Kantonu přímo do Cadixu. Koncem listopadu pojedou za nimi lodi anglické, kdežto naše loď portugalská zůstane v Makau zakotvena celý rok.

Nepodávám zatím hned cestovní deník, jak jsem původně zamýšlel, protože se mně dere násilně do péra jazyk čínský (spíše bych měl říci babylonský), jehož

základy si nyní osvojují. Má 364 slov, přihlíží-li se k podstatě výslovnosti, jako na příklad Nien-Kia-Lo' (to jsou má jména); ale jejich význam se v čínštině mění nesčetnými různými způsoby psaní. Pro jediné slovo, na př. Ki, je na 140 různých způsobů psaní, z nichž každý znamená něco jiného; pro slovo Či přes 120, pro jiná o něco méně. Jako tedy mají evropské jazyky jen málo písmen, ale zato nesčetná slova, tak zase čínština má jen málo slov, ale nesčetná písmena, význam slov určující. Mnohoznačnost slov se zabývá v písmě rozdílností značek; v rozmluvě však, poněvadž různý přízvuk, až paterý, přece jen nestačí na rozlišení všech jednotlivých slov, musí pomáhati k postihu smyslu důvtip i prakse. A když ani to nestačí, nezbyvá někdy než namalovati příslušnou značku aspoň rukou ve vzduchu.

Výslovnost čínská působí příslušníkům všech národů mnoho obtíží; ale Čechům nebo Polákům téměř žádných. Dosvědčuje to gramatika jednoho polského fran-tiškána', a než jsem ji dostal do rukou,

potvrdila mi to má vlastní zkušenost a souhlas Číňanů, jejichž výslovnost brzy chápu a reprodukuji jak slovem, tak písmem. Ne že by snad jazyk český nebo polský obsahoval všechny jejich hlásky (jsouť v čínštině mnohé hrdelné a také jinak zcela »židovské«), ale protože – atd.“ A teď si pomyslete, důstojný pane, co to znamená osvojiti si dvanáct a více tisíc slovíček s jejich značkami a různými přízvuky, smysl měnícími! Velkou část potíží ovšem odstraňuje způsob skládání slov na označení nějakého zaměstnání nebo nástroje, úplně shodný se způsobem německým, jako na př. Scher-messer, Haus-knecht. Toto skládání slov je všem jiným mimo Řeky a Němce hotový div. Ale těchto několik poznámek o čínštině musí od začátečníka zatím stačiti.

Teď teprve podám stručný náčrt cesty.

Dne 13. března r. 1716 k večeru jsme vstoupili na loď »Svatou Annu« o 30 dělech, co do velikosti sice jen prostřední; ale rychlostí se jí málokterá vyrovná. Je to dílo francouzské — na naše štěstí, protože jsme z jesuitů první a také asi po-

slední, jimž se podařilo po lodi portugalské dospěti tak rychle cíle.

Dne 14. března v jednu hodinu odpoledne mizejí s obzoru města evropské pevniny. Až po ostrovy Kanárské jsme jeli v průvodu čtrnácti lodí brasílských a jedné angolské. Mimo pátera prokurátora a mne všichni ostatní, i P. Ignác Kögler z Bavorska⁴ a jiný nad nás starší Portugalec, kteří už jindy pluli po moři, hned první večer splatili oceánu hojnou daň. Kajuta se najednou změnila v nemocnici plnou sténání a já jsem tak měl příležitost cvičiti se ve vybrané trpělivosti a účinné lásce.

V noci z 15. na 16. dubna jsme minuli rovník, 2. června pak zasmušilý vrchol mysu Dobré naděje, po obakrát šťastně. V prvním případě mírnily úpal větry, v druhém vlny vodní. Počínaje od Portugalska spatřili jsme jako první zemi teprve ostrov Sumatru dne 25. července. Z úžiny Sundské jsme vyjeli 4. srpna v noci. Do Makaa jsme připluli začátkem 30. srpna po půlnoci. Tak dovršil den sv. Růženy šťastně útrapy naší plavby, která

trvala jen půl šestého měsíce a půl druhého dne. Kdo jedou na Gou, ti sem přijíždějí o jedenáct měsíců později; tak rychle letí k cíli ti, jež nese Boží Prozřetelnost!⁵

Nás oba středoevropské misionáře³ očekávali už loni, ale ještě jim nebyla známa naše jména. Náš vdp. generál jim slíbil dva listem, odeslaným v prosinci r. 1714 — nedlouho před tím v říjnu jsem se mu teprve nabídl. Hned na druhý den po našem příjezdu dopsal dp. provinciál místokráli kantonskému a brzy potom vojenský mandarin, jako průvodce pro nás od něho poslaný, dorazil do Makaa dne 7. září. Zatím mně chystali čínské šaty, dne 4. září mne po čínsku ostříhali — a touž dobou si Smrt v Mandžursku brousila nůžky, aby přestříhla niť života P. Františka Tillische.⁶

Dne 7. září, kdy dojel uvedený mandarin, kázal císař dopravit P. Tillische z Mandžurska do Pekingu. Průvodcem mu měl býti dp. Ripa, jeho dobrý přítel.⁷

Dne 8. září na svátek Narození Panny Marie odpoledne jsme se v čínských ša-

tech na návštěvě u mandarina po prvé cvičili v čínských zdvořilostních obřadnostech — a touž dobou P. František Tillisch, všem vzácný a milý pro vynikající vědomosti a příkladný život řeholní, dal na sobě vykonati poslední posvátné obřady křesťanské, neboť zesnul v Pánu v šest hodin večer na úpornou úplavici, byv před tím zaopatřen všemi svátostmi umírajících. Císař, byv teprve v červenci upozorněn na nemoc P. Tillische, už tehdy smrtelnou, dal mandarinům přísnou důtku. Ti proto prosili, bojíce se o svou kůži ještě více, aby se císaři o smrti P. Tillische pranic neříkalo, leda až se koncem října vrátí.

Než smrt milého pátera Františka způsobila velkou a upřímnou bolest všem misionářům; říkali, že v něm padl vzácný sloup misie. Mne však zarmoutila opravdu nejvíce. Tak velice jsem spěchal, abych se s ním setkal — ale marně. Říkal jsem si: Což pak jsem tak zlověstná kometa, že svým odjezdem i příjezdem ohlašuji zánik velkých hvězd na zemi? Neboť týž měsíc, kdy jsem odjížděl z Čech, zemřel

P. Kresa⁸ a hned následující měsíc P. Heinrich,⁹ oba výborní matematikové a moji učitelé — a týž týden, kdy jsem dojel do Číny, zemřel zase v Mandžursku P. Tillich. Nevím, co tomu říci; to však vím, že Bůh je podivuhodný ve svých nástrojích a že je každý den pln jeho Prozřetelnosti.

Matematik P. Gonzaga,¹⁰ téměř neustále nemocný, konečně si vyprosil propuštění ode dvora, aby se mohl vrátiti do duchovní správy při některém chrámu provincie nankinské.

Dne 14. září pozdě večer jsme dopluli do Kantonu, nejproslulejšího to přístavu čínského. Je to město veliké a má sedm kostelů pro Evropany. Druhý den hned časně ráno nás k sobě pozval místokrál. Přijal nás vlídně, a když jsme se vraceli, obdaroval nás pokrmy. Třetí den potom (neboť ve středu mezi tím byl kvatembrový půst) nás pozval na oběd. Přitom si chtěl poslechnouti mou hru na spinet. Konečně nám dal peníze na cestu a na šaty, k tomu ještě celé stůčky hedvábí a přívětivě nás propustil, určiv nám pro odjezd den 25. září.

Ale 20. září přijel z Mandžurska mandarin, vyslaný od císaře před měsícem, aby zde vyzvěděl, co ti noví Evropané umějí. Tím nás v našem spěchu neočekávaně zadržel, neboť nás doprovodí do Pekingu teprve, až si vyřídí různé záležitosti. Zatím nám při návštěvě Makaa odamtud poslal třetího společníka, P. Mikuláše Giampriamo z Neapole,¹¹ jenž tam už celý rok čekal na totéž zaměstnání. Proto už nebudeme moci Nový rok slavit v Pekingu; ale dorazíme tam brzy po něm jako tři králové od západu. Dp. Pedrini, císařův hudebník, je u něho v lásce a vážnosti.¹² Zdali já hudbou a matematikou dojdou obliby, je u Pána Boha.

Už se mnou mluvil dp. Sabino,¹³ jenž hlídá v Makau mrtvolu nejdůstojnějšího patriarchy,¹⁴ dosud ještě nepohřbenou, dále kněží Guiges (Francouz) a Appiani (Ital), kteří jsou zde v žaláři.¹⁵ Vypravoval jsem mu historii o dp. Janu Sidotim,¹⁶ předním zde knězi Propagandy, (jehož došel dekret papežský, poslaný v srpnu; oznámil jej i ostatním misionářům po říši). Užasl nad tou lží a tvrdil, že se o důst. pá-

nu právě jmenovaném, muži to svatém, přes časté styky s Japonci nebylo možno dověděti nic jiného, než že se tam dostal pomocí manilských Španělů, ale byl od lodníků, kteří se báli dopravit jej dále, zanechán na břehu. Potom byl na rozkaz králův (bylo to náhodou v jeho městě) konfinován na území města, aby se zatím naučil japonsky a mohl se potom zodpovídati, proč tam přišel. Zdali ještě žije či snad už umřel, o tom prý se od kupců nebylo možná nic jistého dověděti, protože na pevninu nevystupují; milý pak Sidoti je dále ve vnitrozemí. A tak celá ta historie, roku 1715 tištěným letákem po střední Evropě rozšířená, je od počátku až do konce pouhá lež; a podobně i všechny další zprávy, historii tu potvrzující, jsou jen pokračováním téže písničky, téhož pásma lží. Nedivím se ani tak nestoudnosti té historie, jako prostoduchosti těch, kdo jí uvěřili. Postarejte se co nejdříve, důstojný pane, aby ta nejapná zpráva toho letáku, jež došla víry, byla vyvrácena nějakými jinými novinami pražskými, vratislavskými nebo vídeňskými.

ni. Jistě to nebude nesnadné.¹⁷

Čekám zatím na novinky z Evropy. Vzkazuji co nejuctivěji a zároveň co nej-
rdečněji pozdravovat (ale jistě!) J. M.
zysocedůstojného pána pana hraběte
Kolovrat, nyní probošta olomucké kapi-
tuly.¹⁸ Dále P. Jana Lobera,¹⁹ jemuž, je-li
dosud na živu, dejte přečíst tento list v ori-
ginále a totom, libo-li, pošlete jej v opi-
sech do Říma, do Prahy a do Olomouce.
Potom vzkazuji pozdrav všem našim pá-
terům a fráterům brněnským, kteří žijí
pod mateřskou ochranou Panny Marie
Šněžné,²⁰ jakož i mému p. bratru Jiřímu
a sv. Jakuba²¹; ten ať zase tento můj po-
zdrav vyřídí také mým ostatním bratřím.
Antonína Schulera, je-li toho hoden, do-
poručím Vaší Důstojnosti ku přijetí do
noviciátu²²; pozdravuji zároveň jeho uro-
zené pány rodiče. Dále pozdravuji celou
českou řádovou provincii, v níž asi vznik-
ly o mém neočekávaném odchodu rozma-
nité úsudky; ale tomu, jakož i všem ostat-
ním lidským věcem, se jen klidně pousmí-
vám.

Konečně, jak už jsem neodbytný žeb-

rák, prosím Vás, důstojný pane, abyste za mne za přítomnosti všech svých noviců — řekněte jim to napřed — odsloužil mši svatou s vroucí prosbou, aby mne Prozřetelnost Božská, dosud mně líbezně milostivá, nestřepala jako nějaký nečistý hmyz se svého klína, v němž stále bezpečně odpočívám, a abych svým jednáním nikdy nezasloužil býti opuštěn od Blahoslavené Panny a Matky Boží a ona sama aby mne také neopouštěla, protože jsem už ode dávna jejím služebníkem.²³ Zůstávám

Vaší Důstojnosti

a celé předražené české řádové provincie
nehodný sluha v Kristu

Karel Slaviček T. J.

V Kantonu dne 24. října r. 1716.

Douška: Čekáme na rozhodnutí císařovo, jakmile mu vejde ve známost dekret Sv. Otce. I důstojní páni propagandisté se obávají vyhnanství.²⁴

III

*Popis plavby P. Slavíčka z Lisabonu do Číny
(Stöcklein, Weltbote VII, č. 155.)*

Dne 13. března r. 1716 v pátek po druhé neděli v postě o třetí hodině odpolední. jsme se pomodlili v kostele loretánskou litanii a pak se konečně odebralo nás 14 jesuitů v slavnostním průvodu kněží, magistrů a světských studentů naši koleje z města Lisabonu v Portugalsku na loď »Sv. Annu«, která už pět měsíců čekala bolestně na odjezd, a přenocovali jsme na ní. Byla ještě zakotvena.

Dne 14. odpoledne o jedné hodině po vyzdvižení kotvy jsme za ochrany Boží vypluli za silného, ale příznivého větru se 14 loďmi směřujícími do Brasilie a s jednou určenou do Angoly. Všichni vesměs (až na pátera superiora a mne) hned toho dne zaplatili moři žaludeční daň; já

jsem je pilně ošetřoval a v jejich útrapách a nevolnostech opatroval.

Dne 22. března jsme zanechali po levici, asi ve vzdálenosti půl stupně, ostrov Madeiru; ale neviděli jsme ho.

Dne 23. večer se nám usadily na stožáru a na rahnech dva plameny (Portugalci jim říkají *Corpos santos* neboli Svatá těla); naši kormidelníci to pokládali za nešťastné znamení.²⁵

Dne 24. jsme se rozloučili s ostatními lodmi, které pokračovaly v plavbě do *Brasílie*. Vzály s sebou několik dopisů, které měly býti přes Ameriku dodány do Evropy.

Dne 25. na *Zvěstování Panny Marie* byl P. Petr Figueredo, jenž se ze světského kněze chce stát jesuitou, oblečen v naše řeholní roucho. Večer jsme měli strašnou bouři s deštěm, jež trvala sedm hodin.

Dne 27. jsme jeli vpravo mimo ostrovy *Kanárské*. neboli *Šťastné*.

Dne 29. v neděli družebnou jsme minuli obratník raka.

Dne 30. nás zdrželo bezvětrí. Ale slunce tak pálilo, až jsme ani nevěděli, kde

jsme, totiž ve zvířetníku neboli žhavém pásmu.

Dne 1.-4. dubna jsme nechali po pravici Zelené ostrovy, jichž jsme nedohlédli.²⁶

Dne 9. na Zelený čtvrtek o polednách stálo slunce pod 5 stupni 58 minutami severní šířky. Ale tyto dni mírnil horký vzduch řízením Božím příjemný vítr.

V noci z 15. na 16. dubna jsme minuli rovník.

Dne 22. nebyli jsme od Pernambuca v Americe vzdáleni více než 70 hodin chůze. Odtamtud jsme se pomalu obraceli na východ.

Dne 30. dubna jsme projeli mezi ostrovy Trinita a Martina Vaza; ale nespátřili jsme jich.²⁷

Po celý květen jsme pro mnohonásobné bezvětrí vystáli mnoho nepříjemností.

Dne 4. května jsme projeli obratníkem kozoroha, a to téměř pod prvním jižním kruhem, který probíhá ostrovem Palmou.

Dne 8. večer o 9. hod. po východu měsíce se za vlhkého počasí zjevila měsíční duha, jež se hodně podobá duze sluneční (až na to, že její barvy nejsou tak živé).

Dne 19. května námi zase zmítala celý den bouře, jež byla nemensší než bouře ze dne 25. března.

Dne 2. června, kdy vítr zdánlivě dul do plochého dílu zádi, a přece nás rychle hnál dále, projeli jsme po pravé straně mimo mys Dobré naděje, nevidouce ho ovšem, pod jeho jižním cípem.

Dne 3. jsme byli blízko mysu Krejčovského neboli Jehelného,²⁸ kdež jsme zjistili olovnicí hloubku napřed 80, potom však 40 sáhů; jinak jsme nikde nedosáhli dna.

Dne 8. jsem zpozoroval neslýchaný vodní div na moři, totiž pravidelný kruh, jehož průměr byl asi hodinu dlouhý, a pás jeho asi 8-10 stěevíců široký. Voda v tomto kruhu se hladkostí svou zcela zřetelně lišila od vody ostatní a proto nemohla její podoba pocházeti od nějakého odrazu hvězdy na obloze, protože se nijak neměnil a zůstával stejný, když jsme jím a z něho projížděli. Ať si evropští hvězdáři vysvětlí, kde je toho příčina.²⁹

Dne 11. června 1716 na Boží Tělo hnál nás večer a v noci tak prudký vítr, že

jsme spustili měřičský člun na moře a zjistili, že jsme ujeli tři portugalské míle za hodinu. Ale nedul dlouho, neboť dne 15. bylo bezvětří a moře klidné.

Dne 16. v oktáv Božího Těla octla se loď hned časně zrána v krajním nebezpečení. Měli jsme v zádech zuřivý vítr a vlny jako hory, takže se nám rozbily okení tabule zadní ohrady, již pak pronikly vlny s velkým hukotem, zaplavily celou loď a velmi poškodily naše věci. Brzy potom byla loď vlnami zpředu i zezadu tak napadána, že bychom byli téměř bývali ve vlnách pohřbeni. Mnoho kusů ozdob plochého dílu zádi a zadní galerie bylo zuráženo. Vlny stoupaly tak vysoko, že jsem musel, chtěje dohlédnouti jejich vrcholu, nahnouti hlavu daleko dozadu a tvář zvednouti takřka vodorovně.

Dne 19. bylo viděti na palubě celý vešnický krám, protože každý sušil své věci na slunci.

Dne 30., když se z pěti oken naší kajuty dvě otevřela, byli konečně naši páteři, kteří tam dotud dleli uzavřeni a jimž stále svítila lampička, ze svého očištění vysvobození.

Dne 9. července jsme zase projížděli obratníkem kozoroha od jihu k severu.

Dne 20. večer o půl osmé spadla z mraků velká ohnivá koule jako nějaká velká hvězda, která svým světlem jako mohutný blesk ozařovala mraky.³⁰

Takové ohňové divy jsem potom viděl i v Kantonu. Tento měsíc jsme se snažili, ale marně, objeviti Nové Holandsko,³¹ abychom pak našli novou cestu do Makaa. Ale vítr nás hnál k Sumatře proti vůli kapitánově, jenž jsa s vrchním kormidelníkem nespokojen, sám často konal jeho úkol.

Dne 24. se nám naskytovalo mnoho známek blízkosti pevniny, kterou konečně naši lodníci za noci uzřeli, ale jen matně.

Dne 25. na den sv. Jakuba, když padla mlha, uviděli jsme krajinu velmi hornatou a zároveň asi dvě hodiny od nás loď. Tu jsme poslali náš člun obsazený vojáky k ní na výzvědy, abychom se dověděli, kde jsme, kdo jsou oni a zdali můžeme přes protivný vítr projeti Sundem. Jinak jsme byli rozhodnuti zastaviti se

▼ Alchamu (Achemu), jenž leží na krajním severním výběžku ostrova Sumatry. Ta loď náležela Malajcům z ostrova Sumatry, kteří našim lidem na všechny otázky věrně odpovídali. Ale ti s tím přece nebyli ještě spokojeni, a proto chtěli o své ujmě vstoupiti na loď, ač bázlivi domorodci se proti tomu nadmíru ohrazovali. I nastal mezi obojími boj. Obě strany se chápaly zbraně a bylo stále slyšeti přestřelky. Naši musili ustoupiti. Dva, kteří se opravdu opovážili vstoupiti na loď domorodců, skočili tak spěšně zpět na člun, že se převrátil a vyklopil všecky naše lidi i se zbraní do moře. Dva se utopili; ostatních třináct, když jim přišly naše loďky na pomoc, se jen stěží zachránilo, ale ne na člunu, jenž byl plný vody, nýbrž plaváním. Drželi se jednou rukou člunu a druhou plavali blíže k nám. Jeden držel do výše místo vlajky mokrou košili. Konečně se beze zbraně, bez vesel, z části i bez šatů, polonazí dostali k našim lodím po tříhodinném plavání a byli od svých druhů po tomto skvělém vítězství přivítáni blahopřáním.

Týž den dlouho před východem slunce jsem zase spatřil dva zajímavé vzduchové divy. Jeden byly noélské červánky neboli velký kužel ve vzduchu, od vycházejícího slunce ozářený, jehož vrchní část se však rozkládala téměř po celé viditelné obloze. Druhý se objevil čtvrt hodiny před východem slunce, kdy to světlo světa začalo ze sebe vrhati rozptýlené paprsky, které se na druhé straně na západě navzájem křížily jako nějaký obručový globus, zvaný jinak *sphaera armillaris*.³² Horní jeho část stála nad zemí právě tak vysoko, jak hluboko bylo pod ním ještě slunce skryto. Jak a proč se to může díti, to ať si vyzkoumají evropští hvězdáři.

Dne 28. července, když jsem na krytině, která jest střechou zádi lodní, pomáhal kapitánovi utahovati lano, aby loď dostala jiný směr, a když praskl hřídel, na nějž se navíjelo, byl bych se silou nárazu i s ním téměř překotil do moře, kdyby Bůh svým andělům nebyl přikázal, aby mne na všech mých cestách chránili a zrovna nesli na rukou.

Dne 29. jsem zakusil po druhé podobné pomoci, když jsem pro horko spal na palubě na kurníku. Tu povstal zčista jasna takový víchr a naklonil loď tou měrou na bok, že bych málem byl býval přes zábradlí smeten do moře.

Dne 31. července nás náš zakladatel sv. Ignác uvedl za větru poněkud příznivějšího do Sundu. Ale brzy se ten vítr ukazoval zase protivnějším.

V noci ze 4. na 5. srpna jsme u Javy propluli Sundem a pustili jsme se do jiné mořské úžiny. Kormidelníci se už tak nebáli vln, jako mělčin, abychom se snad neztroskotali. Proto jsme několikrát spouštěli kotvu, zvláště v noci, když jsme projížděli mořskou úžinou mezi Sumatrou a Bankou.

Dne 19. srpna jsme spatřili tři ostrovy, zvané obecně Tři sestry, z nichž největší se jmenuje Zapato neboli Bota, protože hora na ní se zdvíhající má takovou podobu. Jeden z čínských ostrovů má také takové jméno.

Dne 21. srpna v poledne jsme měli slunce zrovna nad sebou.

Dne 27. jsme po druhé spatřili čínské ostrovy, jichž je mezi Makaem a Kantonem bez počtu. Při prvním z nich, t. zv. Zlodějském,³³ nás opustil vítr, ale proud tou měrou směřoval proti nám, že jsme byli nuceni zakotviti.

Dne 29. přicházeli nám vstříc čínští rybáři a prodávali ze svého lovu tak krásné ryby, že jsem tak zbarvených jinak nikde neviděl. Tito lidé za peníze zavezli P. superiora, mne a ještě dva jiné jesuity na dvou člunech napřed do Makaa; neboť jsme se obávali, že tam loď ještě dlouho bude vězeti. Kapitán nám dal na ochranu dva vojáky, abychom mu v případě potřeby zjednali a poslali vstříc nějakou pomoc.

Ještě týž den okolo 6. hod. večer jsme opustili loď, která nám ku poctě vypálila pět ran a brzy šťastně přijela za námi jen o půl druhé hodiny později do Makaa, kamž jsme dorazili o půlnoci, a zakotvila do rána mimo přístav. Ze zvědavé nedočkavosti, abych se dostal na břeh dříve, zapomněl jsem na lodi letní část breviáře; už ji jakživ neuvidím.

Tak jsme 30. srpna, plavivše se po moři jen 24 neděl, jeden den a 12 hodin bez zajižďky a bez vystoupení na břeh, s pomocí Boží dospěli cíle své plavby na den sv. Růženy z Limy, kdežto ti, kdo cestují na Gou, potřebují o 11 měsíců více. Ale jako jsme první, kteří se dali touto krátkou cestou, tak nás asi nebude následovati žádná jiná loď, protože je velmi pochybné, zdali taková daleká plavba, bez toho málo výnosná, na dlouho obstojí.

Ještě dříve, než moji řádoví cestovní druhové s P. Ignácem Köglerem, mým společníkem, určeným pro Peking, dorazili do koleje v Makau, už mi bylo naměřeno na čínské šaty. Nazítří napsal dp. provinciál místokráli kantonskému o našem příjezdu; neboť v Pekingu nás už očekávali, protože vdp. generál už v provincii r. 1714 tam z Říma psal a ujišťoval, že tam brzo přijedeme, ač našich jmen ještě neudal. Zatím asi už dostal císař naše jména od zdejšího místokrále.

Dne 4. září byly mi po čínsku ostříhány vlasy.

Dne 7. září dorazil do Makaa manda-

rin, poslaný místokrálem kantonským, jenž nás tam měl doprovoditi.

Dne 8. září na Narození Panny Marie odpoledne o jedné hodině jsme podle tamního zvyku v čínských šatech přivítali mandarína a začali se tak vpravovati do čínských obyčejů.

Týž den klidně zesnul náš P. František Tillisch, o němž náš visitátor P. Kilián Stumpf³⁴ v dopise tam dne 10. září 1716 psaném praví:

»Na den Narození Panny Marie večer o 6. hodině zemřel na úplavici, zaopatřen byv sv. svátostmi, P. Fr. Tillisch, muž vynikající v matematice i v theologii, jakož i svým příkladným životem, o jehož úmrtí nesmím mluvit s císařem, ani mu jeho smrt, kterou mandariní ještě tají, oznámiti, protože unavený páter, jakmile dorazil do města Geho, již se cítil velmi nemocen; oni však na to nedali a tak ho zanedbali, zvláště, když on sám nechtěl dovoliti, aby se císaři o jeho stavu co říkalo. Potom však, když se nemoc horšila, byl na to císař upozorněn a dal mandarinům přísnou důtku. Dne 7. zá-

ří Jeho Veličenstvo samo nařídilo, aby byl zavezen do Pekingu v průvodu svět-ského kněze Ripy a písaře z Yem-Sim-Tien. Ale on se hned nato rozžehnal se světem, což působí mandarinům ještě vět-ší obavu. Proto nás prosí, abychom o tom úmrtí císaři nic neoznamovali až do kon-ce října, kdy se Jeho Veličenstvo vrátí do Pekingu.«

Tolik z onoho listu P. visitátora, jenž došel do Kantonu 14. října. P. Tillisch tedy byl při návratu z Mandžurska povolán na věčnost. Všichni, kdo ho znají, bolestně jej pohřešují jako někdejší pevný sloup misie, nyní povalený.

Dne 11. září jsme odjeli na čínské lodi z Makaa do Kantonu.

Dne 12. večer jsme dojeli do městyse jménem Chiang-Šan, kde nás mandarin na své lodi zdvořile poctil večeří a noclehem.

Dne 13., v 15. neděli po sv. Duchu, nás představil po prvé vojenskému, později státnímu mandarinovi neboli veliteli města, jenž nás v poledne skvěle počastoval, přestěhoval nás na větší loď a milostivě propustil.

Dne 14. na noc jsme dorazili do Kantonu a ubytovali jsme se v residenci našich portugalských jesuitů.³⁵

Dne 15. nás místokrál časně ráno pozval k sobě, přijal nás velmi vlídně, a když jsme odcházeli domů, obdaroval nás hojně vínem, kuřaty, vepřovým masem atd.; poslal to za námi.

Dne 17. nám ve svém domě vystrojl skvělý oběd při špatné hudbě. Napřed jsem mu musil zahráti kousek na svém spinetu. Pak nás obdaroval penězi na stravu a hedvábím na šaty. Určil nám den 25. září na odjezd a dal nás zase zanést domů.

Ale dne 21. přijel z Mandžurska tamní mandarin, poslaný od císaře, jenž měl rozkaz vyptati se, co nově přišlí Evropané umějí, a vzíti nás sebou do Pekingu. Tím byl náš odjezd odložen; při té příležitosti byly všechny naše residence a osoby bedlivě prozkoumány, všechno prohlédnuto, a u italských propagandistů se pečlivě dotazovali, zdali ještě nedošla odpověď od papeže. Neboť takové apoštolské listy se posílají jim, jako dostali teprve

nedávno v srpnu papežský dekret,³⁶ který sice byl z Říma poslán všem biskupům a misionářům, ale dále neohlášen. Zda císař má o něm už tušení, o tom může pochybovati, kdo neví, že má steré oči. Proto misionáři, i ti, kteří jsou ze světských kněží, už nepochybují, že jim hrozí vyhnanství.

Co toto právě píši, přichází z Makaa P. Susa³⁷ a přivádí s sebou Itala P. Mikuláše Giampriamo, jenž pojede s námi do Pekingu jako matematik a čekal na toto povolání už celý rok v Makau. Ale jak se dovídám z posledních listů našeho P. visitátora, zaslaných P. Montegrovi, bývají tam všichni naši povolávání pod záminkou nějaké vědy, nebo nějakého umění (protože jinak je tam přístup všem uzavřen), ačkoli tam nezůstanou. Proto uvedený P. visitátor nám pořádně vštěpoval duševní rovnováhu, abychom byli totiž připraveni jíti do vlastních misíí, protože u dvora je našich matematiků již až dost a beztoho jest naším cílem spása duší, matematika pak k tomu jen prostředkem. Ale přece výjimku v tom učinil

• P. Ignácem Köglerem a mnou, kteří půjdeme jako matematikové ke dvoru.

Ted' připojím ještě několik novinek čínských i jiných.

Dp. Sabino, světský kněz, hlídá v Makau nepohřbenou ještě mrtvolu zesnulého pana kardinála Tournona.

Zde v Kantonu jsou uvězněni dva svěští kněží, totiž Vlach dp. Appiani a Francouz dp. Guigues, kteří nás opětně navštívili. Dp. Guigues vyučuje několik čínských jinochů latině. Mezi nimi vycvičil dva již tak dalece, že umějí netoliko latinsky čísti a pěkně psáti, ale také vstoupili do stavu duchovního. Pil jsem u něho pivo, které se tu prodává na anglické lodici. Páni Angličané mi dali přečísti tištěnou vlašskou operu, která se hrála v Londýně.

Vypravoval jsem pánům misionářům ze světského kleru, t. zv. propagandistům, pověstnou v evropských novinách historii o jejich spolubratru dp. Sidotim. Zhrozili se náramně lži tak nestydaté, protože se po mnohonásobném zkoumání zde nebylo možná nic dovědět, leda že

tento svatý kněz pomocí Španělů byl sice vysazen v Japonsku na pevninu, ale protože si ho z bázně netroufali dopravit dále nebo ho provázeti, nechali jej tam a vrátili se se svou lodí. Pokud bylo později možno zvědět od kupců, je prý na rozkaz japonského krále držen v jednom městě, až se naučí japonsky a bude se moci zodpovídati, proč tam přišel. Jiní vykládají, že už pro svůj příliš kající život zemřel; jiní zase mají za to, že ještě žije. Tím tedy padá všechno, co o tomto apoštolském muži evropské noviny vytrubovaly roku 1715 bezdůvodně do světa.

Napište mi zase nějaké evropské novinky, zvláště o římské říši a dědičných zemích; o misiích v Drážďanech a v Moskvě^{37*}; o změnách v naší řádové provincii; jak se vede se zdravím mému velkému příznivci panu hraběti z Kolovrat, dómskému proboštu v Olomouci, jemuž se uctivě poroučím; konečně, jak se daří mému duchovnímu otci P. Janu Loberovi, s nímž se snadno lze o tento list sdělit. Ale Vás, důstojný pane, co nejsnažněji prosím, abyste se svými novici někdy za

mne Nejvyššímu obětoval mši svatou, aby mne od své tváře nezavrhl.

Zítřka my oba středoevropští misionáři i s P. Giampriamo odcestujeme do Pekingu po mandarinské lodi, a jak nás ujistil mandarin, nás provázející, dorazíme tam za několikačtyřicet dní. Do měsíce tam za námi přijede kantonský místokrál, jehož císař povolal ke dvoru. O čínských věcech napíši podrobněji z Pekingu, ačkoli ten list se pro brzký odjezd lodí nemůže dostati do Evropy před r. 1718, kdežto tento list bude Vaší Důstojnosti doručen už příštím rokem 1717.³⁸

Místokrál daroval každému z nás na stravu po 75, na šaty pak po 200 rýnských zlatých; nadto nám bylo na účet naší pekinské koleje vyplaceno ještě po 175 zlatých.

Portugalští páteři nám prokazovali v Evropě velikou lásku, zde však ještě větší.

Tím se v nejhlubší úctě poroučím modlitbám Vaší Důstojnosti a celé provincie.

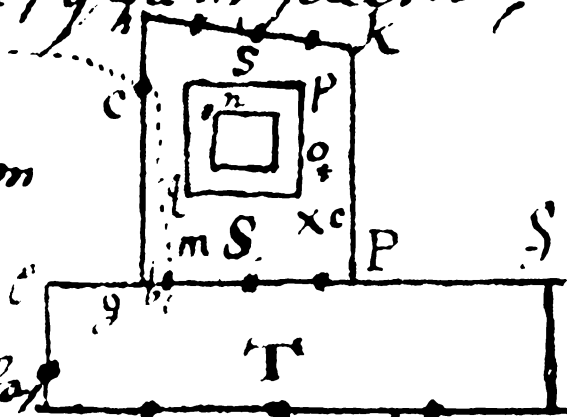
Vaší Důstojnosti sluha v Kristu

Karel Slaviček,

missionář Tovaryšstva Ježíšova.

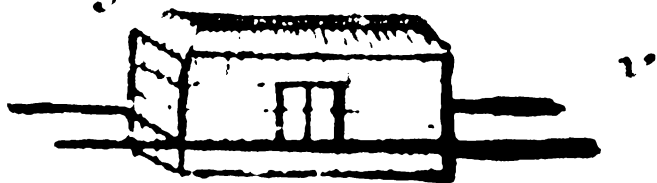
V Kantonu 8. listopadu 1716.

f. 1. v. 1. m.
 habuit. quomodo
 rectorum adjici posset
 status etiam Europaei.
 una, quam plectro,
 rictam
 centibus
 Domus Borealis. 7.
 In X. Turris

Náčrt plánu Pekingu (z opisu).

Iterum h^o v^o s
 limis abest, ac pr
 iensi occasione sigr
 iam ad handa
 dena quag^o Stadica,
 explosione à luda li

rerum equorum
 d. novam h^o s
 quam penitus emu
 Janu^o. 1717 per. u
 h. n. ab

IV

Týž témuž 29. března 1717.

Důstojný otče v Kristu!

Už zase jste, důstojný pane, cílem mého listu, protože jste, jak doufám, od smrti vzdálen více než od Číny, a nemusím se tudíž obávati, že by mé řádky byly psány nadarmo někomu už zemřelému.

Brzy odjede loď do Manily. Užívám této příležitosti a oznamuji stručně toto:

Dne 9. listopadu 1716 jsme odjeli z Kantonu na 9 lodích, jež byly jednak pro našeho průvodce mandarina, jednak pro úřednictvo místokrálovo a pro nás. Strážě nás každých deset stadií, t. j. u každé hlídky, neb i u osad a měst pozdravovaly ranami z děl.³⁹

Dne 8. prosince, počínaje od města Nančangu až do Pekingu, jsme jeli po sou-

ši v cestovních nosítkách, jež se kladou na hřbet dvěma mezkům, opatřeným přiměřenými sedly. Osoby a všechna zavazadla tvořila průvod několika set mezků a koní, jenž se ozýval neustálým cinkotem zvonků, dokonce i lahodným jejich souzvukem. Císař nám poslal dvakrát vstříc posla a pobízel nás, abychom si pospíšili. Ale než jsme dojeli, už zase odcestoval na lov za čínskou zeď. Zatím jsme tedy dorazili do Pekingu.

Dne 2. ledna jsme jeli městem těsně vedle naší koleje (ale tamní páteři o tom neměli tušení) na královský letohrádek, vzdálený hodinu cesty od města, kde císař obyčejně sídlívá. Tam jsme ztrávili v domě dvorního hodnostáře osm dní. Královský princ věkem třetí se nás neustále vyptával na různé vědecké předměty. Konečně jsme se 10. ledna směli odebrati do koleje.

Dne 31. ledna poslal císař z cesty rozkaz, až se bude vraceti, abychom mu vyšli vstříc do lázní, vzdálených několik hodin od města. Odebrali jsme se tam 2. února a hned druhý den ráno jsme císa-

ře na kolenou očekávali. Sotva nás spatřil, hned nás dal komorníkem zavést do místního paláce, a to zadní branou, kudy smí vcházeti jen dvořanstvo. Dostali jsme pak oběd na stříbrných mísách. Konečně jsme byli zavoláni do jeho komnaty a pozdravili jsme onoho podivuhodného mocnáře⁴⁰ devaterou úklonou hlavy až po zem.

Dělá se to takto. Kdokoli přijdou před tvář císařovu po prvé, vstoupí do místnosti a stojí opodál rozestaveni v řadě s oběma rukama svislýma. Potom hned pospolu najednou pokleknou a za několik okamžiků, opírajíce se rukama o podlahu, dotknou se rovněž společně hlavou země. Potom zvolna povstávající zůstanou na okamžik pospolu klečeti a dotýkají se podobným způsobem země po druhé a po třetí. Pak se společně postaví na nohy, setrvají několik okamžiků v postoji a opakují trojí úklonu jako dříve. Potom zase tak povstanou, vykonají po třetí pokleknutí a při něm naposledy trojí úklonu v přiměřených intervalech.

To je první pozdravný obřad, jenž se

už nikdy neopakuje, leda na čínský Nový rok a o narozeninách císařových v pekinském paláci, kde jej konají různé třídy lidí na různých místech a v různé hodiny. Vyjadřují tak blahopřání za přítomnosti mandarinů k tomu ustanovených. Jeden z nich při tom pokynem ruky nebo ústním povellem dává takt, aby pohyby byly současné.

Jindy se konává jen jediná úklona, na př. daruje-li císař pokrmy nebo něco jiného. Kdekoli to člověk dostane, i kdyby to byl princ nebo kníže, hned musí před darem pokleknouti a dotknouti se hlavou země.

Popsal bych celý papír, kdybych chtěl vyličit pořádek, lesk, nádheru, která plní týden okolo Nového roku, a zvláště ten den sám — Evropan si to nedovede ani představit. Za toho půl měsíce se zároveň ohňostroji, zapalovanými u venkovského letohrádku králova v noční době, spotřebuje, tuším, více střelného prachu v jediném městě Pekingu, než v celé Evropě za rok.

Ale s rachejtlemi by pomalu celé mé

vypravování vyletělo do vzduchu; vraťme se tedy raději do lázní.

Když jsme šťastně vykonali devaterou úklonu, kázal nám císař přistoupiti na vyšší místo, na kterém za stolem sám sedí. Sotva jsme pod tím místem poklekli, pokynul nám, abychom postoupili a klekli si na podium k jeho stolku. Mohli jsme naň položit ruce, ukazovati prstem nebo psáti; mluvil oť se s počátku o rozmanitých věcech z aritmetiky a geometrie. Potom mi předzpěvoval stupnici c d e f atd. a kázal mi ji opakovati na mém spinetu.⁴¹ Vedl rozmanité řeči o tónech a konečně za mnohých roztomilých důkazů přízně vyslovně prohlásil, že má z mého příchodu velkou radost a že si už dávno přál, aby přišel nějaký dobrý hudebník, jenž by zároveň byl dobrý matematik. A protože já umím to obojí a byl jsem za to od krále oceněn a pochválen, dp. Pedrini klesl už hodně ve vážnosti. Myslil jsem si, že nade mne daleko vyniká. Ale jakmile jsem jej uslyšel, vidím, že dosud něco znamenal jen jako jednooký mezi slepými. Ostatně na mém úsudku

o jeho umění nic nezáleží. Proto se ho také varuji, abych se nezdál pyšným. Ani se nesmím radovati, jsem-li lepší hudebník nebo matematik, nýbrž jsem-li příhodnějším nástrojem pro prsty Boží.

Když nás císař propouštěl, odnášeli spínet dva mandarini a sám princ věkem třetí jim pomáhal. Oni dva mandarini, jak jej přinesli, tak jej zase odnesli z paláce k východu až do rukou našich sluhů.

Když jsme před tím obědvali, titěž mandarini nám posluhovali u stolu, nalévali nápojů, a když jsme vstali, čistili místo, kde jsme po mandžursku seděli, atd. Když jsme od císaře odcházeli, poručil nás počastovati nápojem zvaným ča.^{41*}

Ani tentokrát, ani 7. února v paláci městském, kde jsme byli k němu po druhé připuštění, neuložil nám nějaký úkol, nýbrž dal pouze příležitost, abychom ho chválili. Ale tentokrát po druhé jsme mu museli vyložiti nové matematické metody, známe-li jaké. Dal si je jen trochu vysvětliti a měl na tom dost. Uložil nám však, abychom to potom vysvětlili jeho synovi věkem třetímu. Více se námi ne-

mohl zabývati, protože byl zaměstnán výročními slavnostmi. Nyní od 17. března je už téměř měsíc venku na lovu vodního ptactva. Začátkem června, když počíná horko, uchyluje se do Mandžurska a počátkem listopadu se vracívá. Je mu 63 roků a vládne 55 let. První jeho dva synové žijí ve vězení, jako by jich ani nebylo na světě, a lidé o nich nic nevědí.

Posud není dědicem prohlášen nikdo. Obáváme se, kdyby císař zemřel bez takového označení, že by mohly v říši vypuknouti při tolika synech velmi zhoubné bouře a tragické zmatky. Z nějakých 16-18 dospělých (drobotiny je nečítané), nemýlím-li se, jen šestý a sedmý nejsou již na živu.

Ale takové věci čte Vaše Důstojnost jen s nepatrným zájmem, a spíše se táže starostlivě, co asi napíše o stavu misií.

Co bych měl a mohl psáti, když už mám jen tak málo místa a času? Ale aspoň něčeho se stručně dotknu.

Papežský dekret r. 1715 poslaný⁴² došel v srpnu r. 1716 do Kantonu dvěma misionářům propagandistům. Ti jej taj-

ně dali přečísti i ostatním našim páterům v městě. Naši páteři (pět Portugalců a pět Francouzů) vykonali přísahu a přestali Číňanům udíleti svaté svátosti. Císaři o tom dekretu napsal z Kantonu Ly Puryha, náš průvodce do Pekingu, poslaný pro nás z Mandžurska v měsíci září. Císař dal napsati a vytisknouti protest trojím jazykem, čínským, mandžurským a latinským. Tuším tři sta tištěných exemplářů poslal do Kantonu, kde je měl místokrál opatřiti pečeti a měly se rozdati na evropských lodích, aby se dostaly do Evropy.⁴³

Zatím začátkem měsíce října, když se císař vrátil z Mandžurska, generální vikář pekinského biskupa Fr. Karel Castorano O. S. F. znenadání vkročil do našich tří pekinských chrámů a promulgoval ten dekret. Ale mandarini, kteří tehda právě byli v záležitosti dekretu toho v residenci jesuitů francouzských, dovčedvše se od sluhů, co tajný a nenadálý host činí, oznámili to císaři. Ten jej dal spoutati devíti řetězy a uvrhnouti do zločineckého žaláře. Odtud byl sice osmý

den přičiněním jesuitů propuštěn, ale s podmínkou, aby posbíral všechny exempláře papežského dekretu, jako prý podvrženého, protože prý byl přinesen potajmu, a aby hned všechny poslal do Kantonu propagandistovi, jenž je poslal, aby je zas vrátil papeži.

Než co naši jesuité? Přijali ovšem dekret pokorně, ale v nejistotě se rozhodli zatím s jeho prováděním počkati, protože, jak pravil sám biskup, třebas není nám nakloněn, není ho možná provésti bez zřejmého nebezpečí zkázy celé misie. Císař totiž znovu prohlásil a dp. Pedrini mu uložil, aby to napsal papeži, zakázali se čínské obřady, že nemůže Evropanů v Číně trpěti. Kdyby zákony čínské byly dovolovaly nechat ostatní Evropany na živu, byl by dp. Pedrini už býval potrestán smrtí, jednak, že nechtěl s ostatními Evropany uposlechnouti onoho protestu, o němž byla výše řeč, jednak že oklamal papeže opětovnými dopisy do Evropy, že misii nijak nebude od císaře hroziti nebezpečení, budou-li čínské obřady zakázány. Proto mu bylo rozkázáno, aby se

úplně podvolil a odvolal, aby písemně prohlásil svůj klam a poslal papezi to prohlášení, přísežně potvrzené vlastním a přítomných svědků podpisem. O tom všem se Vaše Důstojnost může dověděti obšírněji z Říma.

S ndp. Castorano jsme mluvili 13. února, když odcházel do Kantonu. Dorazil tam 22. ledna 1717. Vrátil se v dubnu a vydá císaři počet ze svého jednání. Dp. Ripa bydlí v klášteře jesuitů francouzských a nemíchá se do těchto zmatků. Dp. Pedrini bydlí venku u královského letohrádku a stýká se, jako vždy, důvěrně s princem, jenž je věkem třetí; ale císař ho, pokud víme, k sobě od listopadu ještě nepřipustil.

Naši páteři mají z mého příchodu velkou radost; už mne (výslovně mne) dlouho toužebně očekávali. Hle, jak nade mnou bděla Božská Prozřetelnost, abych pro nějaké čtyřleté zdravotní potíže přišel z Olomouce pryč a stal se pomocníkem P. Jakuba Kresy! A ještě více, jaké to řízení Boží Prozřetelnosti,, že v Římě asi zapomněli, dokud jsem byl ještě v Br-

ně, upozorniti mne na to, že mám (v Číně) pěstovati hudbu! Neboť pak bych asi byl od úmyslu odejítí do Číny upustil, neb aspoň bych s tím byl ještě počkal.

Doporučte mne, důstojný pane, modlitbám svých (noviců) i ostatních (spolubratří), abych se aspoň stal vhodným nástrojem hudby božské.

Protože císař není doma, máme ode dneška volno. Začneme tedy s P. Ignácem Köglerem exercicie svatého našeho Otce Ignáce. Proto končím, nemaje už místa, tento dopis, ponechávaje velmi mnoho zajímavého do listu příštího.

Poroučím se pokorně v oběti Mše svaté a zůstávám

Vaší Důstojnosti
nejmenší sluha v Kristu

Karel Slavíček T. J.

V Pekingu 19. března 1717.

P. S. Fráter hodinář František Stadlin⁴⁰ se má posud stále dobře; pozdravuje co nejsrdečněji všechny známé. Rovněž já pozdravuji přátelsky a uctivě všechny, zvlá-

ště ty, kteří by v tomto pozdravu byli rádi jmenováni výslovně. Zdali pak ještě žije R. P. Lober?

Velice byste se mi zavděčil, důstojný pane, nebo kdokoli jiný, kdybyste mi každý rok posílali katalog české provincie, ale přes Řím; tam totiž vědí pro expedici listů, kdykoli je třeba, o nejrychlejších cestách.

Jakpak dále skončil na Moravě mor, jenž nastal začátkem r. 1716? Na jakou nemoc zemřel P. Kryštof Heinrich?⁴⁵ Nemohla by se k výročnímu seznamu zemřelých připojiti příčina smrti, na př.

»NN. zemřel dne ... na souchotiny v N?«
Také byste mi mohl stručně něco napsati o poměrech v Evropě, já se zase odvděčím brzkou obšírnou odpovědí; péro mi bude lítat po papíře jako smyčec po strunách.

Pro zajímavost jen ještě připojuji půdorys pekinských hradeb, zběžně a zhruba načrtnutý.⁴⁶

S = město mandžurské.

T = město čínské.

PQ = žlutá (šafránová) zeď, v jejíž

obvodu je královský palác, veliký jako nějaké město, nadmíru nádherný, úpravný a čistý.

m = naše kolej.

n = severní dům jesuitů francouzských.

o = východní dům našich páterů neboli residence.

x = věž královské hvězdárny.

$a b c d$ = cesta, kudy jsme po prvé přijeli do města a byli zavedeni do královského letohrádku. Od l . brány (od a až k b) jsme při značně rychlém kroku mezků potřebovali půl hodiny. Od b až k c pořádnou hodinu, od c do letohrádku d zase hodinu. A tak také nyní při velmi časté jízdě na koni z koleje m přes c do d potřebujeme podobně dvě hodiny.

A teď ještě rozměry zdí:

$a e$ = 5 čínských stadií (půl hodiny),

$a f$ = 15 stadií, $g h$ = 11 stadií,

$g l$ a $l k$ = 10 stadií,

takže plocha celého spojeného města měří $185\frac{1}{4}$ čtverečných čínských stadií, t. j.

25,971.647 římských čtverečných kroků, podle staré římské stopy z Villalpando, která měří $\frac{1888}{2000}$ podélné stopy čínské.

Podle toho, měří-li plocha Prahy takových čtverečných kroků nanejvýš 2 miliony 400 tisíc, je rozloha Pekingu proti pražské asi jedenáctkrát větší.⁴⁷

Počet pak lidí snadno se vyrovná čtvrtině obyvatelstva říše německé, t. j. asi obyvatelstvu všech dědičných zemí císařských. Jen pouličních strážníků je 100 tisíc. Má-li každý po jedné ženě a dvou dětech, už je jich celý kmen, 400.000 — a není jich téměř ani viděti.

V jediné třídě od koleje *m* až po bránu *c* může býti více obyvatelstva než v celé Praze. Neboť přední třídy pekinské se vyrovnají trojnásobné šířce Karlova mostu pražského nebo jsou ještě širší; bývají tak přeplněny, že se může jezdec jen nsnadno prodrati; stále se musí s koněm vyhýbati na tu neb onu stranu.

V

*List Slavíčkův do Čech P. Tomáši Matoušovi T. J.
ze dne 22. srpna 1718.*

Protože originál je nezvěstný, není dopis ten znám celý, nýbrž jenom nedokonalý výtah z něho, uveřejněný tiskem v díle „Thesaurus epistolicus Lacrozianus . . .“, editit Joannes Ludovicus Uhlius Lipsae 1742, díl I. str. 222-223. Tam v listě Šebestiána Korholta (Kilonii 5. Febr. 1721), poslaném dějepisci La Grozeovi, čteme:

»Ještě s jiným listem o Číně mne seznámil bratr, jenž se nedávno vrátil z Vídně. Dostal jej laskavostí jesuitů z Čech. Dověděl jsem se z něho (je psán 22. srpna 1718), že císař Kamhi, o němž jste se mi zmínil, posud ještě žije; je mu už přes osmdesát let. Uznává to, co lze dokázati z přirozeného zákona — smí-li se věřiti dopisu P. Slavíčka P. Tomáši Matoušovi —, na příklad existenci Boha, Stvořitele nebe i země. Ani ostatními články naší víry nepohrdá, nýbrž dává svým

poddaným volnost věřiti, co uznají za dobré. Vybízí je, aby se stýkali s jesuity a uvažovali o správnosti jejich učení. I Židům dovoluje, aby jako poddaným vykládali své názory náboženské. Slavíček však ve svém listě vyznává, že učení křesťanské i židovské má v Číně posud malý úspěch, protože jsou Číňané přílišní racionalisté. Jinak císař jesuitům přeje, zvláště vyznají-li se dobře v matematice, jejímž je i sám dobrým znalcem. Slavíček praví, že se Konfuciovi nevzdává božská úcta, ale že je ve velké vážnosti jako nadmíru bystrý filosof. Proto prý mu byl postaven pomník zrovna tak, jako jím byl poctěn Ludvík XIV. Tvrdí, že obřady náboženství čínského jsou podobny obřadům Starého zákona. Proto prý jesuité do čínštiny přeložili pouze Nový zákon, aby Číňané nadále nelpěli na svých obřadech. Jinak má za to, že nesmírný počet písmových značek ztěžuje poznání čínštiny, protože prý je v ní tolik značek, kolik slov. Ale jesuité napsali mluvnici jazyka čínského, takže prý noví příchozí se mu mohou za čtyři léta dobře naučiti. Tolik Slavíček.«

Císař Kam-hi (1682-1722).

VI

P. K. Slavíček 14. října 1723 z Nančangu P. Juliu Zwickerovi T. J., t. č. rektoru koleje klementinské v Praze.

Důstojný Otče v Kristu!

Na jih od císařského sídelního a hlavního města Pekingu je rozsáhlá obora, obehnaná zdí. V ní stojí tři císařské letohrádky, jeden na straně jižní, druhý na východní, třetí na západní. Tam se císař často bavíval lovem, štvanicí na daňky, střelením bažantů, chytáním tygrů, vypuštěných z železných klecí.

Když se počátkem prosince r. 1722 okolo osmé hodiny večerní zase odebral na nějaký čas na takovou kratochvíli, povstala 13. prosince mrazivá vichřice, jež pronikala císaři do kostí a tak jej zeslabil, že byv přinesen do letohrádku, skončil 20. prosince vládu, lovy, kratochvíle i ži-

vot, aniž zavolal Evropana, jenž by jej byl křtem převedl z království časného do věčného. Poslední den života mroucím hlasem jmenoval svým nástupcem na trůně císařském čtvrtého syna svého a výslovně mu rozkázal, aby učinil jeho osmého a třináctého syna vévody první třídy; zato měl prvorozeného a druhorozeného prince (tento druhorozený byl dávno prohlášen dědicem), kteří oba strádali v žaláři, ještě přísněji uvězniti. Ještě touž noc byla mrtvola císaře Kamhi, zatím zemřelého, přenesena na hrad do Pekingu. Dne 27. prosince byl dědic trůnu Yumkin⁴⁸ veřejně prohlášen císařem a ode všech říšských stavů jednomyslně uznán.

Čtrnáctý syn zemřelého císaře, který byl tehdá jakožto nejvyšší velitel vojska nepřítomen, byl brzy zavolán zpět a nemálo se poděsil vrátiv se domů a uslyšev, že jeho bratr třetí a devátý, protože se nechtěli podrobiti čtvrtému, byli potrestáni ztrátou majetku a přívrženci jejich dílem zbaveni čestných úřadů, dílem jmění, dílem i života, takže v čínské říši nastaly zcela jiné poměry, které u každého

způsobily zděšení pro sesazení jedněch a povýšení druhých. Proto chtěl viděti závěť a upříti čtvrtému bratru právo na vládu. Dal pekinskému městskému veliteli jakožto jedinému a tudíž podezřelému svědku přímou důtku, ano byl by na něho i ruku vložil a tím se do záhuby uvrhl, kdyby nebyla zakročila císařovna matka, jež zrodila oba prince, čtvrtého i čtrnáctého. Ale i ta skonala na druhý rok v červnu.

První, jenž po smrti císařově, pokud vím, byl svržen, byl mandarin Čao, v Evropě i jinak proslulý, muž to Evropanům velmi nakloněný a zemřelému císaři od mládí ochotně oddaný, kterého dal nový císař opatřiti obojkem a v podobě tak zbědované hoditi pod oblouk jedné z hradních bran. Jeho syny pak dal obtížiti železnými řetězy, aby tam svého otce k jeho větší potupě obsluhovali.

Obojek se skládá ze dvou velikých sklaplých prken s děrou uprostřed, do níž se zavře krk. Ale že je tento obojek velmi těžký a široký, musí ubožák, jenž jej nese, ležeti neustále na zemi a nedo-

stane rukou k ústům; pokrm a nápoj mu proto podávají do úst cizí ruce. Málokdo vydrží tato muka přes čtvrt roku; ale tento poutivec přece žije až po tuto hodinu z almužny — císař jej totiž potrestal ztrátou domu, polí a všeho jmění.

Sotva se náš portugalský P. Mourao⁴⁹ vrátil z Kantonu se vzácnými dary do Pekingu, hned mu císař 5. dubna rozkázal, dary milerád přijav, aby jako jeho ochránce (devátý císařský princ) a mnozí jiní odešel na mandžurské hranice do vyhnanství.

Zato misionář-světský kněz dp. Dětrich Pedrini a jiní vězni byli při obecné amnestii šťastně 23. února ze žaláře vysvobozeni; neboť starý císař jej byl dal hodně přísně uvězniti jako rukojmí, až by se alexandrijský patriarcha Mezzabarba s papežským rozhodnutím vrátil z Říma⁵⁰ do Číny.

Dne 14. dubna 1723 byli na dvůr povoláni jménem císařovým⁵¹ PP. Josef Suarez, Ernbert Fridelli, Josef de Maila a bratr laik Josef Castiglione, kde jim třináctý císařský princ naznačil, že se z ne-

hody P. Mourao nemají rmoutiti, ani si s ním dopisovati (protože jeho vyhnanství je prý jim na prospěch), nýbrž klidně žíti podle své víry, hlásati ji a nestarati se o nic jiného, zvláště ne o to, že je císař dosud k sobě nepovolal; byť prý přístup k němu i jiným dotud nemožný.

Potom nařídil nový císař skrze uvedeného prince bratru Castiglione, aby namaloval několik uměleckých obrazů. Z jeho umění má Jeho Veličenstvo takovou radost, že ho často nadmíru hojně obdarovává; ale nedal si jej posud k sobě zavolati nebo s ním promluvit. Tak daleko tedy teď dopracovalo křesťanství v Číně, že jeho ochrana visí na štětcí jesuitského bratra-laika, ačkoliv ani ten se nesmí ujmouti utiskovaných misionářů! Proto jsou v provincii Fukien pronásledováni jak dominikáni, tak i jesuité, ano i evangelium samo, a křesťanské chrámy se mění v pohanské školy.

Tolik v největším spěchu. Poroučím se

Vaší Důstojnosti

poslední sluha v Kristu

Karel Slaviček,

misionář Tov. Ježíšova.

VII

*Slavíček 20. listopadu 1725 z Pekingu Zwickerovi,
tehdy rektoru v Klementinu v Praze.*

Důstojný Otče v Kristu!
Pokoj Kristův!

Minulý rok byli vypověděni misionáři ze všech křesťanských osad mimo hlavní město. Ku provedení výnosu povolil císař půlroční lhůtu. Když za mnohých útrap minula, nemohlo se nadále už ani dary (kterých, aby ho tu bylo nečítaných) ani jinými cestičkami zabrániti vypuzení z mnohých provincií do Kantonu. Místodržitelé to provedli, protože byli dílem křesťanství nepřítelové, dílem se báli navzájem sebe; a tak bylo chrámů křesťanských hned použito k různým účelům světským, někde i k modloslužbě.

Odešli tedy posud z jednotlivých provincií:

Z provincie Šantung všichni, totiž 5 františkánů a 1 jesuita.

Z provincie Šansi 1 čínský jesuita.

Z provincie Honan 7 jesuitů.

Z provincie Šensi 2 františkáni (jeden z nich biskup Castrocaro) a 1 jesuita.

Z provincie Hukoang 4 jesuité.

Z provincie Kiangsi 4 jesuité a 3 františkáni.

Z provincie Koangsi 1 jesuita.

Z provincie Kiangnan 3 jesuité.

Z provincie Fukien 2 dominikáni.

Že však císař dovolil, aby byli pro Peking získáni odborníci ve vědách, schopní vstoupiti do jeho služeb, užili tohoto dovolení:

P. Karel de Rezende, Portugalec, misionář v městě Čingtingu, provincie pekinské, náš nynější viceprovinciál, jemuž pomohla aritmetika;

P. Ondřej Perreyra, rovněž Portugalec, jenž žil od několika let v Kantoně; tomu zase prospěla znalost hvězdářství;

P. Karel Horatius Castorano, františkán, z provincie Šantung;

Nejdůst. pan biskup Müllener — ten

však zase dobrovolně odešel ode dvora do Kantonu.

Zůstali:

V provincii *Šensi*:

P. Jan Mourao, portugalský jesuita, r. 1723 od císaře relegovaný na území té provincie;

P. Ottayanus, františkán, a ještě jiný jeho řádový bratr, jenž se však skrývá.

V provincii *Hukoang*:

P. Duarte, portugal. jesuita, potají.

P. Saravalle, františkán, který brzy potom zemřel.

P. Ferreri, františkán, skrytý, bez stálého místa pobytu.

V provincii *Fukien*:

P. Tomáš a Cruce, čínský jesuita, a několik PP. dominikánů, napřed potají, nyní možná už veřejně, zvláště když zemřel hlavní pronásledovatel, spravující obě dvě provincie Fukien a Čekiang.

Ten totiž r. 1723, když byla od starosty města Fungan podána žaloba proti PP. dominikánům, jsa tím popíchnut, vydal první dekret proti křesťanství v provincii fukienské; potom s tajným schvále-

ním císařovým žádal a vymohl, aby onen dekret proti křesťanství byl rozšířen na celou říši.

Přes to se však velmi přátelsky choval k P. Romanu Hindererovi,⁵² misionáři v městě Hančeu fu. Ten mu nakreslil mapu tamního přímoří. Proto onu osadu posud nechal na pokoji.

Ale nad misiemi provincie *nankinské* bděla zvláštní Prozřetelnost Boží, takže až na dvě osady všecky ostatní, a to právě důležitější, zůstaly bez pohromy. Když jsme totiž po vyhlášení císařského dekretu nemohli misionáře po provinciích roztroušené zachrániti ani pro pokročilý věk, ani pod záminkou, aby hlídali hroby svých spolubratří, vymohli jsme aspoň to, že ti, kteří byli relegováni do Kantonu, smějí tam klidně ztráviti zbytek života a že jejich prostřednictvím my, kteří požíváme u dvora ochrany císařovy, dostáváme z Evropy příspěvky na živobytí a dopisy. Když jsme tedy o té věci vymohli dekret dne 1. července minulého roku, jenž byl poslán do Kantonu a vešel znenáhla ve známost po celé říši, tu páte-

rům, kteří v provincii nankinské spravují nejpočetnější křesťanské osady, zasvitla jiskra naděje, že tento dekret, poslaný do Kantonu, bude rozšířen i na jiné provincie. Touto nadějí a dary peněžitými, poskytovanými městským úředníkům, bylo tam možno lhůtu k odchodu prodloužiti ještě na druhý půlrok. Ale když se ukázalo, že ten dekret je omezen přece jen na Kanton, bylo třeba se brániti jinak. Protože většinou pro věk značně pokročilý neměli sil k dalekému cestování a někteří byli řízením Božím tou dobou stíženi těžkou nemocí, podařilo se jim dostati ještě třetí půlroční lhůtu. Dali si totiž svůj zdravotní stav od lékařů prozkoumati, dali si jej od nich potvrditi příslušným vysvědčením a nadto si jej zajistili »stříbrnou pečetí«. Tato výsada pak, při známé čínské šetrnosti k nemocným, prospěla také jiným členům řádu.

Zůstali tedy posud v Nankingu P. Antonín de Silva, v Činkiangu R. P. Vanhamme, visitátor, v Šanghaji P. Mendez. Každému je přes 70 let. V Zungkiangu zůstal P. Dominik de Britto, P. Jan Do-

minik Bakovský,⁵³ P. Emanuel Phinto, jenž jako hudebník byl už dávno povolán do Pekingu, ale dosud se nedostavil. V téže provincii ještě zůstal P. Jacquenin, v provincii Čekiang pak P. Porquet. Ostatně i sami místodržitelé, když císař k tomu mlčí, jsou v té příčině mírnější.

PP. Vanhamme a Hinderer také by byli mohli užiti výsady odborníků a přijíti ke dvoru, kdyby u nich nebyla zvižila péče o zachování všech křesťanských osad, kdežto o křesťany v Pekingu je s dostatek postaráno.

Ale to, co naši páteři učinili z ducha apoštolského k spáse přemnohých duší, poskytlo ovšem proti čínským jesuitům nevývratný důkaz, neboť propagandisté usuzovali takto: »Jesuité směli přes všeobecný zákaz císařův zůstat v provinciích Kiangnan (jinak nankinské) a Čekiang a mohli tam zachovati sebe i křesťanské obce. Jen tedy chtít, byli by také mohli zachrániti všechny po celé říši. Ale oni chtěli bídnejší část čínské misie ztratiti, jen když nepřišli o část vzácnější, v níž jsou jejich dvě zřítelnice, Zung-

kiang a Šanghaj. Tak si chtí konečně vynutiti, aby Řím uvěřil v nebezpečnoství záhuby misii, o němž tolikrát do světa vytrubovali. Ale to ať si věří ten, kdo má stejné svědomí, jako oni sofisté.«

Nehorázná škraboška této pomluvy nepotřebuje ani stržení.

Když křesťanské obce osiřely odchodem svých pastýřů, také smrt smetla dva z nich: jesuitu P. Saravalle, o němž jsem psal,⁵⁴ v provincii Hugoang a františkána P. Angela v Pekingu. Tomu vzala život a možnost vyrábět tisíce uměleckých věcí už roku minulého, kdy i svatá kongregace pro šíření víry zmenšila počet misionářů, povolavše zpět do Říma malíře P. Tomacelliho a chirurga P. Gagliardiho.

V Pekingu žijí tito (misionáři):

Z kongregace pro šíření víry:

Lazarista P. Dětrich Pedrini, hudebník; bosí karmelité P. Grimaldic a P. Wolfgang, onen prokurátor, tento hudebník; P. Jiří Schipl z Bavor, sochař; P. Karel Castorano, františkán, jenž žije bez vědomí dvora v soukromí.

V jesuitské koleji portugalské:

R. P. Ernbert Fridelli z Rakous, třetí rok rektor koleje, jinak zeměměřič.

P. Jos. Suarez, sedmdesátiletý Portugalec, jinak hotovitel dalekohledů.

P. Ignác Kögler z Bavor, předseda hvězdářského tribunálu.

P. Ondřej Perreira, Portugalec, ministr a prokurátor koleje.

Já, Moravan, zabývám se z poslušnosti hudbou.

Fr. Frant. Stadlin, rodem Švýcar, ale z české řádové provincie, hodinář.

Fr. Josef de Costa z Neapole, chirurg.

Fr. Ferdinand Moggi z Florencie, mědirytec.

Fr. Frant. Foberi z Florencie, poslaný sem jako vojenský architekt; subministr koleje.

V residenci u sv. Josefa, náležící k portugalské koleji:

R. P. Karel de Rezende, superior, nedávný viceprovinciál, žije mimo dvorskou službu.

P. Alois Tahu, rodilý Číňan, žije rovněž mimo dvorskou službu.

Fr. Josef Castiglione z Milánu, výborný malíř, oblíbený u císaře i u všech ostatních.

V residenci PP. Francouzů u Sv. Salvatora:

P. Frant. X. Dentrecolles, superior, mimo dvorní službu.

P. Jáchym Bouvet, sedmdesátník, na odpočinku mezi čínskými knihami.

P. Dominik Parrenin, císařův překladatel a tlumočník.⁵⁵

P. Jan Křt. Regis a P. Jos. de Mailla, jinak zeměměřiči.

P. Ant. Gaubil⁵⁶ a P. Karel Jacques, čekající na dvorskou službu jako matematikové.

Fr. Rosset, chirurg (u dvora).

O křesťany v Pekingu můžeme s opatrností aspoň nějak míti péči. Mužové mohou docházeti do chrámu jako obyčejně, vyjma noc vánoční. Hlučná hudba a varhany mají ovšem od tří let uloženo mlčení. Ale ženy se do svého chrámu Panny Marie tak snadno nedostanou, jednak pro všeobecný dekret císařský, jímž se ženám zakazuje vstup do chrámů, ale

ještě více pro bdělý zrak vojáků, kteří konají stráž v jednotlivých třídách městských. Kdykoli spatří přícházeť do uvedeného chrámu nějaké ženy, hned to vytýkají a hrozí. Proto je nutno pro ženy sloužiti tu a tam mši svatou v úpravnějších domech, aby i mimo nemoc mohly býti účastny stolu Páně.

Po provinciích, zbavených pastýřů duchovních, byli pro křesťanské obce, kde bylo možné, ustanoveni katechisté, aby křesťany navštěvovali a poučovali; počet ze své práce mají potom vydávati kněžím.

Dokud měl císař tříletý smutek, pustil jen dvakrát několik Evropanů k rozmluvě, totiž minulý rok 1. července, když jsme mu podávali memorandum s prosbou, aby vypuzení misionáři se směli usaditi raději v Kantoně (než v Makau), a po druhé týž rok v listopadu — chtěl totiž ještě jednou viděti P. Tomacelliho a P. Gagliardiho před jejich návratem do Evropy. Při té příležitosti pravil, že nebrání těm, kdo chtějí odejíti, ale že se mu to má oznámiti; neboť si pokládá za ne-

湯若望

P. Adam Schall S. J. v mandarinském šatě.

malou čest propouštěti odcházející cizince s poctami a dary.

Letos 29. dubna byl do císařského paláce znenadání zavolán P. Ignác Kögler, předseda hvězdářského tribunálu, jehož se jménem císařovým tázali, zdali s naší strany co překáží udělit mu nějakou hodnost — ač takové závady kdysi u P. Adama Schalla a P. Ferdinanda Verbiesta nebylo.⁵⁷ Důvod tohoto nového úmyslu prý je, že by nebylo dosti důstojné ostatních úředníků, aby do seznamu hodností vysokého stupně přišel někdo, jenž mimo svůj úřad nemá nějakou hodnost. Protože však nyní s dovolením císařovým vychází nové hvězdářské dílo, složené za minulých let v královské akademii, v němž se mají podle zvyku uvést jména všech přispěvatelů, a ti prý jsou vesměs hodnosti mandarinské v různých třídách, proto prý se jeho jménu nemůže dát přednost před jinými, kteří jsou v některé třídě mandarinské, neboť se jim v té věci nevyrovná. Ale zase se jeho jméno nemůže uvést až za nimi — pro jeho úřad. Že se pak předseda astronomie mu-

sí několikrát za rok objeviti před císařem a při jiných slavnostních obřadech se ukázati mezi jinými úředníky, ozdobenými zvláštními odznaky, nesluší se prý, aby se on jediný zevnějškem lišil od jiných. Ježto naléhali, že se musí císaři dáti brzy odpověď, bylo tentokrát řečeno, že proti přání císařově není pražádné námitky.

Ale za tři dni podal písemnou žádost s prosbou, aby nemusel mimo předsednictví astronomie vykonávati žádného jiného úřadu, aby si totiž obyvatelé Číny nemyslili, že sem přicházíme nejen pro hlásání křesťanství, ale i pro výnosné hodnosti. Toto poděkování bylo přijato a na druhý den byl P. Köglerovi udělen titul přisedícího tribunálu obřadů; ale při tom byl dřívější titul ředitele astronomie, který mívali jen předsedové evropští, změněn v jiný obvyklejší.

Císař odloživ koncem srpna smutek, ukázal Evropanům nové divadlo. Příležitost neb aspoň popud k němu dal příchod dvou páterů karmelitánů, poslaných od sv. Otce s dvojím brevem a dary.⁵⁸

Toho měsíce byl právě příchod jejich z Kantonu ohlášen. Divadelní představení začalo takto. Dne 19. října šel předseda astronomie do nového císařského letohrádku a tam podle obyčeje odevzdal přehled zatmění měsíce, jež mělo brzy nastati. Tu císařův třináctý bratr a hlavní správce říše uviděv jej, vzkázal dp. Pedrinimu, páterům Suarezovi a Parreninovi, aby k němu nazítří přišli, že jim má něco říci. Mluvil tedy na druhý den s těmito třemi kněžími a zmínil se jim, že císař kdysi řekl, až smutek pomine, že zase Evropany připustí před svou panovnickou tvář. »Nyní už tříletý smutek pominul a císař uspořádal veřejnou hostinu; ale vy Evropané jste na ní nebyli. Připravte si tedy písemné přání a dne 19. této luny (t. j. 24. října) je přineste; já je odevzdám císaři.«

Určený den se nás sešlo v novém letohrádku 21, tedy všichni, co je nás v císařských službách, totiž 17 jesuitů a 4 propagandisté. Oba páteři karmelitáni, poslaní od sv. Otce, přišli sic už o dva dni dříve; ale protože jejich záležitost teprve

vyřizoval tribunál obřadů, nařídil správce říše, aby tentokrát ještě zůstali doma. Obdržev tedy naše přání odevzdal je ráno císaři a odpoledne nám vzkázal, abychom čekali blízko u brány paláce. Bylo už půl čtvrté, když jsme byli zavoláni dovnitř, v jednotlivých branách několika komorníky opětovně počítáni, rozděleni »pro předebru« ve tři řady, důkladně prohlédnuti a konečně uvedeni do vnitřních komnat až před tvář panovníkovu. Po jeho pravé straně jsme byli rozděleni ve tři řady po sedmi, vzdáleni od sebe tak, že mohli komorníci mezi nimi procházeti. Tam jsme poklekli na bílém vlněném koberci. Tu se k nám císař obrátil a pravil: »Přišli jste se otázat na mé zdraví?« Hned jsme přisvědčili úklonou hlavy až po zem. Císař pokračoval: »Po celou dobu smutku jsem byl zaměstnán nesčíslnými neodkladnými záležitostmi; proto jsem nemohl před obličej svůj zavolati ani vás, ani lámy, ani bonzy. Nyní zase vás bude moci tu a tam — každý pátý nebo sedmý den — několik přicházeti.« Nato jsme zase učinili klotheu, t.

j. sklonili jsme hlavu až k zemi. Císař se otázal P. Suareza, kolik je mu let. Ten odvětil, že sedmdesát. Pak řekl císař P. Bouvetovi, rovněž sedmdesátníku: »Tvář tvoje prozrazuje, že jsi churav«. »Naopak«, odvětil onen, »jsem zcela zdráv«. Podívav se na dp. Pedriniho, tázal se: »A což ty, jsi nemocen?« Jaksi váhavě odpověděl, že je mu trochu zle. »Ale barva tvého obličeje nasvědčuje«, namítl císař, »že jsi zdráv«. Nato dp. Pedrini (jemuž nikdy není o slovo): »Od té chvíle, co stojím před tváří Vašeho Veličenstva, je mi hned líp«. A za okamžik ještě přidal: »Když je radost uvnitř v srdci, proniká a oživuje i vnější tvářnost«. Potom dal císař přinést tatarský nápoj, připravený totiž z mléka a čaje; každému Evropanu jej podával jiný komorník. Nadto ještě nás pobízel, abychom jen pili, dodáváje, že se této pocty od něho dostává jen hodnostářům. My však jsme zase pokorným klotheu poděkovali za takovou milost, ale neopovážili jsme se jí užítí. P. Parrenin k tomu ještě dodal, že nám místo té milosti stačí už pouhé takové nařízení Jeho Veličenstva.

Pak začal mluvit o různých náboženských vyznáních řka, že jsme v Číně hosty, že jsme přišli kázat zákon Pána nebes — jako jsou hosty i lámové, bonzové a mohamedáni. Každá říše má svůj přiměřený zákon. Tak mají Číňané zvláštní zákon Tsu-kiao, jiný zase Mongolové, jiný Mohamedáni, ještě jiný Židé a zase jiný Evropané. Všecky prý jsou dobré, protože všecky hlásají nutnost, aby každý sám byl dobrý i aby jiné učil býti dobrými. Mají-li se však různá náboženství navzájem srovnati, pravil: »Který pak zákon se může měřiti s Tsu-kiao (t. j. s učením čínských vzdělanců)?« Ale všecky prý přispívají k témuž cíli, všecky prý tvoří jakousi jednotu. Neboť prý Thienfo, Thien-ču a Alah je jeden a týž. Ale aby jedno vyznání bojovalo proti druhému, to prý se ovšem přičí rozumu. »Vy nemůžete«, pravil, »přijít na jméno bonzům a bojujete proti nim. Oni zase splácejí touž měrou vám, útočíte na váš zákon. Ale třebať je každý zákon o sobě dobrý, přece se vyskytují mezi vyznavači každého zákona lidé zlí a proti ně-

mu jednající, kteří tedy musí býti potrestáni, má-li se zákonu učiniti zadost. Když jsem zkrotil zbraní odbojného proti mně Ceuanga Reptana, kolik tisíc lámů při tom zahynulo, kolik jejich chrámů bylo vyvráceno!«

P. Parrenin poznamenal, že tím byli vinni lámové. »Ale kdepak«, nato císař, »vždyť to ani nebyli praví lámové, neboť zákon svůj nezachovávali, bouříce lid tím, že se opovážlivě chopili zbraně. Podobně P. Mourao, nešťastník, byl poslán do vyhnanství, protože pobuřoval a pletl se do věcí, jeho stavu nepřiměřených.« K těmto úvahám dal dvakrát nebo třikrát jakoby potvrzení hodně hlučným smíchem. Jinak mluvil jazykem tak mrštným a s takovou hbitostí, že naši páteři ani neměli možnost odpověděti ani se neopovážili něco namítnouti. Ostatně bylo asi nebezpečné přerušiti řeč císařovu nějakou odpovědí nevyžádanou. Neboť než jsme tam vkročili, upozorňovali nás komorníci několikrát, abychom byli před Jeho Veličenstvem v řeči opatrní.

Ukončiv tedy onen hovor o různých

náboženstvích, najednou se otázal, zdali mužové poslaní od papeže už jsou tu. Když oni dva karmelitáni rychle odpověděli, že už přišli (lai leao), pravil císař po malé přestávce: »Já jsem císař čínský; všecky říše světa, malé i veliké, posílají ke mně vyslance. Ti také přišli z malé říše, jsouce posláni od papeže. Ať jim nikdo nenahání strachu a nepůsobí úzkosti poučováním, co mají říci, a výstrahami, o čem mají pomlčeti. Ať jenom volně povědí, co budou chtít. Neboť i já najdu způsob, jak je poučiti, a nebudu se zlobiti, nebude-li papež s mými slovy spokojen. Mají-li strach a neodváží-li se své poselství volně přednésti, jakpak potom po návratu budou moci podati řádnou zprávu o svém poselství? Za takových okolností se stává, že vyslanci, jsou-li nelíčeně upřímní, přiznají se svému panovníku, že nemohli to, co jim uložil, přesně vyplniti a že nemohli říci, co se říci mělo. Jsou-li však nesvědomití, neváhají vymýšleti si odpovědi podle potřeby. Vy jste moji poddaní, ač jste Evropané. Kdybych vás poslal něco vyřídit, zdaž byste

se opovážili podati mi o tom zprávu nepravdivou? Nebojte se tedy ani sami, ani svou bázlivostí nepřidávejte strachu oněm vyslancům. Tu zvolal P. Parrenin: »Nyní už se nebojíme!« a hned jsme všichni společně sklonili hlavu až k zemi. Císař konečně řekl: »Už se stmívá, a vy se ještě musíte vrátit do města. Mějte se tedy dobře!«

Když jsme vyšli z vnější brány paláce, ještě za námi běželi komorníci, zavolali nás zpět a každému nám dali po melounu z království Hami, jak byl císař rozkázal. Přijali jsme je tedy na kolenu a poděkovali trojím skloněním hlavy až k zemi před komorníky a každý jsme si z paláce odnášeli svůj meloun. Odtud jsme spěchali zpříma k paláci třináctého prince a vzkázali jsme mu po komorníku, jak všecko dobře dopadlo, děkující mu po zásluze za zprostředkování audience. Vrátil nám však děkovný list po témž komorníku omlouvaje se, že ho bolí zuby a že už je pozdě, že nás tedy nemůže přijmout.

Na druhý den oznámil císaři tribunál

obřadů, že byli od papeže k němu vysláni dva mužové s dvojím brevem a dary. Ten dal obojí breve odevzdati tribunálu kolaů,⁵⁹ aby je dal přeložiti. Překládání trvalo několik dní a zatím byli oni dva příchozí kněží poučováni u tribunálu obřadů, jak se mají při slavné audienci chovati. Každý den také dostávali pokrmy přesně odpočítané, odměřené a odvážené.

Dne 30. října byl ukázán překlad obojího breve princi a bylo mu ohlášeno, že ti dva příchozí by rádi zůstali ve službě Jeho Veličenstva. Ale princ jim to zcela rozhodně odepřel, neboť prý by to neposloužilo ani důstojnosti této říše ani cti papežově, kdyby se, přišedše úředně s dary z krajín tak vzdálených, zase nevrátili a nepřinesli papeži rovněž darů od císaře.

Dne 7. listopadu měli příchozí kněží karmelitáni u císaře první slavnou audienci v městském paláci. Tlumočníky byli při tom dp. Pedrini a P. Parrenin. Při této audienci se císař jen vyptával na papežovo zdraví a stáří. Byl jim podle zdejšího zvyku přinesen stůl s různými

jídly a třikrát jim byl podáván tatarský nápoj.

Dne 14. listopadu byla v denních novinách pekinských otištěna odpověď císařova na první breve papežovo a péče o její překlad (do latiny) na rozkaz císařův byla svěřena uvedeným tlumočnickům; překlad měl býti otištěn na témž listě s textem čínským a tatarským. Ten reskript, přeložený soukromě ode mne věrně slovo od slova (po poradě s čínskými učenci) zní takto:

»Mandato Caeli Regnans Augustus Imperator scribit ad existentem in Italiae Regno Religionis Regem.

Ex alto intuens, quae Rex, significasti, simulque religionis Tuae res, quas praesentasti, in omnibus video sincerum animum. Meus Divus Pater, clemens Imperator, cum sustineret protegeretque omnes mundi plagas, nihil tam erat remotum, quo non attingeret. Postquam e vivis abiit, omnes tum intra cum extra Imperium Ministri et populi convolantes, eius perpetuo desiderio flagrabant. Ego continuo succedens in Imperio ad hoc in-

tendi cogitationes meas, ut prius laudabiliter gesta prosequerer. Tu, Religionis Rex, de longe ad me per ordinem misisti libellum, quo gratias agis pro defuncti Patris mei beneficiis ac favore, orans pro dilatanda mea felicitate. Libellus Tuus undique bene digestus ac persuandes. Verborum in eo sententiae reverentia plenae. Hunc postquam legi ac relegi, cor meum repletum est gaudio et consolatione. Qui de longinquo Legati venerunt, illos ego honore cumulavi et laute habui. Quod vero attinet ad Europacos in Sinis hospitantes, ego Imperator, quatenus universas res velut unum corpus sinu complector, ipsos saepius docui caute, modeste ac quiete sese gerere. Enimvero si possint vigilantiter observare Imperii leges neque in actionibus suis reprehensione dignum aliquid committant, ego certe beneficiis eos prosequar, fovebo, tutabor. Nunc quoniam Legati revertuntur ad Regnum, sponte deorsum mitto istud Rescriptum simulque largior auro floribusque distincta serici magna volumina sexaginta, minora quadraginta. Rex, ista suscipe meumque

observantissimum in Te animum cognosce. Ideo haec rescribo.«

Po česku:

»Vznešený Císař, vládnoucí z rozkazu Nebes, píše Králi Víry.

Dívaje se s výše na to, co jsi, Králi, napsal, a zároveň na Tvé uctivé dary, jež jsi mi poslal, vidím v tom všem výraz upřímnosti. Dokud můj nebožtík otec, milostivý císař, měl v moci a ochraně své všechny země světa, nebylo kraje tak vzdáleného, aby tam nebyl sahal jeho vliv. Když zemřel, všichni hodnostáři a veškeren lid v říši i mimo ni spěchali vysloviti mi stálou tesknou touhu po něm. Nastoupiv hned po něm na císařský trůn věnoval jsem všechny své myšlenky tomu, abych v tom, co chvalitebného vykonal, také sám pokračoval. Ty, Králi Víry, poslal jsi mi řádně z dálky list, v němž vzdáváš díky za přízeň a dobrodiní mého otce a vzkazuješ modlitby za vzrůst mého blaha. Tvůj list je pěkně a přesvědčivě složen. Slova a věty jsou v něm plny uctivosti. Opětovné jeho čtení naplnilo moje srdce radostí a útěchou.

Vyslance, přišlé z dálky, jsem zahrnul ctí a skvěle pohostil.

Co se však týče Evropanů dlících v Číně pohostinu, já Císař, jenž všecky věci objímám v náručí jako jediné tělo, často jsem je poučoval, jak se mají chovati opatrně, skromně a pokojně. Věru, dove-dou-li bedlivě zachovávatí zákony Říše a nedopustí-li se ve svých činech ničeho trestného, budu jim jistě prokazovati dobrodiní, přízeň a ochranu.

Poněvadž se nyní vyslanci vracejí do království, milerád se své výše posílám tuto odpověď a zároveň jako dar šedesát velkých a čtyřicet menších stučků hedvá-bí, vesměs protkaných zlatými květy. Přijmi to, Králi, jako důkaz mé úcty k Tobě. Proto Ti takto odpovídám.«

Také na druhé papežské breve, v němž se žádá, aby byli propuštěni dp. Pedrini a dpp. Appiani a Guiges, dlící v Kanto-ně, odpověděl císař jiným listem, že zále-žitost dp. Pedriniho byla od něho pro-zkoumána a shledalo prý se, že byl pro nepravdivé údaje, posílané do Říma, a pro falešné zprávy, dávané o tom jeho

otci Kamhimu, od něho jakožto člověk ze zámoří dosti mírně potrestán uvržením do pout; sám pak prý jej při nastoupení na trůn při všeobecné amnestii propustil na svobodu s jinými vězni, kteří nebyli odsouzeni na smrt.

Co se týče ostatních dvou, nebyl prý v onu dobu amnestie na ně od úřadů kantonských upozorněn. Nyní by byl věc vyšetřil a je propustil, i kdyby o to nebyl papež žádal. Už prý úřadům rozkázal, aby ony vězně v Kantonu propustili na svobodu.

Konečně k stůčkům hedvábí, jmenovaných v dřívějším reskriptu, připojuje v tomto druhém ještě další dary, dohromady šestnáct různých předmětů (v ceně mnoha tisíc), které se mu velmi líbily, když mu je ukázali.

Dne 17. listopadu tajně přišel do Pekingu propagandista františkán P. Ferreri, dříve misionář v Hukuangu. Přijel na oslu, v ošumělých šatech, oholený, spíše podobný čínskému sluhovi než Evropanu, a odebral se přímo k propagandistům, bydlícím mimo město, druhý pak den do mě-

sta k P. Pedrinimu. Zdali tam zůstane, či zas odjede jinam, není ještě známo. Kdyby oni milí propagandisté věnovali trochu více důvěry jesuitům a ti zase kdyby na to reagovali, byla by myslím lepší harmonie a extrémý by se s obou stran zmírnily.

Dne 18. listopadu byly císaři podány dary poslané od papeže, z nichž lepší se cestou po moři rozbily a zkazily. Týž den okolo druhé hodiny byli oni příchozí dva kněží (karmelitáni) se svými tlumočníky dp. Pedrinim a P. Parreninem a několika jinými, kteří právě byli přítomni v letohrádku, po druhé připuštění k audien-ci. V ní se císař zmínil o tom, že vina dp. Pedriniho, jehož císařův otec byl uvěznil, nebyla zrovna největší; proto prý mu byla odpuštěna. Byl prý proti všem a všichni proti němu, protože byl tvrdohlavý. Ale tato slova »protože byl tvrdohlavý« opominul dp. Pedrini vyslancům přeložiti; proto je doplnil P. Parrenin. Tu P. Gothard, přednější z vyslanců, začal císaři zkrátka připomínati jeho dovolení, které nedávno dal přede všemi Evropa-

P. DOMINIK PARENIN T. J.

v čínském šatě.

ny, aby jen pověděli beze strachu všechno, co mají na srdci. On prý má několik takových věcí, ale ještě se bojí. Proto prosí o dovolení, aby směl promluvit. Když císař to dovolení ochotně dal, tu P. Gotthard, nadmíru výmluvný, jal se mluvit, užívaje skoro týchž slov, jako nedávno P. Parrenin před třináctým princem:

»Jakmile se vrátíme k sv. Otci, bude mít sice nesmírnou radost, uslyší-li nás vyprávěti jednak o laskavosti Vašeho Veličenstva k němu samému, jeho listům a darům, velkolepě oplaceným, jednak o poctách a dobrodiních, jichž se dostalo nám samým. Ale až se otáže, jak se daří misionářům, a uslyší, že museli odejít ze všech provincií a jenom v hlavním městě a v Kantonu že jich několik smí zůstat, bude ovšem naplněn zármutkem daleko větším, než bude jeho radost z dřívějších zpráv. Kdyby však Vaše Veličenstvo misionářům dovolilo vrátit se na jejich dřívější stanice, prodloužilo by staříckému Veleknězi život o několik let.«

Na to císař odpověděl: »Kdybych to chtěl dovoliti, byl bych to učinil už dří-

ve; bylať mi v té záležitosti poslána písemná žádost. Ostatně jsem ani nedal vaše chrámy rozbořiti, ani jsem Evropany nevyhnal, ani křesťanů nepronásleduji, ani jsem neřekl, že je vaše náboženství špatné. A kolik vůbec je těch misionářů?«

Řekli mu, že okolo čtyřiceti.

Tu řekl: »Copak ti chtějí, když je jich tak málo, když jsou po tak rozsáhlé říši sem a tam roztroušeni, takže v každé provincii jsou jen dva nebo tři? A když mimo to ještě neznají ani jazyka — koho pak přesvědčí? A pak, když moji poddaní, přívrženci vašeho zákona, se prohřeší proti některému zákonu Říše, jakpak je potrestáte, když nad nimi nemáte moci? Či chcete, abych vám dal pravomoc trestati své poddané? Vám stačí a jste více v bezpečí, když vám dovoluji pobyt při dvoře a v Kantoně. Vím ovšem, že máte v úmyslu obrátiti celou říši na svou víru. Ale, je-li tomu tak, obraťte nařed celý dvůr a Kanton! Pak se vám samým nebude třeba namáhati s obracením ostatní části Říše. Stačí na to Pekiňané

a Kantoňané, a ti vykonají všecko daleko snáze. Mimo to říkáte, že se váš zákon tuze neliší od našeho zákona vzdělanců. Je-li tomu tak, proč jej vnucujete? A liší-li se, my svůj zákon, starý už mnoho tisíc let, k vůli vašemu zákonu neopustíme. Je-li pak lepší, bylo by třeba základy obojího zákona disputací srovnati.«

Promluviv takto o náboženských věcech s obvyklou svou vyřídilkou, vyhověl druhé žádosti P. Gotharda, aby mu totiž Jeho Veličenstvo dovolilo vrátit se z Evropy zase do Číny, že se potom chce věnovati jeho službám. Tato žádost císaři lahodila a proto odpověděl, že říše evropská je jenom malá, čínská však nadmíru rozsáhlá a že tam mohou Evropané bydleti pohodlněji než doma. Po této rozmluvě dal hostům na témž místě prostřít stoly a sám se odebral k svému obědu či večeři. Zatím bylo z císařova rozkazu i mimo palác prostřeno k obědu pro sluhy všech přítomných Evropanů.

Až potud se tedy divadlo už odehrálo. Čekati ještě na zakončení, nedovoluje od-

jezd lodí. Už se věru bojím, že tento list nestihne některou loď chystající se do Ostende; ale myslím, že je tu ještě aspoň nějaká jiná, čekající na návrat vyslanců.

Jen několik slov ještě o smutné katastrofě, jíž byla zničena v prosinci minulého roku kvetoucí do té doby misie v království Kočinčinském. Tamní král byl popuzen proti křesťanskému zákonu od kteréhosi velmože, hrabivosti jeho velmi užitečného, jemuž taktak že i žezlo neodevzdal. Proto misionáře vypověděl a křesťanství zakázal. To mělo v zápětí různé útrapy pastýřů i ovec až do čtvrté lunny tohoto roku, kdy nastoupil po smrti králově na trůn jeho syn.⁶⁰ Ten jsa svatému zákonu přízniv, začal hned rušiti to, co byl jeho nebožtík otec proti křesťanství učinil. Onoho velmože chtěl dát rozsekati na kousky a začal ty, kdo měli na tak velikém zločinu účast, různými způsoby trestati. Ale nepřátelští velmoži sepsali nový dekret proti svatému zákonu a jeho kazatelům, překvapili tím krále a nahnali mu takový strach o královské žezlo, že musel ten dekret, třebas proti

své vůli, vlastnoručním podpisem potvrditi. Proto byli brzy vyhnáni všichni misionáři; někteří prchli do sousední Kam-bodži, ostatní odpluli po lodi do Makaa. Tak byla i tato vzácná vinice Páně zničena v dobu, kdy se toho nikdo ani nenadál.

Ale nad čínskou misií někteří nadmíru jásají a chtějí naplniti Řím a celý svět tisícími zprávami, že už bude pokoj. Kéž by si ti dobří lidé často přečtli třínáctou kapitolu z Ezechiele a dali se přesvědčiti, že ty věci hlásal prorok hlavně pro ně!

V Pekingu dne 20. listopadu 1725.

Všech, kdo budou tento list čísti,
poslední sluha v Kristu

Karel Slaviček.

VIII

*Týž témuž, tehdy provinciálovi v Praze, z Pekingu
27. listopadu 1927.*

Důstojný v Kristu Otče!
Pokoj Kristův!

Ježto proskakují pověsti, že zase bude v Evropě válka, obávám se, že by se dopisy svěřené lodím, vracejícím se do Ostende, mohly na cestě zdržeti nebo dokonce ztratiti. Proto posílám letos dopisy do Evropy různými cestami. Tak jsem psal nedávno Vaší Důstojnosti, rovněž P. Retzovi, assistentu německých provincií,⁶¹ a P. Jiřímu Thomasovi. Dojdou-li tyto listy řádně do Říma, kam jsem je adresoval, neopomine francouzský P. asistent, na něhož je adresa celého balíčku napsána, odevzdati uvedený list P. Retzovi, aby jej poslal dál do Prahy. Už dříve jsem poslal jiný balíček P. Maelcampovi,

a v tom byly také listy P. Nonnertovi, Wentzlovi a Straníkov⁶². Tento třetí svaček pošlu P. Antonínu Stieffovi, zpovědníku J. V. portugalské královny do Lisabonu po lodi, po níž přijede do Číny a zase se vrátí vyslanec portugalského dvora.

Dále Vaší Důstojnosti znova vyslovuji pokorné díky za štědrý dar mně poslední dobou poslaný, v němž vidím skutek otcovské lásky — ač jsem ho dosud nedostal ani nemám jistoty, že byly v Kantonu všechny knihy a ostatní drobné předměty správně vydány. Proto Vás, důstojný pane, znova upozorňuji a prosím, abyste napříště v dopise předem poslaném vypočítal dopodrobna kus od kusu, co je v bedně pro mne určené uloženo, aby můj zástupce v Kantonu všecko vyžádal a poslal mně sem do Peking^u. Zatím při této nejistotě spoléhám na svého Anděla Strážce a doufám, že pod jeho ochranou dojde celý dar bez jakékoli ztráty. V uvedeném listě jsem Vaší Důstojnosti slíbil výtah ze svého deníku, do něhož každý rok zapisuji všechny důležité

události. Plním tedy slib a začínám předešlým rokem, za nějž jsem takových zpráv ještě nepodal. Také teď bych byl o nich pomlčel, kdyby mne k tomu vypsání nebyla pohnula štědrost Vaší Důstojnosti a zároveň přání Vaše uslyšeti ode mne něco nového. Jinak jsem si umínil, že psaní zpráv ponechám jiným.

R. 1726.

Dne 26. února r. 1726 mi poslal vznešený dvořan anglické hrací hodiny se snažnou prosbou, abych mu je spravil, možno-li. Bylyť cestou tak šeredně zřízeny, že mne stálo hodně času a práce, než zase řádně šly a hrály. Přehrávají dvanáct pěkných písniček, a to vesměs samy od sebe, ovšem jen v určité hodiny (totiž ve 3, 6, 9, 12), ale jinak také, kdykoli zatáhnu za šňůru — zrovna tak jako hodiny opakovací. Bicí zařízení je uváděno v pohyb válcem, pobitým mnohými hřebíčky, jež místo klavíru otvírají jazýčky, jako jste asi vídal u foukací harmoniky. Nejlepší na těchto anglických umě-

lých hodinách je, že nejsou ani opatřeny závažími, nýbrž spirálovými péry a že nevypadají jako dveře nahoře se zúžující, nýbrž jako čtyřhranné skřínky nebo truhlíky, aby se mohly postaviti kdekoli na stůl, římsu nebo skříň. Počátek práce tak piplavé byl mi velmi nepříjemný; ale šťastné její dokončení mi způsobilo velkou radost. Připisuji to dokonce řízení Boží Prozřetelnosti, že mne chtěla rozebráním prvních hodin mandarínových učiniti schopným, abych brzy potom mohl tím rychleji opravit jiný podobně pokažený stroj císařův. Takové hrací hodiny prodávají Angličané v Kantonu po dvou až pěti stech zlatých.

Dne 20. května byl do Pekingu v pou-
tech dopraven misionář ve vyhnanství ná-
hle zatčený, o němž se dále nechci šířiti.⁶³

Dne 7. července večer byli jsme všichni Evropané povoláni na druhý den do císařského letohrádku za městem.

Dne 8. července se nás tam jménem císařovým tázali, proč jsme se už tak dlouho nedostavili ke dvoru. Nesměli jsme odpověděti nic jiného, než že jsme se do-

pustili veliké chyby a že jsme tou otázkou právem zahanbeni. Máme se však proč domnívat, že si císař vzpomněl na Evropany jen proto, že 8. června dojel do Makaa portugalský vyslanec s P. Ant. Magalhaensem, vracejícím se do Číny, a že se tudíž okolo té doby o tom asi císař dověděl z kraje kantonského. Proto nám bylo nařízeno, aby se každých několik dní některý Evropan dostavil ke dvoru a poptal se tam po zdraví císařově. Zařídili jsme se podle toho rozkazu a císař si tu a tam zavolal k sobě některého z nás; nebylo-li to právě možno, poslal Evropanům, kteří byli u dvora návštěvou, po každé něco od oběda. Než sotva se vyslanec vydal na zpáteční cestu, hned zas císař od té blahosklonnosti upustil, takže mu od té doby Evropané jen jednou přišli na oči, jak o tom bude dále ještě řeč.

Téhož měsíce července bylo z vyhnanství do Pekingu dopraveno pět nebo šest tatarských knížat, vesměs synů nebo vnuků starého knížete Sunu, tedy císařových blízkých pokrevních příbuzných; za několik dní byli postaveni před hrdelní

soud. Konečný rozsudek zněl, že mají býti od sebe daleko odděleni; každý z nich má býti zavezen do jiného kraje a tam uvězněn.

Druhorozený byl zavezen do hlavního města kraje Šantunského, desátý do Nankingu, třináctý do Sučeu v témže kraji, čtvrtorozený do Honanu, vesměs se silnou stráží; tito čtyři jsou dobří pokřtění katoličtí křesťané.

Devátý musel odejíti do Taijuenfu do kraje Šansi a syn prvorozeného prince do Hančeu v kraji Čekiang. Oba tito ještě nebyli pokřtěni. Místokrálům bylo přísně nařízeno obojí skupinu dáti do tuhého vězení.

Než tato knížata přijela do Pekingu, poslala napřed věrného sluhu. Ten nám odevzdal list od nich tajně v noci napsaný, v němž nás úpěnlivě prosili, abychom jim na poslední nocleh před příjezdem do města poslali vstříc kněze, jenž by je za noční tmy naposledy vyzpovídal, protože napotom už navěky nebudou mít k tomu příležitosti. Ale při vzájemné poradě o tom uznali jsme za dobré takovou-

to jejich útěchou neuváděti celé čínské křesťanstvo do nebezpečí ještě většího, než v jakém beztoho je, a vzkázali jsme jim, aby za nynějších okolností nahradili zpověď vroucí lítostí. Tato odpověď ovšem horlivých vyznavačů Kristových neuspokojila. Proto k nám poslali posla po druhé se žádostí, aby se aspoň některý z nás kněží v tu chvíli, když je povedou mimo naši kolej do vězení, vmísil mezi přihlížející lid a nepozorovaně jim dal rozhřešení; oni že se na to bedlivě připraví. K vyplnění tak svaté touhy jsme rádi svolili. Dne 12. srpna, když uvedení knížecí vyznavači Kristovi jeli na vozech mimo bránu naší koleje do jmenovaných zemí a měst, aby tam zemřeli mečem, jedem nebo útrapami, stál na smluveném místě náš kněz, který jejich žádosti vyhověl. Nikdo nechápal lépe než oni sami, že jejich cesta neznamená nic jiného než brzkou smrt. Nasvědčovalo tomu celé jejich chování: připadali divákům jako němí ubožáci, vedení na popraviště. Není-li Vaší Důstojnosti o tomto tatarském knížecím rodě nic známo, po-

ciám zde o něm stručnou zprávu.

Nedaleko naší portugalské koleje bydlel velmi starý kníže, jenž byl za své zásluhy povýšen na hodnost kmenového krále. Měl neméně než třináct synů, z nichž pátý a osmý zemřeli v pohanství ještě dříve, než zasvitlo tomuto knížecímu rodu světlo evangelia. Napřed se obrátil princ věkem třetí. Když svou touhu po pravdě nemohl dlouholetým studiem různých knih uspokojiti, spatřil konečně v pohanském chrámě, kde se konal trh, mezi ostatní veteší knihu o křesťanství. Koupil ji, přečetl a touto první jiskrou božské pravdy osvítil za nemnoho let celý svůj velmi četný knížecí rod. Před tím ovšem s několika kněžími našeho Tovaryšstva všecko zrale uvážil a dal si všechny nahodilé pochybnosti rozřešiti. Za krátký čas se z učedníka stal učitelem a mistrem, ano apoštolem. Horlivost jeho se nespokojila s obrácením téměř všech bratrů, jejich manželek a dětí, nýbrž sahala kolem dokola tak daleko a široko, že i své i jejich dvořanstvo a služebnictvo získal ve velkém množství Kristu Pánu,

totiž připravil ke kněžskému křtu částečně před vyhnanstvím, částečně už v něm. Nebylo-li to možno, pokřtil je vlastní rukou, ale zároveň je vyučil tak důkladně v křesťanské mravouce a dával jim svatým životem tak krásný příklad, že tyto nově obrácené zástupy mohou právem býti nazvány obrazem prvotního křesťanstva. Vylíčiti jejich horlivost a zbožnost by stálo více práce a času, než mně zbývá. Kdo se o tom chce dovědět víc, ať jde do Říma. Jenom to zde ještě poznamenávám, že r. 1724 jejich letitý otec, kmenový král Sunu, jenž před tím už nebyl daleko od království Božího, byl od císaře se syny i vnuky poslán do vyhnanství a právě proto pojal proti zákonu křesťanskému takovou nevoli, že ji neodložil ani před smrtí, jež jej zastihla ve vyhnanství, nýbrž zemřel nepokřtěn. Daleko šťastnější byl jeho prvorozený syn, jenž sotva uslyšel o císařském rozsudku, podle něhož byli nuceni odejít do vyhnanství, byl před odjezdem z Pekingu v kostele naší koleje na svou snažnou prosbu pokřtěn, a jakmile potom dorazil

na místo vyhnanství, hned druhý den sva-
tou smrtí odešel z tohoto slzavého údolí
do nebeské vlasti.

Kdežto tedy bylo šest bratrů na počátku
vedených od sebe odděleno vyličeným
způsobem, ostatní i s manželkami, dětmi
a vnuky a částečně i služebnictvem zů-
stali v původním vyhnanství, kde ještě
posud beze strachu a omrzelosti v radost-
né trpělivosti tráví čas modlitbami, zpě-
vem, svatými rozmluvami a podobnými
zbožnými úkony.

Výjimkou nejsou ve vyhnanství princ
šestý a dvanáctý, kterým císař již dávno
před tím za trest jejich náklonnosti ke
křesťanství (ač pod jinou záminkou) ulo-
žil sloužiti v čínském vojsku na hranicích
kraje Šensi proti nepřátelům říše. Poz-
ději, protože se tam nedali přiměti k od-
padu, dal oba přivést zpět do Pekingu a
tam pod dohledem svého třetího bratra
uvězniti ve dvou oddělených žalářích.
V dalším vypravování bude na svém mí-
stě ještě často zmínka o těch statečných
křesťanech. Ale teď budu pokračovati ve
výtahu ze svého deníku.

Dne 16. října 1726 připomněl třináctý císařův bratr, jenž je vyznamenán vysokou hodností kmenového knížete, že císař zamýšleje uctíti portugalského vyslance, mimo jiné nařídil, aby několik z nás po nějaké době, když totiž slavně vjede do města, mu jelo vstříc; císař prý jim dá s sebou pro vyslance nějaké občerstvení. Císaři na tom tolik záleželo, že kdykoli potom některý Evropan (aby pilně zachovávali měsíční zvyklost) se dostavil ke dvoru podle čínského dvorního obřadu se otázat po císařově zdraví, po každé se vyptával, kdy portugalský vyslanec přijede.

Dne 20. a 21. října dal uvedený třináctý císařův bratr dp. Pedriniho a mne zavolati do svého paláce a zavésti velmi pozdě večer do svého soukromého pokoje, kde nám osvědčoval zvláštní milost a přízeň a rozmlouval o hudbě, dáváje nám mnoho otázek, nejinak, jako by se od nás chtěl dát poučiti. Ale protože byl zaměstnán nesčetnými státními záležitostmi a mimo to i těžkými starostmi, jak omeziti v tomto kraji povodně, musil přerušiti

ti začaté vyučování i onu neobyčejnou důvěrnost.

Dne 27. října jsem dostal rozkaz přijíti ke dvoru, abych dal zase do pořádku hrací hodiny, císaři darované, které podobně jako ty, o nichž už jsem mluvil, hrají dvanáct písní. Je to opravdu nádherný stroj, jenž se výborně hodí za počtu největšímu císaři nebo mocnáři.

Dne 1. listopadu slavil vjezd do tohoto města ruský vyslanec hrabě Sarva.

Dne 15. listopadu byl uveden k císařské audienci.

Dne 19. listopadu přijel do Pekingů P. Antonín Magalhaens se dvěma jinými kněžími. Byli to P. Dominik Pinheyro a P. Pavel de Mesquita, oba rodem Portugalci, jež sem jejich král poslal jako matematiky. Já jsem musil též den přijíti ke dvoru a spraviti jiné císařovy hrací hodiny, které jsou zhotoveny od téhož slavného mistra jako ty, o nichž byla právě řeč, totiž Pinckbecka. Obojí mně daly v těchto měsících velmi mnoho práce.

Dne 24. listopadu byl P. Magalhaens konečně předpuštěn před císaře a dostal

od Jeho Veličenstva klobouk.

Dne 9. prosince musil P. Magalhaens zase odcestovati pro tuto příhodu. Portugalský vyslanec nechtěl nastoupiti na cestu z Makaa do Pekingu, dokud nebude z císařských nařízení vymazáno slovo tribunát neboli ochranná daň, které kantonsí mandarini vtělili do svého listu poslaného císaři. Proto sám císaři psal a chtěl počkati na odpověď v Makau. Císař, aby tuto potíž odstranil, poslal do Makaa mandžurského dvorního mandarina, kterému se P. Magalhaens nabídl za společníka na cestě a s dovolením Jeho Veličenstva odcestoval ve společnosti Mandžurce dne 9. prosince z Pekingu do Kantonu; ale zastihl vyslance proti očekávání už v Nančangfu, protože ho přešla chuť čekati na rozhodnutí císařovo (jenž to potom nelibě nesl). Spokojil se s písemným odvoláním vrchních mandarinů kantonských. Kdyby se to nebylo stalo, bylo vyslanectvo v největším nebezpečí, že nebude přijato, což nám působilo veliké starosti.

Dne 19. ledna s námi v naší koleji obědval moskevský vyslanec.

Dne 26. ledna, což byl čtvrtý den čínského nového roku, byli jsme všichni Evropané povoláni do císařského paláce; ale bylo nás vybráno jen dvacet. Musili jsme v císařském hradě čekati asi osm hodin, až jsme konečně byli ve čtyři hodiny odpoledne uvedeni k císaři, jenž v naší přítomnosti povečeřel. Pro nás to byl zároveň oběd. Mezi hostinou vedl rozmluvu o mnohých věcech, jíž jsme musili s velkou pozorností naslouchati a býti vždy hotovi k odpovědi. První její předmět se týkal Žluté řeky, jinak vždycky od množství hlíny žlutě zbarvené a velmi kalné, která tento rok měla mimořádně vodu jasnou, světlou, průhlednou a čistou jako křišťál. Takové vyjasnění prý se přiházívá jednou za tisíc let. Nazývá se od čínských učenců *choanghozing*, »Žluté řeky vyjasnění«. Ale císař to pojmenoval zkráceně *hosing* neboli »řeky vyjasnění«. Proto nemohli naši páteři po-

chopiti, co tím míní. Zůstali jsme před úctyhodným mocnářem jako němí a nevěděli jsme, co odpovědět, ačkoli chtěl slyšet, co tomu řekneme. Před tím jsme o tom vyjasnění neslyšeli ani slova ani ve veřejných novinách nečtli pranic o tak vzácné události. Někteří z nás se zmýlili tak, že tomuto *zing* (= vyjasnění rozuměli jako *sing* (= souhvězdí). Komorník buď nedal pozor nebo slovu císařovu také nerozuměl a nemohl nás z omylu vyvésti. Protože jsme slyšeli, že císař chce mluvit o souhvězdí *sing*, zakalili jsme a zatemnili jeho otázku hůř než hlína Žlutou řeku. Zdá se mi, že chtěl, abychom mu lichotili a jej chválili, protože mandariní to vyjasnění vykládali jako předzvěst a znamení jeho šťastného panování a jemu k tomu blahopřáli. Císař, jenž chce býti do obličeje chválen, zároveň se vydává tím v nebezpečí, že se mu dvořané za zády vysmějí. Bylo tedy pro nás Evropany daleko lépe, že jsme mu nerozuměli, než abychom byli upadli do nebezpečí Jeho Veličenstvu lichotiti. Tázał se dále, je-li pravda, že zavrhuje úctu, pro-

kazovanou předkům po jejich smrti. Ale nám bylo snadno vyvrátiti tuto pomluvu poukazem na čtvrté Boží přikázání. Ostatní rozmluvu bylo by zbytečné zde obšírně uváděti. Po hostině daroval každému z nás dvě sobolí kůže a pytlík, jaký nosí Číňané za pasem. Konečně dalo Jeho Veličenstvo za námi do našich domů zanésti několik stolů s rozmanitým ovocem.

V březnu začal vojenský a městský velitel z Yeu-yei (neboli Furdanu), kde se dí uvedení princové z rodu Sunu v žaláři, tato ubohá knížata pronásledovati. Zčistajasna se jich tázal, jsou-li ochotni odpadnouti od křesťanské víry. Když mu však stálí služebníci Boží odpověděli, že chtějí raděj tisíckrát zemřít než se dopustiti zločinu tak věrolomného, oznámil to hned písemně císaři a ten dal tu záležitost důkladně vyšetřiti u knížecího soudu. Zatím některé osoby z toho knížecího rodu vzaly útočiště ke křtu, až do té doby odkládanému, aby se jim před smrtí tělesnou dostalo života duchovního. Hned potom knížecí rada vynesla nad nimi

strašný rozsudek, že totiž třetí a jedenáctý jako původci zavedení cizí víry do rodiny mají být sťati, ostatní pak obojího pohlaví zardoušení. Při tom třeba poznamenati, že jedenáctý byl pro svou nedoslýchavost skoro hluchý, a přece byl nadmíru horlivý křesťan. Císař tento rozsudek zavrhl a vytkl knížecím soudům, že se nechopili věci za pravý konec, že by spravedlnost spíše žádala, nezakládati rozsudek na žalobě jediného vojenského velitele, nýbrž že měli býti někteří mandarini posláni do Yeu-Yei. Ti jim měli naznačiti vůli císařovu a přemlouvati je k poslušnosti. Kdyby však přes to, že uslyšeli rozkaz císařův, stáli umíněně na svém předsevzetí, že chtějí raději zemřít než se víry vzdáti, pak teprve by byli hodni smrti, které si podle řeči císařovy beztoho mnohonásobně zasloužili. »Ale jen kdyby se zřekli víry, já bych jim daroval život; ano nabízím jim ještě teď dobrodiní a vysoké pocty, jestliže se rozmyslí jinak a zavrhnou zákon evropský.«

Dne 13. dubna odcestoval pátý bratr císařův, který je rovněž kmenovým kní-

žetem, s jiným velkomandarinem k uvedeným sunským princům až na místo jim za vyhnanství vykázané. Oba byli k tomu zvoleni od knížecí rady se schválením císařovým. Ale vyhnaní knížata, aby tím dříve věc skoncovali, odevzdali svou odpověď na jejich posláni císařovu bratru písemně a přiložili k ní několik knih, jednajících o křesťanském učení s prosbou, aby odevzdal císařskému bratrovi tento mrtvý spis místo jejich zodpovídání; měl tlumočiti totéž, co by řekli ústně živým slovem, kdyby byli připuštěni k císaři.

Dne 15. dubna přišli do naší koleje čtyři křesťané ze služebnictva sunských princů, kteří za nepřítomnosti pánů zde pečují o jejich domy a hospodářství. Žádali o svatou zpověď a byli pod svrchním rouchem ověšeni řetězy, protože měli býti nazítrí pro víru postaveni před soud. Ale císař je kázal propustiti řka, že se sluhovi nesmí zazlívati, drží-li se víry svého pána.

Dne 30. dubna se moskevský vyslanec s císařem veřejně rozloučil.

Dne 4. května nastoupil na zpáteční cestu ve společnosti několika vrchních mandarinů; měli na hranici obou říší rozhodnouti o některých nedorozuměních, která se mezi oběma stranami objevila. Po nějaké době bylo zde s radostí slyšeti, že všechna nevole mezi Rusy a Číňany k císařově útěše zcela přestala.

Dne 18. května konečně také portugalský vyslanec po pololetní cestě po řekách dorazil sem do hlavního města. Portugalští jesuité mu na jeho výlohy obstarali všemožně skvělý vjezd. Byl pak ubytován v domě velmi rozsáhlém a po čínském způsobu nádherně zařízeném.

Dne 28. května dorazili dva sunští princové, totiž třetí a jedenáctý, do sousedství na špatných vozech a zůstali za městem za silné stráže přes noc. Týž den byl přiveden portugalský vyslanec po prvé veřejně na císařský hrad; ale provázeli jej pouze jeho dva evropští sluhové a P. Parrenin jako tlumočník. Ten den také přišel císařův pátý bratr z Yeu-Yei (t. j. od sunských princů) zpět a chtěl bez meškání podati zprávu, jak pořídil. Ale to

jiní knížata při dvoře nedopustili, aby tím nebyla rušena radost Jeho Veličenstva z příchodu a audience cizího vyslan-
ce. Císař však se svými dvořany mluvil mnoho a příkře proti zákonu evangelia a dokonce zcela rouhavě o vtělení Kristo-
vě. A aby to bylo ještě horší, byla jeho
zlá slova otištěna ve veřejných novinách.

Dne 29. května, když dostal císař zprá-
vu o svém pátém bratru a o dvou sun-
ských princích, byli tito dopraveni do
města a zavřeni do dvou různých žalářů,
ale pod jednou střechou.

V dubnu a květnu zažil velmi mnoho
úzkostí dvanáctý sunský princ, o němž
byla už řeč, že byl u císaře obžalován pro
křesťanskou víru; ale potom byl i se svým
bratrem, šestým sunským princem, uvěz-
něn za dozoru třetího císařova bratra,
v témž sice domě, ale v oddělených ža-
lářích.

Tento dvanáctý princ, pravím, byl tyto
dva měsíce od knížecí rady povolán
k zodpovídání a mnohonásobně na něho
doráželi. Ale nepřemožitelný svědek Kri-
stův netoliko při své víře setrval, ale nad-

to i zahanbil své vůdce se všemi našep-
távači a pokušiteli — ano i samého císa-
ře. Kdybych měl všecko vyličiti, co se
při tom jednání odehrálo, naplnil bych
celé knihy — ale k tomu nemám kdy;
můžete se o tom důkladněji dověděti
z Říma.

Dne 7. června odevzdal portugalský
vyslanec u dvora dary, jež přinesl — ale
císaře neuviděl.

Dne 8. června bylo postaveno popra-
viště, na němž bývají zločinci veřejně ze
světa zprovozeni. Lidu se už mnoho sběh-
lo, třeba se nevědělo, kdo bude popra-
ven; ale musili zase odejít, když se do-
věděli, že ten den nepřijde nikdo o hrd-
lo. Příčina toho jednání byla známa jen
císaři a jeho dvorským knížatům. Vynesl
totiž před tím knížecí soud rozsudek
smrti pro víru nad dvanáctým sunským
princem. Kdyby byl císař svolil, byl princ
bez šibeniční lhůty vyveden a usmrcen.
Ale Jeho Veličenstvo poručilo odklad.
Místo tak hanebných útrap dal obžalova-
ného vsaditi do žaláře ještě přísnějšího.
»Vím«, pravil císař, »že je ochoten pro

víru prolíti krev. Ale nesmí zemřítí pro tuto příčinu, nýbrž proto, že se ukázal nevděčným a vzpurným k nebi a svým předkům.« Co asi jiného chtěl císař těmito slovy říci, než že princ propadl smrti, protože nevzdával podle mandžurského obyčeje božské pocty ani nebeským tělesům, ani svým předkům, nýbrž sloužil křesťanskému zákonu, jenž takovou poctu zakazuje, a nechtěl zachovávat čínských a mandžurských národních obyčejů. Z toho zřejmě plyne, že jediný zločin oněch sunských princů je křesťanská víra, v níž je vyučil P. Jos. Suarez a jiní jesuité dílem portugalských, dílem francouzských, a jeden čínský.

Dne 10. června poslal císař portugalskému vyslanci darem stůl s jídly a tisíc uncí stříbra, což znamená asi 500 zlatých rýnských.

Dne 13. června se dostavil vyslanec ke dvoru na letohrádek, aby Jeho Veličenstvu za ten dar vzdal povinný dík. Směl si pak prohlédnouti císařský park; ale osobně ho císař nepřijal.

Dne 8. července byl od císaře slavnost-

ně přijat po druhé a naposledy, aby se s ním rozloučil a tím vykonal první přípravu k návratu. Byl poctěn netoliko hostinou, ale i divadlem a dostal vzájemné dary jak pro krále tak i pro sebe. Konečně bylo pro jeho odjezd ustanoveno čtyři až osm následujících dní.

Dne 16. července se odebral portugalský vyslanec z Pekingu k řece a k lodi pro něho určené. Nemohu zde Vaší Důstojnosti zatajiti, že tento statečný vyslanec ve své audienci na rozloučenou velmi důtklivě císaři doporučil misionáře vůbec, zvláště pak ty, kteří sedí v Kantoně jakoby ve vyhnanství, se snažnou prosbou, aby je Jeho Veličenstvo se stejnou rozhodností milostivě chránilo, jako císař Kamhi, jeho otec slavné paměti. Císař však, jakmile uslyšel první slovo o misionářích, hned s počátku poněkud zachmuřil tvář svou před tím veselou a dal mu, když domluvil, s výsměchem hlasem nezřetelným a zlobivým takovou odpověď, že jí nemohl nikdo rozuměti, a tím méně ji tlumočiti. Když brzy potom ještě týž den několik misionářů císaři děkova-

lo za dobrodiní prokázaná dílem vyslanci, dílem jim samým, pověděl jim zřetelně, že přímluva vyslancova mu způsobila nelibost, a při té příležitosti mluvil mnoho proti křesťanství, ano vysmíval se jejich kázání a křesťanskému učení a nabízel se jim za učitele, jenž je lépe po-
učí. Podobných podivných řečí vedl ještě mnoho.

Dvanáctý a třetí sunský princ zemřeli zde v Pegingu, druhý pak v Šantungu v žalářích. Nevím, zdali jejich smrt způsobily jen útrapy žalární, či zdali bylo užito ještě jiných prostředků, aby se jich tím rychleji zbavili.

Ale zde už musím přestat: příležitost odchází. Proto nechť Vaše Důstojnost promine

svému nehodnému služebníku v Kristu

Karlu Slavičkovi,

misiónáři Tovaryšstva Ježíšova.

V Pekingu 27. listopadu 1727.

P O Z N Á M K Y

Jsou tu jen nejpotřebnější, aby knížka příliš nevzrostla. Další údaje biografické a bibliografické viz v díle: Streit-Dindinger, Bibliotheca Missionum, VII. Bd., Chinesische Missionsliteratur 1700-1799, Aachen, 1931.

嚴嘉樂憲侯

J E N K I A L O H O U E I H E O U .

(Čínské jméno Slavičkov.)

¹⁾ Čínské jméno Slavičkov, zde otištěné, je z náhrobního pomníku pekinského, až do našich dob zachovaného. Císař Kamhi daroval totiž jesuitům blízko svého městského paláce zvláštní hřbitov.

²⁾ V polské misijní literatuře není posud známa čínská mluvnice, sepsaná polským františkánem, jak mi laskavě zjistil P. Jos. Krzyszkowski v Krakově, redaktor měsíčníku »Misje katolickie«.

3) Zámka ta je, jako celý překlad listu, podána věrně podle latinského originálu; Čechům je výmluvná.

4) P. Ignác Kögler T. J., po Schallovi z německých misionářů čínských nejproslulejší a nejvlivnější, narodil se r. 1680 v Landsberku v Bavořích, vstoupil do T. J. r. 1696; byl tři léta profesorem matematiky a východních řečí na universitě v Ingolstadtě. Do Číny přijel zároveň se Slavičkem r. 1716. Byl po 30 let »předsedou matematického tribunálu« (= ředitelem hvězdárny) v Pekingu. Stal se mandarinem druhé třídy a přisedícím »tribunálu ritů«. Napsal do Evropy mnoho listů, z nichž při veškeré učenosti vane duch upřímné zbožnosti a touhy po spáse duší, podobně jako z listů Slavičkových. Deset z nich je uveřejněno v německém překladu v Stöckleinově misijním časopise 18. století »Weltbote«, počínaje č. 157. Byl dvakrát visitátorem čínské řádové provincie. Vlivem svým odvrátil od pronásledovaných křesťanů čínských mnoho nehod. Byl jako Slaviček spolupracovníkem evropských vědeckých sborníků, na př. Soucietových »Observations mathématiques...« (vydaných v Paříži r. 1729—1732 v třech svazcích). Zanechal v rukopise mnoho mathemati-

ckých a hvězdářských pojednání čínských i latinských. Zemřel v Pekingu 29. března r. 1746. (Viz: Sommervogel, Bibliothèque de la Compagnie de Jésus, pod jeho jménem; Huonder, Deutsche Missionäre des 17. u. 18. Jahrhunderts, Freiburg i. B. 1899, str. 189-190; Platzweg, Lebensbilder deutscher Missionäre, Paderborn 1882, str. 272—284.)

⁵⁾ Slavičkova cesta z Lisabonu do Makaa bez zastávky za 170 dní je rychlostní rekord tehdejších cest po moři. Při dvojí nebo trojí zastávce (Mozambik, Goa, Malakka) trvala ta cesta (dnes asi dvacetidenní) jiným čínským misionářům značně déle: P. Friedelovi r. 1704—5 260 dní, P. Millerovi r. 1717—8 372 dní, P. Laimbeckhovenovi r. 1736—7 309 dní, poselstvu čínských křesťanských knížat v 2. pol. 17. věku dokonce více než tři léta.

^{5*)} V lat. originále stojí na tomto místě »nos duo Alemanni«. To zde neznamená národnost, nýbrž původ z bývalé »římské říše národa německého«. Dnes bychom řekli »my dva ze střední Evropy«. Středoevropané jsou tu stavěni proti Portugalcům. Česká národnost Slavičkova je dosvědčena jeho výkladem o čínštině v tomto listu; zvláště však zřetelně v jeho dopise Fran-

couzu Soucietovi z r. 1733 poznámkou, zde reprodukovanou (příl. II.), jak se jeho jméno správně píše a vyslovuje. Francouzi jej totiž psali Slaviseck, Němci obyčejně Slawiczek; v Pastorově »Geschichte der Päpste« na jednom místě (díl XV., str. 442) se čte jeho jméno nedopatřením Hlawich; Korholt (zde list č. III.) psal dokonce: »Schlawekius«.

⁶⁾ P. Frant. Tillisch T. J., čínsky Yang, narodil se 16. ledna 1670 ve Vratislavi, vst. do T. J. 1. října 1684, byl profesorem tříd humanitních, matematiky (již učil i Slavička) a filosofie, odjel r. 1708 přes Anglii, Portugalsko a Gou do Číny, kamž dospěl r. 1710, stal se dvorním matematikem císaře Kamhiho a průvodcem jeho na cestách. Zemřel 8. září r. 1716. Napsal zajímavý memoriál pro budoucí misionáře a poslal do Evropy celou řadu listů. Viz předmluvu k VII. dílu Stöckleinova »Weltbote« a v témž svazku č. 152.

⁷⁾ Matouš Ripa, světský kněz italský, propagandista, osobní přítel Tillischův; jinak v táboře protivném. Více o něm viz u Pastora, Geschichte der Päpste, díl XV., 1930, na mnohých místech.

⁸⁾ P. Jakub Kresa T. J., nar. r. 1648 v Smrži-

cích u Prostějova, vst. do T. J. r. 1677, nadaný matematik, po 15 let profesor té vědy v Madridě. Hlásil se do zámořských misíí, ale nebyl pro ně určen; posílal o nich aspoň zprávy do vlasti, do níž se vrátil r. 1701. R. 1714 přišel do Brna, kde za pomoci Slavíčkovy připravoval do tisku svou slavnou »Analysis speciosa trigonometriae sphaericae«, vyšlou však až posmrtně r. 1720 v Praze. Jiné matematické spisy Kresovy vyšly před tím i v Madridě a v Bruselu. Zemřel r. 1715. Obširný život jeho napsal P. Alois Jemelka v »Časopise pro pěstování matematiky a fyziky« r. 1912.

⁹⁾ P. Kryštof Heinrich T. J., nar. r. 1663 v Bruntále ve Slezsku, vst. do T. J. r. 1681, vynikal v matematice; učil čtyři léta předmětům gymnasiijním, devět let bohosloví, ale hlavně 19 let matematice na universitě vratislavské. Vydal v Nise dvě díla z oboru matematického zeměpisu. Vynalezl zvláštní druh mikrometru (o němž píše Chr. Wolff v II. díle své astronomie, str. 978); zemřel ve Vratislavi 26. srpna 1715.

¹⁰⁾ P. Gonzaga T. J., matematik, blíže vydavatelí neznámý. Jako jiní jesuité čínští, vrátil se velmi rád ode dvora pekinského k vlastní činnosti misijní.

¹¹⁾ P. Mikuláš Giampriamo T. J., později r. 1722 vyslanec císaře Kamhiho z Číny do Říma v záležitosti čínských obřadů. Měl r. 1723 u papeže Inocence III. v té věci dvojí slyšení. Ale že zatím 20. prosince r. 1722 císař Kamhi zemřel, bylo to vyjednávání už marné. Viz Pastor, *Gesch. der Päpste*, díl XV., str. 440, 450—2.

¹²⁾ Dětřich Pedrini, jeden z tří lazaristů, kteří r. 1711 přišli do Číny. Byl dobrý hudebník a hotovitel hudebních nástrojů, zvláště spinetů. Rovněž se velmi důkladně naučil jazyku čínskému i mandžurskému. Proto byl později s podobně nadaným linguistou P. Jos. Parreninem T. J. císařským tlumočníkem pro evropské vyslance. Původně měl provázeti pap. legáta už od r. 1704 na cestě do Číny. Ale opozdiv se minul se s ním a dojel do Číny po téměř osmileté dobrodružné cestě přes Chile, Mexiko a Filipiny zrovna ještě k smrti kardinála Tournona. Dostav se pro své hudební nadání na dvůr císaře Kamhiho, cítil se povoláním o své ujmě býti rozhodčím nejvš splotité záležitosti čínských obřadů. Co si ani kardinál Tournon dlouho netroufal, co biskup pekinský Della Chiesa chtěl císaři utajiti, vypověděl Pedrini císaři plnými ústy ve zvláštním memorandu (ač se biskupovi

přísahou zavázal, že tak neučiní). Přesto zatím neupadl u císaře v nemilost, ano napsal s vědomím císařovým o té záležitosti list i papeži, v němž tvrdil, jako by zákaz obřadů čínských nebyl nijak spojen s nebezpečím, protože prý se Kamhi o to nestará. (Pastor, Gesch. der Päpste XV., 332.) Toto vyličení spleťté záležitosti se stalo nepřímým popudem k vydání konstituce papeže Klimenta XI. »Ex illa die« ze dne 19. března 1715, která dřívější zákazy čínských obřadů z r. 1704 a 1710 znova potvrdila s novým důležitým ustanovením, až po naši dobu platným, že každý čínský misionář, než tam začne působiti, musí přísahou slíbiti, že bude těch zákazů šetřiti. Byl určen i text přísahy, jejíž musí každý misionář, složiv přísahu ústně, podepsati a poslati do Říma.

Nové zápletky nastaly, když se papež dověděl, že informace Pedriniho se neshodovaly se skutečností a když portugalský král tu papežskou konstituci zakázal uveřejniti. Čínští misionáři se o konstituci dověděli v říjnu r. 1716. Visitator jesuitů P. Stumpf nařídil všem svým podřízeným, aby se jí přes zákaz absolutistického portugalského krále hned poslušně podrobili, ale aby si při tom počínali co nejopatrněji.

To se také stalo. Promulgaci konstituce v Pekingu svěřil biskup tamní svému gen. vikáři, fran-tiškánu Castorano. Jak ji za několik neděl provedl, o tom podává Slavíček zprávu v dalších listech. (Viz i vylíčení Pastorovo v uv. d. str. 335 a d.)

Castorano, spoléhaje na tvrzení Pedriniho, provedl v Pekingu promulgaci dekretu, ale byl za to hned uvržen od rozezleného císaře do žaláře, protože prý uveřejnil falšovaný edikt proti čínským obřadům.

Veškeren hněv císařův se po jeho návratu z Tatarska svalil na Pedriniho, jakožto na původce těch zápletek. Když dával Pedrini vyhýbavé odpovědi, že se do takových věcí neplete, dal si císař přinésti Pedriniho dřívější memorandum o čínských obřadech, v němž mluvil Pedrini nepříznivě i o jesuitech, a sám přečetl před ním ona místa, jimiž byl Pedrini usvědčen z nepravdy. Na druhý den musil přede všemi Evropany vyslechnouti za to přísnou důtku císařovu. Pak teprve se přiznal k své vině a odvolal písemně své memorandum; potom byl přijat na milost on i Castorano. Také biskup Della Chiesa se omluvil, svaluje vinu na nepřesné informace Pedriniho, jenž si prý za ně zasloužil

galeji. — Tyto události způsobily jak misionářům, tak i věřícím nadmíru trapné potíže a měly v zápětí r. 1717 se strany císařských nejvyšších devíti soudů vypovědění misionářů, zákaz křesťanství, zboření chrámů. Císař to vše potvrdil, ale nechtě se úplně rozejíti s Evropany, prohlásil, že se ten zákaz netýká těch misionářů, kteří si od něho vyžádají k své činnosti povolení, t. zv. piao. Také portugalský král zaujal v té záležitosti mírnější stanovisko a prohlásil, že by neměl nic proti vyslání nového pap. legáta do Číny, kdyby ovšem vyjel z Lisabonu. (Tournon to totiž opominul.) Papež skutečně vyslal do Číny nového legáta, jímž se stal 34 letý Carlo Ambrogio Mezzabarba, povýšený k tomuto posláni na patriarchu alexandrijského. Přes Lisabon dojel do Číny r. 1720. Jeho tlumočnickem u císaře se stal k veliké nelibosti Kamhiho mimo Ripu zase Pedrini. Pedrini si prý zasloužil, vzkázal Kamhi legátovi, už za své dřívější pikle trestu smrti. Po delším vyjednávání směl 31. prosince 1720 Mezzabarba odevzdati při slavné audienci papežské breve, pověřující jeho posláni. Ale když po nějakém čase doručil císaři konstituci papežskou, vrátil mu ji císař brzy, připsav na ni své stanovisko při-

mo zamítavé. Opětovně činil za všechny zápletky vinným Pedriniho, jenž byl také brzō i s Řípou uvržen do žaláře. Vida nezdar svého poslání, prohlásil Mezzabarba císaři, že ponechává záležitost obřadů v dosavadním stavu. Misionářům čínským dal před odchodem instrukci, v níž jim povolil zmírnění papežské buly v osmi bodech. Ale to bylo řešení jen polovičaté, jak se později ukázalo. Po několika dalších audiencích u císaře, od něhož dostal vzácné dary pro papeže a krále portugalského, vydal se Mezzabarba z Pekingu na zpáteční cestu 3. března r. 1721. Před tím se ještě jednou přimlouval za Pedriniho, ale marně. Když se totiž zpečoval Pedrini podepsati nástin událostí za poselství Mezzabarbova zběhlých, napsaný od mandarinů na rozkaz císařův, dal jej tělesně ztrestati. Teprve potom jej Pedrini podepsal. Přes přimluvu Mezzabarbovu císař Kamhi Pedrinimu žalář neodpustil; jen mu jej zmírnil tím, že jej poslal do domu francouzských jesuitů, kde měl dva pokoje a zahradu. To bylo pro ně v dalším vývoji věcí osudné: vytýkalo se jím, že jsou žalářiňky, ač za to nemohli. Císař vzal později Pedriniho s sebou do Tatarska, ale vrátiv se musil Pedrini zase do vězení, z něhož jej po smrti

Kamhiho vysvobodila teprve amnestie jeho nástupce. Zajímavé je, že se Pedrini s jesuity, proti nimž tak dlouho vystupoval, později zcela smířil — snad to způsobily společné dlouhé svízele a útrapy. Dožadoval se u nich rady a podpory, ano ke konci života, podle zprávy lazarysty Noireta, učinil poslední pořízení ve prospěch jesuitů. (Pastor, m. d. XV, 454; XVI 1, 309). Pedrini zemřel v Pekingu r. 1746.

¹³⁾ Sabino — vlastně Sabinus Mariani, italský kněz, auditor Propagandy a důvěrník patriarchy Tournona, o něm viz následující poznámku.

¹⁴⁾ Karel Maillard de Tournon, titulární patriarcha antiochijský, byl r. 1703 poslán papežem Klementem XI. jako legát v záležitosti obřadů malabarských a čínských, aby provedl jejich zákaz. R. 1704 tak učinil v Indii, připlul 6. dubna 1705 do Kantonu a 4. prosince dorazil do Pekingu. Byl s počátku přijat císařem velmi příznivě; ale jakmile se ukázalo, že je proti čínským obřadům, byl poslán zpět do Makaa, kde měl počkat, až se vrátí z Říma vyslanci císařovi k papeži. Ale první dva, jesuité P. Barros a P. Beauvollier, utonuli r. 1708 v moři u břehů portugalských; noví dva vyslanci, jesuité P. Provana a P. Arxo, nepořídívše v Římě

r. 1709 a 1710 nic ve prospěch ritů čínských, už se do Číny nevrátili. Na první zprávy o úspěších legátových v Číně byl Tourmon roku 1707 jmenován kardinálem, aby jeho jednání mělo větší váhu. Kardinálský klobouk mu přineslo poselstvo, v němž byli i propagandisté Matouš Ripa, světský kněz, a lazarista Dětrich Pedrini. (Viz zde pozn. 7. a 12.) Úkol svůj splnilo poselstvo v Makau 17. ledna 1710; ale už 8. června t. r. kard. Tournon, beztoho už dlouho churavý, skonal tam mrtvicí. Byl pohřben v pravidelnou dobu, ale asi v nějaké hrobce zatímní; jinak je tvrzení Slavičkovy, že ještě r. 1716 není mrtvola Tournonova pohřbena nepochopitelné. Průběh poselství Tournonova viz u Pastora, *Gesch. der Päpste*, XV, str. 309—338. Domnělé otrávení kard. Tournona návodem jezuitů náleží mezi bajky. Viz: Duhr — Podlaha, *Bajky o jezuitech*, str. 724 d.

¹⁵⁾ Luigi Antonio Appiani, italský lazarista, byl pravou rukou kard. Tournona při jeho poslání do Číny. Měl od Propagandy plnou moc zříditi v Číně seminář pro domorodý kněžský dorost. Z Říma vyjel r. 1697, dojel do Kantonu r. 1699, ale vida, že na ten čas je založiti takový seminář nemožné, stal se misionářem v Sečuenu.

Chtěje promluvit s legátem Tournonem, vrátil se r. 1705 do Kantonu a stal se nerozlučným legátovým průvodcem a tlumočником. Viz Pastor, *Gesch. der Päpste XV*, 311 a d.

¹⁶⁾ Sidoti, misionář Propagandy, jeden z průvodců Tournonových, zasloužil se před tím úsilím o zřízení semináře v Manile. Přese všechny přísné zákazy japonské se odvážil r. 1708 vstoupiti na půdu japonskou, ale byl hned zatčen a zemřel v žaláři r. 1715.

¹⁷⁾ Obsah letáku toho zůstal vydavateli neznám, rovněž, byl-li kým v tehdejších novinách evropských vyvrácen.

¹⁸⁾ Vilém Vojtěch Kolovrat Libštejnský se nar. 1665 v Praze, studoval tam gymnasium, pak bohosloví v Římě na Germaniku. Na kněze byl vysvěcen ve Vídni 18. března 1696. Olomuckým kanovníkem se stal už o šest let dříve. Na doktora theologie a filosofie byl promovován 8. list. 1697 na Sapiientii. Za tyto zprávy z olomuckého kapitul. archivu děkuji laskavosti vsdp, dómského děkana dra. Jos. Kachníka. Více dat se v archivu nenašlo. Později byl, jak uvádí Slavíček, proboštem a nakonec dómským děkanem. Zemřel r. 1729. Vedle pražského arcibiskupa Valdštejna a nejv. purkrabího Bernarda Ignáce

z Martinic náležel za těch dob u nás k nejhorlivějším podporovatelům misíí.

19) Byl asi dříve novicmistrem nebo spirituálem Slavičkovým, jenž ho nazývá svým »duchovním otcem«; velmi srdečně na něho v listech vzpomíná a vzkazuje mu opětovně pozdravy.

20) Proslulý starobylý obraz Panny Marie Sněžné v basilice S. Maria Maggiore v Římě bylo dlouho pod církevními tresty zakázáno reprodukovati. Teprve jezuitský generál sv. František Borgiáš si kolem r. 1570 vyprosil od papeže dovolení, aby směl dáti zhotoviti několik jeho kopií. Jednu z nich přinesl blah. Edmund Kampián, jenž se v Římě přihlásil do Tov. Ježíšova, r. 1571 do brněnské koleje, byv tam poslán do nově zřízeného noviciátu. Tam byl obraz později dán na hlavní oltář chrámový a došel veliké úcty jak u obyvatelů koleje, tak i u ostatních věřících. Je tam v nynějším vojenském kostele podnes. Jiná jeho kopie byla poslána do ingolstadtské koleje v Bavorsku. Je to známá »Mater ter admirabilis«, již zvláště uctíval P. Jakub Rem T. J., ředitel akademické Mar. družiny tamní koleje r. 1600, o jehož beatifikaci se právě jedná. V této souvislosti daroval velkou fotografii brněnského obrazu Panny Marie Sněžné

vicepostulatorovi v záležitosti beatifikace P. Re-
ma vdp. duch. podplukovník Václav Němec,
jenž dal poslední dobou býv. jezuitský chrám
pietně opravit. Zaslouží si za to za všechno
srdečných díků.

²¹⁾ Snad byl Slavičkův bratr Jiří u sv. Jaku-
ba v Brně kaplanem, když jej tituluje »Dominus
frater meus Georgius ad S. Jacobum Brunae«. Ten titul dává totiž ve svých listech pravidelně
světským kněžím, kdežto jesuity označuje: Pa-
ter. Ale na faře svatojakubské není o tom stopy
ani ve farní knize pamětní, ani v matrikách,
protože se tehdy při funkcích kněz do matriky
nezapisoval. (Laskavá zpráva vdp. faráře sva-
tojakubského dra Ant. Štursy.)

²²⁾ Ant. Schuler, asi někdejší žák Slavičkův,
byl potom do Tovaryšstva skutečně přijat, jak
ukazují katalogy osob české provincie T. J.
z následujících let.

²³⁾ Naráží tu nejspíš Slaviček na své členství
v Mar. družině od let studentských.

²⁴⁾ Jde tu o dekrety papeže Klementa XI.
proti čínským ritům z r. 1704 a 1710, jež byly
v Číně promulgovány až r. 1715, a jeho konsti-
tuci »Ex illa die« téhož obsahu z r. 1715.

²⁵⁾ Corpus santos (portug.) = elektrické trsy

na vysokých špičatých předmětech, t. zv. Eliášovo světlo.

²⁶⁾ Zelené ostrovy = ostrovy Verdské poblíž západoafrického mysu Cap Verde. Leží na 21. stupni jižní šířky.

²⁷⁾ Trinidad a »Martin Vaz« jsou menší ostrovy opodál města Rio de Janeiro. Loď, na níž jel Slaviček, zanesl tak daleko asi golfský proud, podobně jako kdysi objevitele Brasilie Cabrala.

²⁸⁾ Je to Cap Agulhas, Mys Střelečný, východně od mysu Dobré naděje.

²⁹⁾ Dále v indickém oceánu by snad ty kruhy mohly býti způsobeny velkými okrouhlými trsy korálovými, skrytými pod vodou. Ale blízko nejjižnějšího cípu Afriky nelze na to mysliti.

³⁰⁾ Byl to beze vší pochyby velký povětroň.

³¹⁾ Nové Holandsko jest Java a Nová Guinea.

³²⁾ Noelské nebo Noelovy červánky mají snad jméno podle francouzského hvězdáře P. Frant. Noëla T. J., nar. 1651, jenž ztrávil mnoho let v Číně, vrátil se do Evropy. Nějakou dobu pobyl i v Praze a vydal tam spisy »*Observationes mathematicae et physicae in India et China factae*« (1710) a »*Philosophia Sinica*« (1711). Zemřel v Lille roku 1729.

Sphaera armillaris je starý hvězdářský pří-

stroj podobný globu, na němž jsou pevnými kruhy (bez povrchu zeměkoule) znázorněny jen rovník, dva tři poledníky a osa zemská. Užívalo se ho na určování místa nebeských těles. Popis a vyobrazení viz na př. Ottově Naučném slovníku, díl II., str. 755.

³³⁾ Ostrůvek Ladron (Zlodějský) je poblíž Makaa. Třeba jej rozeznávat od Ladrones, což je starší jméno ostrovů Mariánských.

³⁴⁾ P. Kilián Stumpf T. J. náleží k nejpřednějším čínským misionářům. Nar. se r. 1655 ve Würzburgu, přišel do Číny r. 1694. Všestranné vzdělání theoretické spojoval s technickou zručností a vynalézavostí. Zřizoval různé dílny, hutí, slévárny a sklárny. Po P. Grimaldim byl předsedou matematického tribunálu (ředitelem hvězdárny císařské v Pekingu). Úřad ten po něm zůstal padesát let v rukou německých jezuitů, z nichž Slezan P. Florián Bahr byl členem české provincie. To všecko podnikal Stumpf, jen aby tím prospěl křesťanství v říši čínské. Mnoho starostí mu nadělaly spory o čínské obřady od doby poselství papežského legáta Tournona. V »Acta Pekinensia« (nyní v archivu Propagandy v Římě) jest zachován jakýsi deník, nejobšírnější to vyličení poselství Tournonova. Jsa od r.

1714 řádovým visitátorem, měl postavení nadmíru svízelné. Císař Kamhi hrozil protivníkům čínských obřadů vyhnanstvím, kdežto římské dekrety žádaly přísné zakročení proti jejich stoupencům. Stumpf nařídil všem čínským jesuitům podrobiti se bezvýhradně papežským dekretům; jen co se týče lhůty, do níž se to mělo státi, odkázal své podřízené na prováděcí nařízení jednotlivých biskupů. R. 1720 napsal na obranu čínských jesuitů spis »Informatio pro veritate«, jenž byl pro ostrou toninu kongregací indexu zakázán. Papež Klement XI. proto žádal, aby byl Stumpf z Číny odvolán, ale než tento rozkaz došel, zemřel Stumpf 24. července r. 1720.

⁵⁵⁾ Jesuité měli v Pekingu tři chrámy a tři domy, z nichž dva, residence a kolej, byly obsazeny hlavně Portugalci a náležely k provincii čínské. Na ní byli nezávislí jesuité francouzští, bydlící v třetím domě. Ludvíku XIV. totiž šlo o zesílení vlivu francouzského v Číně. Proto tam poslal šest jesuitů, vzdělaných zvláště v matematice a kartografií, s P. Gerbillonem († 1707) v čele, kteří byli od císaře Kamhiho vlídně přijati a podnikli proslulé vyměření celé Číny, užívající té příležitosti hojně i k pastorači křesťanů v jednotlivých krajích, a vydali r. 1718 ve-

likou mapu čínského císařství, bez níž, jak praví Richthofen ve svém pětisvazkovém díle o Číně, bychom podnes neznali podrobně čínského vnitrozemí.

³⁶⁾ Týká se to konstituce papeže Klementa XI. »Ex illa die« z r. 1715, zakazující opětně čínské obřady.

³⁷⁾ P. Polykarp de Souza T. J. stal se později r. 1740. na přání portugalského krále biskupem pekinským.

^{37*)} Od té doby, co se saský kurfirst stal králem polským a přestoupil s rodinou na katolictví, působila řada jesuitů, z částí i z české provincie, v Drážďanech, Lipsku a Hubertsburku. — V Moskvě působili jesuité z Čech (původně při rakouském vyslanectví, později ve zvláštní koleji v předměstí) od r. 1687 (s přestávkou) do r. 1720.

³⁸⁾ Ale dopis ten došel podle záznamu adresátova do Brna přece až v březnu r. 1718. Viz list II.

³⁹⁾ Deset čínských stadií se rovná malé hodině pěší cesty; tedy asi 4 km.

⁴⁰⁾ Císař Kamhi vládl od r. 1662 do r. 1722.

⁴¹⁾ Spinet je malé krátké piano, s klávesnicí často kratší, než mají naše klavíry. Spinety ví-

dati často v museích. Slaviček si svůj spinet opatřil v Lisaboně.

^{41*)} Z toho viděti, že čaj u nás tehdy asi ještě nebyl obecně znám.

⁴²⁾ Viz poznámku 36.

⁴³⁾ Jeden exemplář tohoto protestu císaře Kamhiho, rozeslaného i do Evropy, jenž kdysi visíval zarámován v »matematickém museu« v pražském Klementínu, je podnes zachován zarámovaný a zasklený v Šeršníkově museu v Polském Těšíně.

⁴⁴⁾ Bratr laik Frant. Stad(e)lin T. J., čínsky Lin, nar. se r. 1658 ve švýcarském Zugu, prošel jako hodinářský tovaryš mnoha zeměmi, až r. 1688 vstoupil v Brně do T. J. a odešel r. 1707 na misie do Číny. Tam se stal dvorním hodinářem císaře Kamhiho, jenž si jej velmi oblíbil a přicházel se k němu do dílny pobavit. Br. Stadelin zemřel v Pekingu r. 1740 dvaosmdesátiletý. Viz Platzveg T. J., »Lebensbilder deutscher Jesuiten in auswärtigen Missionen«, Paderborn 1882, str. 212-219.

⁴⁵⁾ Viz poznámku 9.

⁴⁶⁾ Půdorys Pekingu nakreslil Slaviček po odborném vyměření už r. 1718, nejspíš pro velkou jesuitskou mapu Číny. Zde je reproduková-

na podle náčrtu přepisu listu Slavičkova, cho-
vaného v pražském Hradním archivě, odkudž
i v Stöckleinově »Weltbote«. Daleko podrobněji
a v měřítku nepoměrně větším nakreslil Slavi-
ček půdorys Pekingu po druhé v letech třicá-
tých a poslal jej do Paříže P. Soucietovi T. J.
Chová se podnes v tamní hvězdárně (portef.
150).

⁴⁷⁾ Za theologických studií zhotovil Slaviček
přesně odborně i plán Prahy (triurbis Pragensis),
jak píše do Paříže v listu ze dne 18. prosince
1730 P. Soucietovi T. J.

⁴⁸⁾ Císař Jumkin (Yong-čing) vládl r. 1723-36.

⁴⁹⁾ P. Jan Mourao T. J., Portugalec, jenž pro
dobrou znalost čínštiny požíval napřed zvláštní
přízně císaře Kamhiho, dostal od něho za řeči
otázku, kterého ze synů má jmenovati svým
nástupcem. Mourao se přímé odpovědi dlouho
vyhýbal, ale nakonec pochválil vlastnosti devá-
tého syna císařova. Za to byl od nového císaře
Yungčinga, jenž odstranil šest svých bratří,
i s devátým synem Kamhiho vypověděn na hra-
nice tatarské. Když pak tam byli v žaláři od
sebe oddělení pouze zdí a snažili se spolu doroz-
umívati, bylo to prohlášeno za velezradu,
ovšem zcela bezdůvodně. Princ byl dán do tuž-

šího vězení a P. Mourao byl popraven. Viz Pastor, *Gesch. der Päpste* XV, 442. Tam i další literatura.

⁵⁰⁾ Viz poznámku 12.

⁵¹⁾ P. Jos. Suarez T. J., r. 1721 čínský vice-provinciál. — P. Ehrenbert Fridelli, vlatně Friedel T. J. z provincie rakouské, nar. roku 1673 v Linci, vstoupil do T. J. roku 1688, do Číny přišel roku 1705. Vynikající misionář, několik let rektor jesuitské koleje (portugalské) v Pekingu, spolupracovník o velké mapě Číny, vydané roku 1718. Zemřel roku 1743. — P. Jos. de Mailla († 1748) francouzský misionář a spisovatel v Číně. — Fr. Castiglione T. J., bratr laik, dovedný malíř při dvoře císařském.

⁵²⁾ P. Roman Hinderer T. J., nar. v Reiningen v Alsasku r. 1668, člen jesuitské provincie hornoněmecké, vst. do T. J. r. 1688, do Číny přišel r. 1707, získal si u Kamhiho přízeň pracemi matematickými a kartografickými (*Richthofen, China* I, 682) a vyvíjel přes 30 let neúnavnou činnost v duchovní správě, zaváděje v Číně s úspěchem úctu k Božskému Srdci Páně. Dvakrát byl visitátorem čínské provincie. Zemřel r. 1740. Viz Platzweg, *uv. d.* 199-211, Huonder *str.* 188-189, P. Theodor Chaney T. J., *Vie du P. Ro-*

main Hinderer de la Compagnie de Jésus, l'apôtre du Sacré-Cœur dans l'Église de Chine, Tournay 1889.

⁵³⁾ Vlastně P. Jan Bakowski T. J., čínsky Tai, člen provincie rakouské, nar. 1672, vst. do T. J. 1693, přišel do Číny r. 1708, za doby čínského pronásledování unikl na Filipíny a zemřel v Manile r. 1731. Viz. Huonder str. 185; Weltbote č. 102. a 200.

⁵⁴⁾ V zachovaných dopisech Slavičkových není však o P. Saravallovi nikde zmínky. Byl to františkánský misionář Giambattista Maleotti de Seravalle; Slaviček ho tu mylně nazývá jesuitou.

⁵⁵⁾ P. Dominik Parrenin T. J., francouzský misionář v Číně a sinolog, nar. r. 1665 v Russey u Besançonu, vst. do T. J. r. 1685, do Číny poslán r. 1695, působil od r. 1698 v Pekingu při dvoře císařském. Uměl výborně čínsky i mandžursky, býval proto na cestách císaře Kamhiho, jenž mu pomáhal i osobně překládati evropské spisy do dvorního jazyka mandžurského. Proto zůstal jeho vliv neztencen i za císaře Yungčinga, jenž křesťanství přímo pronásledoval; ponechal si však při dvoře pekinském jesuity vědecký činné Parrenina, Slavička, Gaubila, Mailu a j. Působením Parreninovým nebyly proti-

křesťanské dekrety císařské v provinciích prováděny se vší přísností. Parrenin dal hlavní podnět k zhotovení velké epochální mapy Číny a účastnil se té práce i osobně. Od něho asi pochází v té souvislosti i popud k Slavičkovým mapám Pekingů, z nichž první nakreslil Sl. už r. 1717, tedy právě v době dohotovení oné veliké mapy Číny. Parrenin zemřel v Pekingů r. 1741. Protože není zachována podoba Slavičkova, byla do této knížky pojata podobizna Parreninova, jež ukazuje, jak se tehdejší čínští jesuité obyčejně odívali.

⁵⁶⁾ P. Antonín Gaubil T. J., nar. roku 1689 v Gailacu v departementu Aveyronském, vst. do T. J. r. 1704, přišel do Číny r. 1722, řídil císařskou školu diplomatickou. Výborný astronom a kulturní historik, jenž své výzkumy, zvl. spis »*Traité de l'Astronomie chinois*« uveřejnil v II. a III. díle Soucietova vědec. sborníku »*Observations mathématiques, astronomiques etc.*« z let 1729-32, do něhož přispíval i Slaviček. Gaubil zemřel v Pekingů r. 1759.

⁵⁷⁾ P. Adam Schall T. J., čínsky Tang, jeden z největších čínských misionářů vůbec, nar. se r. 1591 v Kolíně nad Rýnem ze šlechtické rodiny, žijící v Sasku podnes, přišel r. 1608 na Ger-

manicum do Říma, vystudoval filosofii a theologii, vst. tam r. 1611 do T. J., připravoval se na misie čínské studiem matematiky, fysiky a hvězdářství, došel do Číny r. 1624 a působil napřed v provinciích, zvláště v Šensi, od r. 1630 v Pekingu. Zreformoval čínský kalendář, zařídil císařskou hvězdárnu, pro niž sám zhotovil přístroje. Dokončil stosvazkové dílo čínské o evropském hvězdářství. Dovedl i stavěti lodí a liti děla. Dobyl si tím vším přízně posledního císaře z dynastie Mingů Čung-čenga (1628—1644) i prvního vládce Číny z mandžurské dynastie Tsingů Šunčiho (1644-1662). Ten jej ctil jako otce a svěřil mu i výchovu svého syna, pozdějšího dlouholetého císaře Kamhiho (1662-1722). Schall se stal mandarinem první třídy a byl povýšen do čínského stavu šlechtického. Přese všechny své zásluhy o křesťanství stal se obětí revnivosti vlastních řádových bratří původu italského a portugalského, kteří dokonce žádali i jeho vyloučení z řádu; ale jeho nevina vyšla brzy na jevo. Po smrti císaře Šunčiho, křesťanství blízkého, k jehož smrtelné posteli však nebyl okolím připuštěn, vzniklo za zatimní regentské vlády (Kamhi nastoupil osmiletý) kruté pronásledování křesťanů; Schall byl odsouzen

k smrti. Od provedení tohoto trestu byli jeho nepřátelé zastrašení jen mimořádnými zjevy přírodními, zvláště zemětřesením a požárem Pekingu. Za nevýslovných útrap zemřel Schall r. 1666 ve věku 75 let. Nový císař Kamhi jeho pověst brzy rehabilitoval. V této publikaci jest jeho obraz v kroji mandarinském. (Viz nejnovější jeho životopis od P. A. Vátha T. J., vydaný r. 1933 v Kolíně nad R.) — P. Ferdinand Verbiest T. J., vedle Ricciho a Schalla nejznamenitější z čínských misionářů, nar. r. 1623 v Pitthem u Courtrai v Belgii, vstoupil do T. J. r. 1641, přišel do Makaa r. 1659. Po několikaletém působení v městech venkovských byl od Schalla poslán do Pekingu, kdež zůstal až do smrti. Byl velmi dobře vzdělán v matematice a hvězdářství a obratný i v oborech technických. Ušlechtilých forem v obcování užíval úspěšně k účelům apoštolským. Za pronásledování r. 1664 byl s Schallem uvržen do žaláře, ale uhájil sebe i Schalla. Ve veřejném závodu o zdatnost v astronomických kalendářních výpočtech před císařem Kamhim zvítězil skvěle nad hvězdáři čínskými, stal se předsedou matematického tribunálu (= cíś. hvězdárny) a spolubratři jeho řádoví se směli vrátiti na svá působiště. Od té

doby byl Kamhi rozhodným příznivcem evropských misionářů. Kamhi se stal, nedbaje dvorních obřadností, Verbiestovým žákem ve vědách matematických a ustanovil jej učitelem jejím pro 160 čínských jinochů a pro mnoho mandarinů. Uložil mu také sepsati čínsky matematické, hvězdářské a zeměpisné příručky a vypočítati zatmění slunce a měsíce na 2.000 let do budoucnosti. Verbiest zhotovil řadu hvězdářských přístrojů, jež až do boxerského povstání zůstaly na hvězdárně pekínské a byly v tu dobu s ostatním jejím zařízením odvezeny z části do Berlína, z části do Londýna. Zhotovil též 132 děl, daleko dokonalejších nad dotavadní děla čínská. Nepodařilo se mu sice císaře Kamhiho obrátiti na křesťanství, ale hlavně jeho vlivem se stalo, že prohlásil císař později r. 1692 úplnou svobodu hlásati křesťanství. V. usiloval také, ovšem tehdy s nevalným úspěchem, který se dostavil teprve za doby Slavičkovy a let pozdějších, o vychovávání domorodého kleru čínského. R. 1678 se stal představeným celé čínské misie. Podařilo se mu plamennou výzvou k misijní práci v Číně, jež i u našich jesuitů v Čechách měla silnou ozvěnu, získati pro čínské misie nové spolupracovníky, zvláště ovšem ve Francii. Lud-

vík XIV. působením Verbiestovým poslal r. 1685 šest jesuitů matematiků, členů francouzské akademie, na dálný Východ. Pět z nich se dostalo r. 1688 do Pekingů, bohužel už jen k velkolepému pohřbu Verbiestovu 11. března 1688, jež dal vypraviti císař Kamhi. Viz knihu: H. Bosmans S. J., Ferdinand Verbiest, directeur de l'observatoire de Peking (1628—88, Louvain 1912.

⁵⁸⁾ Byli to karmelitáni Gcthard Grimaldi a Ildefons Wolfgang, které poslal papež Benedikt XIII. r. 1724 k novému císaři čínskému Yung-čingovi. Jedno breve, které mu přinesli, obsahovalo gratulaci papežovu k nastoupení na trůn a přání, aby byl křesťanství podobně přízniv jako otec jeho Kamhi. V druhém děkoval papež za propuštění Pedriniho z vězení a žádal o podobnou milost pro oba propagandisty Guiguese a Appianiho. Císaři to lichotilo a propustil je vymluvaje se, že na ně mandarini při obecné nástupní amnestii zapomněli. Jinak však sotva připustil ony karmelitány k slovu a ani dále neupustil od pronásledování křesťanství. (Viz: Pastor, Gesch. der Päpste, XV, 529.)

⁵⁹⁾ Kolao je vysoký úředník čínský, přibližně tajný rada nebo ministr.

⁶⁰⁾ Pronásledování to, zatím přechodné, nastalo tedy r. 1724. Řada misionářů z Čech přišla do Končinčiny a Tonkingu více než deset let později.

⁶¹⁾ P. Frant. Retz T. J., nar. v Praze roku 1663, vst. do T. J. r. 1689, byl profesorem filosofie v Olomouci a bohosloví v Praze, rektorem koleje klementinské, dvakrát provinciálem, od r. 1725 generálovým asistentem pro střední Evropu (*Assistens Germaniae*), r. 1730-1750 řádovým generálem.

⁶²⁾ Jesuité PP. Nonnert, Wenzl a Straník byli současníci a přátelé z let studijních. První dva zastávali po řadu let přední úřady v řeholních domech české provincie, P. Ferdinand Straník byl dlouhá léta regentem pražského semináře svatováclavského a byv stížen reumatismem napsal kolem r. 1745 (nevydaný) dvousvazkový spis o pedagogice Tovaryšstva Ježíšova, snaže se dokázat její vhodnost a časovost i pro výchovu šlechticů, kteří tehdy z části už posílali syny na výchovu do Nizozemí a doma usilovali o zřízení zvláštní šlechtické akademie, k němuž došlo později nikoli v Praze, nýbrž ve Vídni založením Teresiána, spravovaného, až do zrušení řádu, jesuity. Rukopis tohoto díla se chová v Šer-

šníkovi knihovně v Polském Těšíně (sign. I. 12). Dílo to má nápis: »Tractatus ethico-academicus de recta iuventutis nobilis institutione ad methodum Societatis Jesu usitatam et morem patriae ac sapientiorum praesentis saeculi expectationem accomodata, in duas partes divisus«.

⁶³⁾ Byl to P. Jan Mourao, portugalský jezuita, o němž viz pozn. 49.

P R A M E N Y

Dopis I. (10./7. 1716.) Originál je v archivě »Fondo gesuitico al Gesù di Roma«, v korespondenci označené »Indipetae«, (t. j. žadatelé o zámořské misie) sv. 25. (Bohemia), č. 492.

Dopis II. Originál je v Zemském archivu v Brně, Jesuitica, sign. 557I/b, list 44-46. — Opis (neúplný) v Hradním archivu v Praze, Jesuitica, sv. 415, část 6. — Zkrácený překlad německý je v Stöckleinově Weltbote č. 155.

Dopis III. je zachován jen v německém překladě z latinského opisu v Stöckleinově Weltbote, svazek II. (1726) číslo 155, (= vložka do něm. překladu listu II.).

Dopis IV. Opis lat. originálu je v Hradním

archivu pražském, Jesuitica, sv. 419. — Něm. překlad: Stöcklein, Weltbote II., č. 156.

Dopis V., vlastně pouze výtah z něho, je zachován v lat. listě Šebestiána Korholta, zaslaném dějepisci La Crozeovi ze dne 5. února 1721 (Thesaurus epistolicus Lacrozianus, tom. I. Lipsiae 1742), p. 222-23.

Dopis VI. Latinský opis je v Státním archivu v Mnichově, Jesuitica in genere, 278. Něm. překlad: Stöcklein, Weltbote, sv. II., č. 203.

Dopis VII. Latinské dva opisy jsou v Hradním archivě pražském, Jesuitica 419; třetí, nejpresnější, v Státním archivě v Mnichově, Jesuitica in genere 277. — Něm. překlad: Weltbote, svazek III., (1727) č. 295.

Dopis VIII. (27./12. 1727) je zachován jen v něm. překladě: Stöcklein, Weltbote V., (1732) číslo 413.

Příslušná literatura je udána jednak v úvodě, jednak v poznámkách.

P. K A R E L S L A V Í Č E K ,

missionář T. J.

LISTY Z ČÍNY DO VLASTI

(1716—1727).

Sebral a z latiny přeložil, úvodem a poznámkami opatřil P. Josef Vraštil T. J. Vytiskla knihtiskárna V. Vokolka a syna v Pardubicích. Vydali B. Durych v Přerově a V. Vokolek v Pardubicích L. P. 1935. Kromě normálního vydání vyšlo též 20 výtisků na ručním papíře.

A M D G

Posudky o knížce Franze Herwiga Svatý Šebestián z Weddingu.

Lidové noviny:
(z 25. března 1935)

»Herwigova úchvatná moderní legenda, napsaná před 15 lety, přichází k nám po druhé.

»V této legendě žije skutečné křesťanství činu a lásky, a mužná platičnost Herwigova se vrývá svými ostrými hranami do paměti i srdce«.

Arne Novák.

Rozhledy:
(čís. 7.)

»Prostá legenda Franze Herwiga má všechny vlastnosti díla, kde umění a krása slouží lásce a milosrdenství... Je to knížka nad pomýšlení krásná«.

Nk.

Akord č. 2.

»Je radost čísti tuto knížku, která zná a nese do kalného, roztržitého a rozbitého života utěšující záři«.

jd.

FRANZ HERWIG:
SV. ŠEBESTIÁN
Z WEDDINGU

legenda. Cena 8 Kč.

*Knížečka nad pomyšlení prostá a dokonalá. Ne-
ni v ní jediného zbytečného
slova. Je to něco, čeho
potřebujeme nejen my,
ale celý svět. Apoštolský
život a smrt mnicha Še-
bestiána, působícího na
periferii berlínské v době
komunistických bouří, je
tu vytvořen z ducha a
srdce básníka, kterého o-
statní národové světa mu-
sí Německu záviděti. Pří-
běh surchovaného hrdin-
ství vyrůstá nám zde s
naprostou samozřejmostí
ve hmatatelný a neodola-
telný vzor toho, čeho je
této době zapotřebí nej-
více.*

D E L F Í N

*B. Durych, Olomouc
Třída Krále Václava 12.*

